

LAISVĖ

ANTANAS MACEINA:
LIETUVOS VALSTYBĒS 40 METŲ KELIAS

JONAS GRINIUS

Išėivių veikla lietuviškos
kultūros šviesoje

SIMAS SUŽIEDĖLIS

Rusijos bolševizmas kaip
kontrarevoliucija

VYTAUTAS VAITIEKŪNAS

Lietuvių bendruomenės rin-
kimų daviniai ir pamoka

*** Grįžusi iš Kauno
pasakoja

T u r i n y s

Antanas Maceina: 40 met sukakties temomis	1
Juozas Brazaitis: Antanas Maceina — 50 met sukaktis	18
Jonas Grinius: Išeivi veikla lietuviškos kult ros šviesoje	27
Simas Sužied lis: Rusijos bolševizmas at jo kaip revoliucija prieš revoliucij	40
XXX: KAUNE. Atsiminimai iš 1955—57	54
DARBAI IR ID JOS: Anapus: Naujos perspektyvos; Ne viena duona; Laisvinimas: Politin s reakcijos metai; Amerikas Balsas — kod l jis pakito (A. B.); Laisv s Komitetas prieš geltonas šviesas; Tremtyje: Lietuvišk virš ni konferencija ir komunikatai; Ben- druomen s rinkimai Amerikoje (V. Vaitiek nas); Te ioji j ga reiš- kiasi; Liberalin kair ; Visuomen s santykis su kult rininkais (Ma); Id jos spaudoje: Atkritimas bergždži polemik ; Literat ros šven- t s parašt je; Pasipriešinimas kult ros nuosmukiui; Vardai vy- kiuose. Laiškai: Valst. sekr. J. F. Dulles, Ministeriui Pirmininkui J. Diefenbaker, žurn. D. Lawrence ir C. L. Sulzberger bei j atsaky- mai; dr. Razmos, Nežinomos Mamos ir K. Rampelbergh.....	66-104

LAISV BENDRADARBIAI: V. V. Adamkavi ius, dr. K. Ambrozaitis,
dr. M. Anysas, R. Ba kis, kun. K. Bal ys, dr. . Baltinis, St; Barzdukas.
K. Brazauskas, dr. Z. Brinkis, dr. A. Damušis, A. V. Dundzila, dr. J: Gri-
nius, A. Grinien , dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, P. Jurkus, V. Jurkuvien , kun.
St. Yla, dr. J. Kazickas, kun. D. Kenstavi ius, F. Kopyryva, A. Krikš i nait ,
dr. A. Ku as, K. Kudžma, dr. A. Maceina, dr. V. Maci nas, A. Mažiulis, dr:
A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, A. Pocius, L. Prapuolenis, d. A.
Ram nas-Paplauskas, inž. A. Sabalis, V. Sidzikauskas, K. Skrupskelis, S.
Sužied lis, A. Šal ius, R. Šomkait , Ed. Turauskas, V. Vaitiek nas, dr. V.
Vardys, Br. Vaškelis, dr. J. Vidzgiris, dr. V. Vygantas.

ADMINISTRACIJAI PRANEŠTI MALONU:

Daugelis skaitytoj , kuri prenumerata buvo atsilikusi, pas-
kutin administracijos priminim maloniai atsiliep . Jiems admi-
stracija nuoširdžiai d koja.

Administracija taip pat tikisi, kad ir tie skaitytojai, kurie lig
šiol n ra susp j su administracija atsiskaityti, gav š nr., tatai
atliks. A i .

LAISV administracija

40 met sukakties temomis

ANTANAS MACEINA, Vokietija

I. LIETUVI VEIK JAI PRIEŠ NEPRIKLAUSOMYB S ATGAVIM BUVO SUK L TAUTOJE TAUTIN ATGIMIM , KURIS SIEK VAINIKUOTIS VALSTYBINE NEPRIKLAUSOMYBE. KAI VALSTYBIN NEPRIKLAUSOMYB BUVO ATGAUTA, KOKIUS NAUJUS IDEALUS ROD TAUTAI NAUJO LAIKOTARPIO VEIK JAI? (Šiuo ir kitais klausimais kreip m s prof. Antan Macein ir gavome toliau einan ius jo atsakymus. Red.)

— Valstyb yra kaip žmogus: kai jis gema, pirmutinis jo tikslas yra išsilaikyti; kai jis išsilaiko, pirmutinis jo tikslas yra išsivystyti ir tapti tikru bei pilnutiniu žmogumi. Atgimus m s valstybei 1918 metais, at jo lemian i kov metas už jos išsilaikym . Aukš iausias šio tarpnio idealas buvo apginti k tik paskelbt nepriklausomyb . Visa tada — žodžiai, darbai ir pinigai — buvo skiriama šiam idealui. Laim , šis laikotarpis buvo neilgas. Ta iau tik jam pa-

sibaigus, buvo galima pagalvoti apie naujus idealus, kurie b t skirtingi nuo tautinio atgimimo ideal . Atkurtoj ir apgintoj valstyb j gyvenanti tauta savaimė stat si klausim : *“O dabar? k dabar veiksime?”* Ji dair si atsakymo iš t , kurie buvo pasišov tautai vadovauti. Ži rint iš 40 met perspektyvos atrod, kad m s veik jai atsak š tautos klausim trimis linkm mis: *politine, kult rine ir religine*, m gindami tuo b du suformuoti ir skelbti tris idealus,

kurie, nors ir buvo skiriami tai paiai tautai, tačiau kiekvienas iš jų savyje visai kitoki bū-
ž .

1.

Pats valstybės buvimas nėra joks idealas: jis yra tik istorinis faktas — daugiau nieko. Idealas yra *turinys*, vykdomas valstybės buvimu. Tai mūsų veikėjai instinktyviai jaut ir mągino valstybės buvimą pripildyti tam tikro turinio. Kokio? — Politinio mūsų idealo formavimas sutapo su ano meto demokratijos krize visoje vakar Europoje. Pokarinio gyvenimo sunkenybės buvo neatsakingas demagogas suverstos paiai demokratinei valstybės formai, ir per visą Europą per jo pastangas jieškoti naujos formos, radikalesnės, tamsesnės, labiau atitinkančios laisvės nemąstanti ir joje pavargus miniažmogus. Mūsų tautoje demokratinis smonas irgi nebuvo labai stiprus, ilgai bėdamis svetimos valstybės dalimi, negalėjome išmokyti nei bėti savarankiški, nei už šią svetimą valstybę atsakingi. Todėl nenuostabu, kad po trumpo demokratijos tarpsnio mūsų tautoje iškilė politinis idealas *totalizmo pavidalu*, išsilaikiusiu ištis keturiolika metų (1926-40). Šio idealo teorikai buvo A. Smetona ir A.

Voldemaras, iš jaunesniųjų Cezevičius, Dausa, Dirmeikis ir visą aplinkui "Vair" susitelkusi gabi bei energingų žmonių grupė .

2.

Mūsų tauta, atkariusi savą valstybę, savaime sujungė europinį šeimą ir turėjo joje atlikti tam tikrą uždavinį. Šis uždavinys konkrečiau apibrėžti ir jai tautai pasiūlyti kaip siektiną idealą ir buvo kultūrinis veikėjų pareiga. Gyvendama tarp Rytų ir Vakarų, lietuvių tauta turėjo ryšius su šiais abiejais pasauliais. Kas tada galėjo būti mūsų kultūrinis artimesnis, kaip leisti šios dvilypės dvasios apvaisinamajam ir iš jos prad sukurti naują lietuviškąją kultūrą kaip Rytų-Vakarų susitikimo pasaką. Kultūrinis tad idealas buvo pasiūlytas mūsų tautai *kultūrinis sintezės pavidalu*. Šio idealo autorius bei skelbėjas buvo Stasys Šalkauskis. Man kaip Šalkauskio mokiniui teko kiek plačiau pasisakyti šio idealo klausimu "Židinyje" 1939 m. Nr. 4—12. Nepaisant kai kurių kritinių pastabų Šalkauskio teorijai, šio idealo esmė liko nepajudinta. Aš ir šiandien esu sitikinys, kad tai buvo *didis* idealas.

3.

B dama jautri lyg kompaso adat l naujoms id joms, m s tauta religin je srityje išgirdo pop. Pijaus XI bals , kvie iant vykdyti "Kristaus taik Kristaus Karalyst je" (encikl. Ubi arcano Dei, 1922), ta iau ne vienos tik dvasiškijos rankomis, kaip b ta anks iau, o pasaulie i dalyvavimu ir bendradarbiavimu hierarchijos apaštaltavime arba vad. *katalikišk ja akcija*. Jeigu pasaulie i dalyvavimas hierarchijos apaštaltavime buvo naujas visam pasauliui, tai tuo labiau jis buvo naujas Lietuvai, kurios istorijoje

dvasiškija vienintel tvark ne tik religijos, bet daugel ir kult ros reikal . Pasaulie i vaidmuo Bažny ioje išsis m m s tautos gyvenime anomis trimis pareigomis, kurias mini Y. M. Congar, OP.: kauptis prieš altori , kreipti akis sakykl ir traukti iš kišen s pinigim (Jalton pour une theologie du laicat, Paris 1953, p.7). Tod l pasaulie i apaštaltavimas, stipriai organizuojamas ir skelbiamas, iš tikro buvo mums naujas religinis idealas. Šio idealo entuziastai buvo vysk. K. Palta-rokas ir vysk. M. Reinys.

*

II. KIEK LIETUVI VISUOMEN BUVO PAKLAUSIUSI VEIK J BALSŲ? O JEI NUKRYPUSI NUO SKELBIAM IDEAL , TAI KURIOMIS LINKM MIS?

— N vienas iš ši trijų ideal nebuvo m s tautos vykdytas. Ta iau visi jie dav progos m s politikams, kult rininkams ir religininkams giliau pažvelgti savas sritis. Iš nepasisekim bei pralaim jim vyst si naujos mintys, kuri ne viena yra gyva dar ir tremtyje.

1.

Politinio totalizmo sudužimas m s tautoje yra toks aiškus, kad apie j netenka daug kalb ti. Be abejo, m soji demo-

kratija buvo irgi ydinga. Savo metu St. Šalkauskis teisingai pasteb jo, kad "*m s konstitucijos sprendimu Lietuva yra demokratin respublika. Bet konstitucijos sprendimas dar nepadaro, kad Lietuvos Valstyb iš tikr j yra tokia, kokios reikalauja normalus demokratin s respublikos tipas*" (Židinys" 1926 m. Nr. 6-7, p. 438). Šalkauskiui atrod , kad "*mes neturime Lietuvoje ir dar greit netur sime demokratin s res-*

publikos, pagr stos teis tosios tvarkos principais”, ir b tent d l to, kad *“mes neužtinkame pas save dar n vienos bent kiek gausesn s grup s arba partijos, kuriai gal tume pripažinti visuomenin kult ringum ”* (t. p.). Kaip šio visuomeninio nekult ringumo pavyzd Šalkauskis nurod rinkim vaj , kuris buv s *“visiškai nesuderinamas su laisv s, lygyb s ir solidarumo reikalavimais ”* (t. p.). Šiandien mums yra domu ir kartu li dna skaityti Šalkauskio paži ras apie demokratin m s spaud :

*

“Lietuvos partyvin spauda kaip tik yra ryškiausia šito nekult ringumo išraiška. Dr stu nesvyruodamas griežtai teigti, kad per rinkim ruošiam j tarp partyviniai katalik ir nekatalik organai, siv l nuo ilgesnio laiko partij kov , pasireišk ir dideliu subjektyvumu, ir nedovanotinu aklumu, ir s moningu neatsargumu klaiding žini platinime ir demagogini priemoni vartojimu, ir s moningu kompromitavimu atskir rivalizuojan i asmen , ir nepadoriai mies ionišku atsiškaitymu su asmeniniais savo priešais, ir kitokiomis panašiomis žemos kult ros apraiškomis. Šitame visuotiniame hotentotiškiosios etikos viešpatavime

dorinis inteligento jausmas nerasdavo sau n vienos pozicijos, kur galima b t su nepasitenkinimu konstatuoti, kad kovos priemon s bei metodai yra joje atsiek minimalinio kult ringumo laipsnio, — ir kas li dniausią, kad šitam minimaliniam kult ringumui neatsak net ir tie partyviniai organai, kuri priešakyje stov jo vyriausieji partij lyderiai ”(t. p.).

*

Ta iau ir kitais atvejais m soji demokratija nebuvo pribrendusi demokratiniam idealui vykdyti. *“Buvusi katalik pozicija nekart buvo linkusi pinioti valdymo griežtum su musulinizmu, tuo pa iu laiku, kai jos buvusi opozicija vaizdavosi teis tum kerenš inos pavidalu ”* (St. Šalkauskis, “Židiny s” 1926 m. Nr. 8-9, p. 43). Šie tad demokratijos negalavimai kaip tik ir paruoš dirv *nedemokratiniam* perversmui, išklusiam aikšt n nauj politin ideal totalizmo pavidalu.

Šis ta iau idealas sutiko aišk daugumos pasipriešinim . Tiek katalikiškoji, tiek kairioji visuomen jam nepritar ir nuo demokratinio idealo atsiskyti nenor jo. Tod l politinis totalizmas laik si pas mus *tik karin s j gos d ka*. Tai buvo tautai iš viršaus primestas ide-

alas. Ta iau jis buvo *naudingas* ir gal net reikalingas: naudingas, nes leido demokratij akivaizdžiai palyginti su totalizmu ir vertinti tiek vien, tiek antr; reikalingas, nes išgelb jo mus iš demokratinio palaidumo, kur ano meto visuomen buvo giliai klimpusi. *Totalistinis idealas sudrausmino lietuvišk j visuomen*. ia yra vienintelis jo pasiteisinimas prieš istorijos teism .

Svarbiausia betgi yra tai, kad politinio totalizmo metu prad jo formuotis *naujas* valstybinis idealas, pagr stas demokratiniais principais, ta iau nešamas kitokios dvasios ir skelbiamas kit žmoni . Jis atsistojo kaip priešgynyb tiek liberalinei demokratijai, tiek autoritetizmui. Kada jis prad jo formuotis, šiandien sunku pasakyti. Kai gr žau iš užsienio 1935 metais, baig s studijas, jau radau Kaune b rel žmoni , kurie buvo paruoš metmenis naujai valstybinei sampratai: pirmoji redakcija buvo padaryta J. Keliuo io, antroji I. Skrupskelio, tre ioji teko man. Daugyb s pos dži bei pasitarim metu pas prof. K. Pakšt ir Dr. Skrupskel ši koncepcija buvo svarstoma bei tobulinama, kol išvydo pasaulio švies , pavadinta “ *organiškosios valstyb s k ryb* ” (paskelbta “N. Romu-

voje” 1936 m. vasario 23 d. Nr. 8) ir pasirašyta (šiandien dom s yra vardai) Ambrazeviiaus, Dielininkai io, Griniaus, Grušo, Ivinskio, Keliuo io, Maceinos, Malinausko, Mantvydo, Pakšto, Pakucko, Pankausko. Salio, Skrupskelio, Vai iulai io ir Vitkaus. Pasirašiusieji (šios koncepcijos k rime dalyvavo ir daugiau, ta iau jie nepasiraš d l vairi ano meto aplinkybi) laik lietuvišk j autoritetizm “tik pereinam ja m s valstyb s gyvenimo forma”, iš jos tur jo “išaugti lietuviška organiška valstyb s santvarka”, kurioje b t sukurta tinkama pusiausvyra tarp valstyb s ir tautos, valstyb s ir individuo, valstyb s ir kult ros. Ši organin valstyb tur jo b ti pagr sta autoritetu, laisve bei solidarumu, teisingumu ir meile. Konkreti jos organizacija tur jo išeiti aikšt n korporatyvin jo santvarkoje, kult rin je autonomijoje ir teisin s valstyb s institucijose.

Šis naujasis politinis idealas buvo sutiktas skeptiškai tiek senosios katalik politik generacijos, tiek naujosios tautinink veik j grup s. Ta iau tiek vieni, tiek kiti nagrin jo j visu rimtumu. Entuziastiškai j pasveikino St. Šalkauskis, paraš s ta proga straipsn “Romuvie i deklaracija” (“N. Romuva”

1936 m. kovo mėn.), vertindamas savo pasisakymą šia pastraipa:

*
"Brangieji draugai romuviečiai! Vadindamas Jus šitaip, noriu pabrėžti, kad mūsų takai yra su jais vien plati keli. Man nėra net reikalo sijungti Jus su jais, nes aš esu jau buvęs jo ištakose. Nuo laiko mano referato "Kriščiūnų politika ir gyvenamoji valanda", skaityto 1921 m. sausio 4 d. pirmajame Lietuvių Katalikų Kongrese Kaune (z. "Romuva" 1921 m. 1 nr. 45-76 p.) manų brendimo daugelis iš tų idėjų, kurias Jus taip sistemingai ir sugestyviai esate pareiškę savo deklaracijoje. Bet iki šiolei mano kelias buvo beveik vienišas kelias. Dabar man pasidarė drąsiau ir džiaugsmingiau, matant, kad aplink tai, kas man rūpi, yra susibūrę gražūs ratelis daugiausia jaunų pajūgų, daug žadančių mūsų tautai ir valstybei. Aš tiesiog dabar jums ranką ir tariau. nuo šiolei žygiuosime drauge laimingesnėmis mūsų tautos ateitimi".

Esama daug pagrindo manyti, kad šis naujasis politinis idealas iš tikro būtų virtęs tikrove, jei nelemti vyktų nebūt nutrauktas valstybinio mūsų veikimo.

2.

Kultūrinis sintezinis idealas didesnio susidomėjimo mūsų tautoje taip pat nesuklaido, nepaisant to, kad St. Šalkauskis jį ir labai vertino. *"Realizuoti savo civilizacijoje dvių pasaulių arba, tikriaus, dvių mūsų pasaulio pusių sintezę, štai aukštasis tautos pašaukimas, štai idealas, vertas didžiausio pastangų, didžiausio aukšto",* — rašė Šalkauskis 1933 metais (Lietuvių tauta ir jos ugdymas, Kaunas 1933, p. 48). S moningas šio idealo vykdymas turėtų būti patiekiami tautai *"tikros savo vertės pajautimais"* ir kartu parodyti pasauliui *"ypatingą jos fizinomiją"*. Šio idealo vykdymas esantis ir laisvo gyvenimo sąlyga, nes juo galima tikinti pasaulį *"apie tautini teisi neliuamumą"* (t. p.). Iš kitos pusės, kultūrinis sintezinis apsaugojantis mūsų kultūrą nuo vienašališko polinkio vien kuri mūsų kaimynų kultūrą, kas nepriklausomam gyvenimui taip esant labai svarbu.

Nepaisant šių teigiamybių, Šalkauskio peršama sintezinė buvo sutikta gana abejingai ir net priešiška. Kultūrinis sintezinis idealas buvo kritikuojamas vadinamas stabdantiu dvasinį tautos energiją (J. Gobis) ir atidarant duris sinkretizmui (V. Alantas).

Net ir tie, kurie jam iš esmės pritar, rado, kad kultūrinis sintezas, kaip jį buvo Šalkauskis siūlęs, reikalinga gana žymi pakaitalų (A. Maceina). Psichologiškai šis pasipriešinimas buvo suprantamas. Lietuvių tauta, dar tik neseniai nusikraiusi ne tik politiniu, bet ir kultūriniu Rusijos jungu, vargu ar galėjo taip greitai susižavėti Šalkauskio peršamu *rusiškuoju visažmogiškumu*, kur Dostojevskis savo kalboje Puškino garbei (1880 m.) taip entuziastingai skelbė ir kur Šalkauskis padėjo savo silomos sintezą pagrindais. Senoji mūsų karta gerai jau pažino *nacionalinį* šio visažmogiškumo apvalkalą ir tų nacionalinių neapykantų viskam, kas yra nerusiška; nuo šios neapykantos nebuvo laisvi net tokie genijai, kaip Puškinas (plg. jo eilėraščių „Rusijos šmeižikams“, 1831 m.), ir Dostojevskis (plg. jo „Žiemos pastabos apie vasaros spūdžius“, 1863 m.). Vargu tad buvo galima tikinti senesnius mūsų kultūrininkus, kad rusiškasis visažmogiškumas iš tikro yra *žmogiškumas*, o ne žmogiškumo skraiste patogiai pridengtas rusiškasis nacionalizmas. Žinant slavofilų sėdžio stiprumą Rusijoje, ši abejonė buvo visiškai pagrįsta.

— Jaunoji mūsų kultūrininkų karta labai aiškiai linko Va-

karus (vokiečių ir prancūzų, mažiau anglosaksų kultūrą); senoji rusiškoji kultūra jai buvo beveik nebepažįstama, tuo tarpu naujoji sovietinė kultūra vargu ar tuo metu (1918-40) buvo verta kultūros vardo. Visažmogiškumo idėja buvo pakeista komunistine idėja, o rusiškasis nacionalizmas buvo pasilikęs, kaip ir anksčiau. Praktiškai tad Lietuvoje nebuvo kam susižavėti kultūrinės sintezos idealu kaip rusiškosios ir vokiškosios dvasios derinimu lietuviškosiose formose. Lenkiškasis subtilumas, kur Šalkauskis pastaraisiais metais (1938) taip pat kultūrinę sintezą traukė, rado dar mažiau pritarimo viena todėl, kad lenkiškoji dvasia pas mus ir taip jau buvo per stipri (reikėjo vis pirma nuo jos atsipalaiduoti, kad būtų galima paskui iš jos ko nors pasimokyti), o antra — Vilniaus ginčas paraližavo bet kokias simpatijas tiek pačiai lenkų tautai, tiek jos kultūriniams laimėjimams.

Man ir šiandien atrodo, kad Šalkauskio intuicija, esant lietuvių tautai yra pašaukta būti susitikimo erdve tarp Rytų ir Vakarų, yra *teisinga*. Net ir tremtyje šis uždavinys nenyksta, kaip tai mūsų ginau pabrėžti vokiškoje paskaitoje vis trijų tautybių baltams Lueneburge

1957 m. (plg. A. Maceina, Die europäische Aufgabe der baltischen Emigration rinkinyje "Die baltischen Voelker in ihrer europäischen Verpflichtung. Sechs Vortraege, Hannover-Doehren 1958, p. 26-40). Taciau anuo metu ši intuicija buvo *per ankstyva*. Dar tur jo praeiti nemaža laiko, kol lietuvi tauta gal jo pamiršti rusiškias kult rines skriaudas ir kartu sigyti kritinio žvilgio Vakarams. Anuo metu mes buvome dar per daug nusisuknuo rus (ir teisingai) ir per daug atsikus Vakarus (neteisingai). Tik šiandien iš 40 metų perspektyvos galime galb t jau suvokti, kad *Lietuva iš tikro yra dvasin erdv, kurioje Rytai susitinka su Vakara*s. Taciau šiandien šis suvokimas nebeteri praktin s reikšm s, nes Lietuva buvo užgož ta Ryt ir tai pa ia blogiausia forma.

Deja, kult rin s sintez s nepasisekimas jokio naujo kult rinio idealo nepažadino. Kult ros srityje mes gyvenome pilk kasdienin gyvenim , netur dami patrauklaus centro, aplinkui kur susitelkt m s d mesy ir m s pastangos. Net ir organizaciniu atžvilgiu tokio centro nebuvo. M. Biržiškos ir St. Šalkauskio taip primygtinai si loma Lietuvi Mokslo Akademija buvo — m s g dai — kurta

bolševik (1941 m.). Jeigu tad šiandien tremtyje esame kult riškai pasimet , nežinodami, k ir kaip tur tume veikti, tai tod l, kad jau iš Lietuvos atkilo me, netur dami kult rinio idealo ir kult rinio centro. Tremties s lygos, be abejo, yra dar mažiau tinkamos tokiam idealui susikurti ir tokiam centrui si steigti.

3.

Katalikiškosios akcijos kaip religinio idealo vykdymas iš sykio buvo sutiktas labai entuziastiškai. Buvo steigtas, kaip žinome, Katalik Veikimo Centras, kurio nariais buvo visos katalikiškosios organizacijos. Šis centras organizavo paskaitas, susirinkimus, šauk konferencijas, leido broši r ir laikrašt ("M s laikraštis"). Po keleto taciau met lietuviškoji kat. akcija atsid r akligatvyje. Pasaulie i apaštalavimo idealas virto kažkokia netikrove, kažkokiu popieriniu dalyku, kuris, tiesa, buvo paskelbtas, bet kurio esm s niekas nesuprato ir tod l nevykd . Kai tremtyje Šv. Sosto delegatas kan. Kapo ius pam gino iš naujo kat. akcij atkurti, atremdamas j parapijos bendruomen , tai susilauk *visiško nepasisekimo*, nes šis idealas jau Lietuvoje buvo ne-

tek s savo pirmųjų io blizg jimo. Šiandien galime, atrodo, rasti tris priežastis, kurios sužlugd m s krašte pokarin religin ideal , b tent: a) pasaulie i vaidmens Bažny ioj nesuvokimas, b) hierarchijos sustingimas ir c) kat. akcijos virtimas organizacija.

a). Kad Kristaus Bažny ia susideda iš dviej prad — iš dvasiški ir pasauliški , — priklauso prie jos esm s. Bet kad šie du pradai santykiuoja vienas su kitu kaip *subjektas* (dvasiškiei) su *objektu* (pasauliškiei), tai yra istorinis iškrypimas. O taip yra jau keliolika šimtme i . Ne šalia Bažny ios es s 'pasaulis' (nekrikštytas, nukrikš ion j s, antireliginis), už kur Kristus nesimeld paskutin savo gyvenimo vakar (plg. Jon 17, 9), yra laikomas bažnytin s veiklos objektu, kur eit *visi* — tiek dvasiškiai, tiek pasauliškiei (žinoma, kiekvienas pagal savo pob d) ir m gint atvesti j Kristaus Karalyst n, bet — *tikintieji pasauliškiei*, kurie jau yra Bažny ioje, jau sudaro šios Bažny ios organin dal . Be abejo, tikintieji pasauliškiei yra reikalingi mokymo, vadovavimo, pašventimo; ta iau *viso to yra reikalingi ir dvasiškiai*. Kristaus Bažny ioje n ra taip, kad vieni jau b t visiškai *užbaigti*, o kiti

tik *prad ti*: visi esame pakeliui (in via), visi tad esame reikalingi vieni kit paramos pagal šv. Jono Chrizostomo žodžius: Dievo Bažny ioje kiekvienas palaiko kit ir kito yra palaikomas — "unusquisque et portat alterum et ab altero portatur". Štai, šis dalykas ir yra pamiršamas. Domininkonas Y. M. Congar, pastaruoju metu ypa susidom j s pasauliški apaštalavimo samprata (plg. jo anks iau min t veikal), pastebi, kad senesnysis mokslas apie Bažny i (ecclesiologia) buvo virt s tiktai hierarchiologija, arba mokslu apie hierarchij , beveik visiškai pamiršdamas pasauliškius, "t j tikin i j , besimeldžian i j ir mylin i j Bažny i ". Pasauliškiei buv "tarsi administruojamieji, tarsi medžiaga hierarchijos veiklai". Jie buv kaip luomas pasyv s ir nebyl s. Bažny ia buvusi "panaši pasyvi mas , viršum kurios buvo užd ta labai suhierarchinta organizacija arba išganymo administracija" (La vie intellectuelle 1946 m. gruodžio m n. p. 7; Etudes 1948 m. sausio m n. p. 48). Ar reikia priminti, kad *šitokia* paži - ra Bažny i buvo Lietuvoje vyraujanti ligi pat pastar j met ? Pasauliški vaidmuo Bažny ioje buvo pas mus nesuvoktas ir tod l neišaiškintas. Vieno

kito iš jaunesni j bei pažangesni j kunig balsas ar raštas pasiliko tik š ksnis be atoliepio. Patys pasauliškiai liko ir toliau pasyv s, kaip anks iau. Katalik Veikimo Centras nepaj g šio pasyvumo pralaužti, nes nebuvo n jam aišku, k gi tie pasaulie iai tur t Bažnyioje veikti.

b). Suk rus Lietuvoje bažnytin provincij (1926 m.) ir padidinus vyskupij skai i, buvo galima atrodo laukti, kad lietuviškoji hierarchija supras *laiko bals*, kuris, pasak vokie i garsaus kardinolo Faulhaberio, yra "Dievo balsas", ir imsis reikaling reform religiniame Lietuvos gyvenime. Deja, šian dien iš daugelio met perspektyvoj galima teigti, kad *ši reform nebuvo padaryta*, išskyrus smulkias administracinio ar liturginio gyvenimo atmainas, kurios krašto religinei pad iai lemian ios takos netur jo. Priešingai, m soji bažnytin hierarchija stov jo *tradicijos* pus je, saugodama ne tik "depositum fidei" (Tim 6, 20), bet ir istorinius papro ius, netinkan ius savarankiškai besitvarkan ios šalies gyvenimui. *M soji hierarchija nebuvo iniciatyvos židinys*. Ji nesuorganizavo teologijos mokslo k limo bei k rimo, todėl teologija pasiliko *labiau-*

siai atsilikusi iš vis moksl, nepaisant trij aukšt j teologini mokykl (Vilkaviškyje, Kaune ir Telšiuose; vokie i okupacijos metais dar ir Vilniuje). Ji nepertvark sielovados, palikdama ir toliau milžiniškas parapijas su dviem trim kunigais. Ji neparod iniciatyvos socialinio gyvenimo pertvarkyme: tiek žem s reforma prel. Krupavi iaus iniciatyva, tiek v lesnieji pasi lymai sutiko sunkenybi iš hierarchijos pus s. Kokios tad reikšm s šioje nuotaikoje gal jo tur ti pasaulie i apaštalavimo idealas? Pasauliški m ginimas laužti nelemtus istorinius papro ius susidurdavo su dvasiški tradiciumu ir baigdavosi arba konfliktu arba atsitraukimu atgal. Kai Kaune pamažu telk si b relis pasauliški, prie kurio d josi ir kai kurie jaunesnieji kunigai, tai, užuot š b rel skatinus, buvo išeita kov su juo, atgaivinant kadaise A. Jakšto leist "Draugijos" žurnal ir paver iant j — atleiskite už termin — "katalikiškosios reakcijos" organu! Kokia buvo ano meto pasauliški nuotaika šios reakcijos akivaizdoje, galima paskaityti "Židinyje", kurio straipsnelis "Dalykui išaiškinti" (1939 m. Nr. 4, p. 541-43) ypa b dingas:

*
"Charakteringa šio laikraščio ir jo sferos linkmei, kad jis nukrypsta prieš tuos inteligentus pasauliečius ir kunigus, kurie mėgina populiarinti spaudoje mintį, kad katalikybė yra gyvoji dinamiškoji religija, kuri mūsų laikais sugestyviau patraukia aplink, spinduliuodama per jos išpažintojų elgesį ir konkrečius darbus. Iš tų, kurie tuojau "Draugija" ir jos sferos padaro aliuzijoms priekaištą: es jie pirkliaują principais ir sąžine, es sėkmingi aukštesniais idealais tikti bei kokia kaina toliau stovintiems inteligentams... Mūsų kultūros ir visuomenės santykių istorijai tenka užfiksuoti tokie priekaištai kaip viena iš kaikurių dvasininkų pastangų gyvenimą tvarkyti tik negatyvine prasme. Jie mintyse visas gyvenimas yra jau suformuluotas, sustingusi statika, kuri turi būti pavožta po gaubtuvu, ir kas iš jo po gaubtuvo pasirodo, reikia tuojau užgniaužti. Be reikalo "Draugija" ar jos artimosios sferos mano, kad ją rašantieji, ar plačiosios katalikybės šakio leidėjai, ar bet kurie kiti katalikai, nepaisius vyskupo noro ir valios. Atvirksčiai, kiek mes jau žinome, su džiaugsmu jie sutinka vyskupą valyti; su pasiilgimu jos laukia ten, kur tos valios nepasirodo. Deja, laikraščio ir jo kolegijai charakteringa kaip tik tai, kad jie nepasirūpinę, idant ta valia ir norai duot si girdimi (kaip kaip gi jį patys!). Kalbame konkrečius faktus. Nepasirūpinę, kad autoritetinga valia pasireikštų eilėje religinio ir net visuomeninio pobūdžio institucijoms, kuriose ne sėkmingas grėsmės aiškia katastrofa. Jei katastrofą ir išvengta, tai jau kitą organą valios dėka. Noras patirti valios ir norus, kad galėtų jais vadovautis, buvo nuvedęs

vien katalikišką organizaciją atstovavę prie durų, bet durys prieš juos buvo uždaromos... Valstybės gyvenime jau pasukta nauja linkmė ir imama remtis žmogaus verte, įieškoti dorą ir idealistą žmogaus. Religiniame gyvenime tokio atgimimo kaikiuriuose Lietuvos dalyse dar pasigendame".

*

Suprantu, kad viso to priminimas, tegu ir istoriniame perspektyvoje, mums šiandien yra labai skaudus. Tačiau prašau mielieji Redaktoriai šios pastraipos neišbraukti: *odiu už jį aš priisiimu pats!* Ano meto santykiai tarp dvasiškių (tradicininkų!) ir pasauliškių gali daug ką paaiškinti ir dabarties santykiuose. O vis pirma jie gali nušviesti pasauliškių apaštalavimo kaip naujo religinio idealo sužlugimą Lietuvoje.

c). Trečioji šio sužlugimo priežastis buvo pasukimas organizacijai. Apaštalavimas, vis tiek, ar jis būtų vedamas dvasiškių ar pasauliškių, visados savo esmė yra *dvasinė veikla*, liečianti žmogaus vidų: jo apsisprendimą, jo pažinimą, net jo jausmų gyvenimą. Be abejo, moderniniame gyvenime ir ši dvasinė veikla reikalinga tam tikrą organizacinę formą. Tačiau šie formai turi būti *tik formos*, o ne pats paveikslas. Tuo tarpu Lietuvoje katalikiškoji

akcija labai greitai virto tik organizacija, vadinasi, tiktais r - mais. R mus mes suk r me, o paveiklo juos ne d jome. Užuo t apaštalavus, kei iant žmogaus vid , mes suraš me žmones j draugijas, priseg me jiems ženklukus, rinkome nario mokes t , šauk me susirinkimus, skait me protokolus, reng me kongresus ir t.t. ir t.t. Tuo tarpu dvasin s takos *tiesiogin s* priemon s, kaip pamokslai, Šv. Rašto skaitymas ir aiškinimas, liturgijos gilesnis pažinimas bei pergyvenimas, religijos d stymo sumoderninimas, religin s literat ros k rimas ir skleidimas, sielovados individualizavimas, — visa tai pasiliko *primityviame laipsnyje*. Tas pat reikia pasakyti ir apie Kristaus minim pagalb mažesniajam

broliui (Mat 25,40): visi m s vienuolynai šokosi steigti gimnazij , bet retas kuris (*labai retas*: gal tik kotryniet s!) steig ligonini . M s moterys vienuol s ligoni , seneli , invalid slaugymui nesiruoš ir šio darbo nesi m . M sasis apaštalavimas išsis m iš vienos pus s organizacin mis formomis, iš antros — lavinimo priemon mis, pamirštant socialin s meil s darbus.

Sužlug s katalikiškosios akcijos idealas, deja, religin je srityje nepažadino jokio naujo idealo: ia mes, kaip ir kult rin je srityje, buvome ir palikome tušti. Pastang iš jaun j kunig pus s buvo dedama. Gal iš j ir b t kas nors gražaus išsivyst . Bet laiko tur jome per maža.

III. KURI PASKIRTIS PRASMINT LIETUVI BUVIM LAISVAJAME PASAULYJE DABAR?

— M sasis gyvenimas tremtyje yra apsprendžiamas dviej dalyk : 1. dabartin s pad ties Lietuvoje ir 2. atsinešt vertybi iš Lietuvos. Mes nesame emigrantai, sava valia palik krašt , kad sikurtume svetur. Mes esame *tremtiniai!* Nors šis žodis kai keno yra pajuokiamas, ta iau jis gerai išreiškia

m s j *dvasin* situacij . Kas iš jo ty iojasi, tas ty iojasi pats iš sav s. Iš tremtinio virsti emigrantu yra labai lengva: tai priklauso nuo apsprendimo. Ta iau kas atsisako tremtinio situacijos ir pereina emigranto situacij , dar neturi teis s savu nusistatymu matuoti visus kitus, paneigiant jiems tremti-

nio pob d. Tod l kai ia klau- siame, kas prasmint m s gy- venim laisvajame pasaulyje, tai šis klausimas tinka tik tiem, kurie dar yra *tremtiniai*. O tremtini buvimas visados yra sutelktas aplinkui tautos buvi- m . Štai kod l tautos buvimo s lygos apsprendžia ir tremtini buvimo prasm .

1. Laisv s netekimas gr žino mus visus (tiek krašte, tiek tremtyje esan ius) “Aušros” tarpsn , kada nepriklausomos valstyb s idealas šviet kaip aukš iausias. Jis švie ia dabar ir mums. *Atkurti savarankišk valstyb dabar yra tikslas, ap- linkui kur telkiasi ir turi telk- tis visos tremtini pastangos*. Tai ir yra m s gyvenimo pras- minimas. — Ta iau šis prasmi- nimas yra dar tik formalinis. Jis dar neišreiškia turinio, ku- riuo gal tume sav j gyvenim užpildyti. Jeigu Basanavi ius, Kudirka, Maironis ar Vaižgan- tas savo metu nedaug galvojo apie b simosios laisv s turin , nes šis turinys tada buvo sa- vaime aiškus ir net esantis (jam stigo tik valstybin s formos), tai mums šiandien reikia gal- voti ne tik apie lietuvi tautos valstybin form , bet ir apie šios formos turin . Bolševizmo at jimas Lietuvon reišk ne tik valstybin s laisv s netekim , bet ir pakeitim vis t verty-

bi , kurias buvome k r ir ku- rias laik me ir tebelaikome *tik- romis vertyb mis*. Ir juo ilgiau bolševizmas Lietuvoje pasilieka, juo gilesnis darosi šis vertybi pakitimas. Bolševizmas kuria nauj socialin tvark , nauj pasaul ži r ir nauj žmog , kurie esmingai yra kitoki, negu m soji tvarka, negu m soji pa- saul ži ra ir negu vakarietiš- kosios istorijos suformuotas žmogus. Tod l šiandien kova už valstyb s atstatym darosi žy- miai gilesn , negu “Aušros” laikais. Šiandien kovojame ne tik už laisv formaline prasme, bet ir už kitok šios laisv s tu- rin , negu tasai, kur bolševiz- mas skiepinia lietuvi tautai. Mes nesidžiaugtume ir nelaiky- tume juk savo darb baigtu, jei Lietuva, sakysime, atsidurt Jugoslavijos pad tyje: laisva valstybiškai, laisva ideologiškai, ta iau *komunistin* savo s ran- ga ir savo turiniu. *Šitokios vals- tyb s* mes nesiekiamo. Man at- rodo, kad š turinin moment mes dažnai pamirštame arba bent pakankamai jo nepabr žia- me.

Šie du momentai valstyb s atk rime kaip tik nurodo mums du keliu, kuriais eidami galime sav gyvenim prasminti. Tai yra: a) *politikos kelias*, kuris veda formalin tautos laisv ir b) *kult ros kelias*, kuris eina

per krikštoniškai humanistiškai vertybi išlaikym bei k - rim .

a). *Politikos kelias* mums šiandien yra pats aiškiausias. Juo einame nuo pat tremties pradžios; juo einame net jau nuo 1941 met , kai vokiečiai mums paneig sukilimo atstatyti suverenum ir m s politines j gas nust m pogrind . Žvelgiant iš perspektyvos, reikia tik pasidžiaugti šiuo nueitu keliu. Niekad pasaulis nebuvo tiek painformuotas apie Lietuvos valstyb s reikalus, apie jai padaryt politin skriaud , apie jos nepaneigiamas teises, kiek ši keliolikos met eigoje. Politin je srityje esame tiek pasiek , kad Lietuva joku atveju nebus pamiršta. — Daug kas pastaruju laiku kalba apie m - sojo politinio kelio suskilim . Be abejo, jis n ra *vienas*. Taciau netiesa b t vadinti j *ne-*

vieningu. Vienas jis nebuvo nuo pat pradžios: šalia partij susib rimo VLIKe buvo juk lietuviškoji diplomatija, kuri veik kitokiomis priemon mis bei kitokiais b dais, negu VLIKas. Kas ta iau gal t sakyti, kad abiej ši organ veikimas n - jo t pat tiksl ? Pastaraisiais metais keletas politini grupi išsijung iš VLIKo. Tuo b du atsirado dar vienas politin s veiklos b das šalia VLIKo ir šalia diplomatijos. Ta iau šios grup s veikia ta paia linkme kaip ir seniau. Daug kam šis daugialypis veiklos b das nepatinka. Ta iau tai yra tikslingumo klausimas. Kol visos šios veiklos formos siekia to paties idealo, tol j dauginumas savyje n ra blogas. Net galima b t teigti, kad politini veiklos b d gausa pastaruju metu darosi *reikalinga*. Stabilizuojantis politinei pad iai pasulyje, kai kurios formos, sakysime: diplomatijos institucijos, darosi kit tiktai pakeniamos. Jeigu formaliai jos dar ir pasilieka, tai tik kaip gražus prisiminimas ar draugingas gestas. J balsas pradedamas vis mažiau išgirsti ir dar mažiau paisyti. Šitokis likimas laukia galop ir tojo organo, kuris laiko save aukš iausia tautos valios išraiška. Tod l reikia, kad *ilgos tremties metu* atsirast ir

EUROPA — APOSTATAS

Šiandien... Europa v l yra virtusi misij kraštu, kada jos tiek privatinis, tiek viešasis gyvenimas v l yra atkrit s stabmeldyb ; dar daugiau... europinis žmogus yra pasidar s apostata, vadinas, blogesnis už pirmąs t stabmeld ... (Saul s Giesm 434 p.)

naujų form, kurios būtų ne tokios oficialios, ne tokios todėl svetimiesiems kyrios, bet kurios vis dėlto ir toliau palaikytą nerimą, kad Lietuvai padaryta skriauda turėtų būti atitiesta. Šia prasme nuolatinis kaitaliojimas, esant visiems turintiems sueiti vien keli, gali būti laikomas tikrai politiniu primityvumu.

b). *Kultūros kelias* nebuvo ir nėra mums toks aiškus, o jo pasiekti rezultatai dar neaiškesni. Politikoje esame laisvą pasaulį tiek painformavę, kad jis, kaip sakytą, Lietuvos jokių atvejų nepamirš. O kultūroje? Lietuva kaip kultūros nešėja, kaip tolimiausia vakarietiškos kultūros nešėja Rytuose yra vis dar nežinoma. Nežinoma todėl, kad kultūroje ne manoma apie vertybes tik *kalbėti*, bet reikia jas *parodyti*. Tuo tarpu šitoki parodytinai vertybėmis turime dar labai labai mažai. Jis tas ir atsidaso tremtiniam nuostabiai plati dirva: *sukurti tokia kultūrinai vertybi, kurios iš vienos pusės galėtų būti tautai patiekta kaip bolševizmo atsvara, iš kitos iškelti mums kultūringo laisvojo pasaulio akyse ir tuo būdu palengvinti mūsų kovą už valstybinį laisvą*. Kultūros kairias šiuo metu yra patį bėtiniausias ir aktualiausias tremtiniam gyvenimo už-

LABDARA IR RELIGIJA

Šelpimas yra religinis tik tada, kai jis vyksta ne garbei pelnyti, bet Dievo Apvaizdai žemėje vykdyti. Kas Viešpaties dovanas dalina trimituodamas ir tuo atkreipdamas save žmonių dėmesį, tas yra veidmainis, nes jis šelpia taip, tarsi žemės grybais tikra juos nuosavybė.

...žemėje išsilaikyti yra pagrindinis kiekvieno teisė, o padėti kitam išsilaikyti yra pagrindinis kiekvieno pareiga. (Saulės Giesmė 157 p.)

daviny. Reikia nepamiršti, kad bolševistinis kultūros skleidimas Lietuvoje eina labai sparčiai. Bet ši kultūra yra nešama bolševistinis dvasios, todėl, laisvą atgavus, ji neišsilaikys. Ji pasiliks tik kaip skaudus atsiminimas, domus gal istorikams, bet ne kaip gyvoji tautos jėga. Jos vietoje turės ateiti *nauja kultūra*, išaugusi iš laisvos krikščioniškai humanistinės dvasios. Tremtiniam gyvenimo prasminimas ir būtų sukurti tokios kultūros vertybėmis bent pirmiems laisvojo gyvenimo dešimtmėčiui, kad laisvą atgavusi tauta neatsidurtų kultūrinio gyvenimo tuštumoje. O kad tremtiniai gali sukurti aukštesnę kultūros vertybėmis, tai rodo lenkų pavyzdys: lenkų literatūra

tremtyje (1832-1848) pasiek Mickevi iaus, Slovackio, Kra-sinskio veikaluose tokio aukš-
io, kurio ji v liau nepralenk ;
lenk filosofija tremtyje (Cieš-
kovskis, Wronskis) pad jo pa-
grindus visai tolimesnei lenk
istoriosofijai; lenk istor'ja (J.
Lelewelis) tremtyje tur jo le-
mian ios takos v lesniam de-
mokratiniam lenk išsivysty-
mui. Netiesa tad manyti, kad
tremtinys, atitr k s nuo savo-
sios žem s, nebepaj gia kult -
ros kurti. Lenk pavyzdys ryš-
kiai paneigia ši defetistin
nuotaik . Kult ros k rimas

ŽODIS IR DABARTIS

*Šiandien žodis yra suprofanintas. Jis neb ra amžinojo Logos atspindys, bet tiktai priemon žmogaus smalsu-
mui patenkinti. Jo tikslas yra nebe-
tiesa, bet sp dis. Jis yra sakomas ir
rašomas bene tam, kad atskleist die-
višk j b ties prasm , bet kad sa-
kytojo ar rašytojo pus patraukt
naujybi ištroškusi mini . Max Pa-
card teisingai pastebi, kad vietoje žo-
džio šiandien yra atsistoj s žesys.
"Žmogus nebegyvena žodžiu ir žody-
je. Žodis neb ra vieta, kur žmogus
apsisprendžia už ties ir meil : že-
sys j apsprendžia. žesys dabar yra
pats svarbiausias dalykas, o žmogus
yra tiktai vieta, kur žesys plinta:
jis yra žesio erdv ...*

*...žodžio išvadavimas iš žesio yra
s lyga asmens išsivadavimui iš mi-
nios. (Saul s Giesm 366, 7 p.)*

mums kaip tremtiniam dabar
darosi ne tik asmenin b tiny-
b , kad nepražudytume dvasi-
ni j g , bet ir tautin pareiga,
kad paruoštume tautai vertybi
jos laisv s metam. Šio uždavi-
nio atlikime aš matau vienintel
real m s gyvenimo prasmi-
nim .

2. Bet kaip tik ia iškyla at-
sinešto lietuviškojo kraio io
klausias: kokia nuotaika at-
kilome tremt ir k atsineš -
me? Kult rini *paj g* mums
tremtyje nestinga: geriausi m -
s rašytojai ir menininkai, dva-
sini moksl atstovai ir kuni-
gai yra tremtyje. Vadinasi, k -
rybini galv nestokojame. Ta-
iau pasidžiaugti reikšmingais
k rybiniais laim jimais vargu
ar gal tume: jie yra smulk s,
provincialiniai, neprobleminiai.
Kult rin je srityje per šiuos
keliolika met ne steng me si-
si buoti. Priešingai, atrodo, kad
kult rin s m s s puokl s iš
l to vis labiau art ja prie žė-
m s, nepaj gdamos išsimušti
aukštyn. Argi jos imt ir su-
stot ? Jei taip vykt , tai m -
sasis gyvenimas tremtyje pasi-
rodyt buv s beprasmis. O šis
kult rinis ne sisi bavimas yra
tod l, kad atkilome Vakarūs,
netur dami, kaip jau anks iau
sakyta, aiškaus ir didžio kult -
rinio idealo. B dami Lietuvoje,
nebuvome užsided k rybine

ugnimi, tad rusename tiktai ir tremtyje. Per dvidešimt laisv s met Lietuvoje spjome prad ti suburžuaz ti, tad t siame š suburžuaz jim ir tremtyje. Kult ra reikalauja didži auk — tiek dvasini , tiek medžiagini . Ir jei tauta aukos dvasios neišsiaugina, jos kult ra gali tik smilkti. Tai regime dabar visu aiškumu. *M soji nuotaika tremtyje yra antikult t rin* . Visuomen , kuri neperka kny g ir neskaito žurnal , o gausiai prenumeruoja bendrojo turinio enciklopedij , yra liekana iš 18 šimtme io, bet ne naujos laisv s neš ja pavergtai tautai. Aš nieko neturiu prieš enciklopedijas; ir prieš lietuvišk j nieko; aš ir pats bendradarbiauju joje. Ta iau, kai enciklopedija virsta beveik vienintele kult rine vertybe, tai yra ženklas, kad visuomen s kult rin s mon yra pasidariusi nepaprastai *barbariška*. Šitokia visuomen neturi sav s apgaudinti iliuzijomis: ji naujo turinio pavergtai tautai neduos ir bolševistini netikr vertybi nenugal s. Jeigu tad mes norime b ti tikri *tremtiniai* (o atrodo, kad norime!) ir kovoti toliau už savos tautos išlaisvinim , tai turime atsiminti, kad išlaisvinimas vyksta ne svetimomis rankomis ir kad ne svetimomis vertyb mis galime pri-

CIVILIZACIJA IR R PESTIS

Šiandieninio žmogaus skub jime atsiveria nuostabi tragedija: juo daugiau civilizacija teikia priemoni pragyventi, juo šis pragyvenimas daros netikresnis ir juo labiau jis paglemžia žmogaus b tyb . Juo daugiau g rybi kraujasi pasaulio klounuose, juo rytojaus diena daros tamsesn ... Mes visi r pinam s. Net vaikai jau iš mažens esti jungiami š r pest , pratinant juos mesti j gautus skatikus taupom sias d žutes, užuot juos mokius atiduoti juos vargšams arba paaukoti juos religiniams bei kult riniams reikalams. (Saul s Giesm 134 p.)

pildyti bolševik nuniokot dvasin gyvenim . Šiuo atžvilgiu mums reikia griežto pos kio. Mums reikia suvokti kult ros reikšmingum m sojoje kovoje už Lietuvos laisv ir apsispr sti eiti ne tik politikos, bet *ir kult ros keliu*. Mums reikia nugal ti iš Lietuvos atsi nešt kult rinio idealo stok ir prieš bolševik kuriam materialistin bei kolektyvistin kult r pastatyti krikš ioniškai humanistin kult r kaip laisv s ir asmens pirmenyb s neš j . Jeigu tai stengsime ir toki vertybi sukursime, m s gyvenimas bus prasmintas, ir mes neveltui b sime palik sav j žem .

JUOZAS BRAZAITIS

1. NAUJAS FILOSOFAS PO ST. ŠALKAUSKIO

Nepriklausomoje Lietuvoje reiškiasi eilė pajūgių mintytojų. Apdovanoti gilesnio pažinimo sugebėjimu, jie plačiau apžvelgę vyki visum, giliau suvokę esmę, tarpusavio ryšius ir priežastingumą eig. Pagal tai jie mintis pajūgi žvelgti ir ateit bei nustatinti gaires, kuriomis turėtų visuomenė vadovautis, ateities siekdama. Tarp jų didžiausias buvo Stasys Šalkauskis. Kitus pralenkę jis ložiniu pajūgumu ligtol pareikštas mintis vertinti, koreguoti ir suvesti nuosekli sav sistemą.

Šalkauskio gyvenimo filosofinė j sistema visa b tisi telkiasi tarp dviej ašigali. Vienas — tai princip visuma, normatyvinis pasaulis. Antras — tai fakt visuma, žmogiškosios tik-

rov s pasaulis. Tiedu pasauliai vienas kit gravituoja, vienas kito siekia. Principai siekia bti realizuojami fakt gyvenime, kad gaut konkret pavidal. Vykstant i, kintant i fakt pasaulis siekia organizuotis, rikiuotis pagal princip sugestijas, kad gaut prasm s, pažangos, realizuojant teisingumą, ger, grož, arba kitu Šalkauskio žodžiu tariant, gyvenimo tobulumą. "Momento reikalai" ir "princip reikalavimai" — tie terminai išreiškia Šalkauskio sistemos dvilyp charakter.

Tokios gyvenimo filosofijos autorius negalėjo virsti fakt registratorium, r šiuotoju. Iš kitos pus s, negalėjo nuo fakt atsitraukti ir pakibti abstrakcijose. Šalkauskis gyvai domėjosi, kiek tekanio gyvenimo

faktuose realizuojasi principai, kiek "momento reikalai" yra suderinti su "princip reikalavimais". Paskaitose, straipsniuose, knygose vertino lietuvi visuomenės einam keli ir rod jo klaidas; rod, kaip jis turėtų būti einamas ir koreguojama.

Tai buvo vienintelis tokio plataus masto, gilumo ir reikšmės lietuvi tautai minties vadovas nepriklausomoje Lietuvoje.

Išimtinai nepriklausomai Lietuvai priklauso Šalkauskis. Savo gyvenim baigęs su pirmomis okupacijomis (1941). Dar jam tebesireiškiant, visuomenės dėmesį pradėjo traukti jo buvęs mokinys, paskiau jaunesnysis kolega Antanas Maceina. Baigęs studijas daktaro laipsniu už disertaciją "Tautinis auklėjimas" (1933), Maceina reiškėsi kaip dėstytojas Kauno universitete ir kaip paskaitininkas visuomeniniame gyvenime. Visuomenės akis jis atkreipė save ne tiek tobulai išbaigta filosofine sistema kaip Šalkauskis, kiek atskirais žygiais giliai suskverbdamas gyvenamojo momento dvasią, nuostabiu ryškumu išskeldamas jos diagnozę, sugebėdamas klausytoj žavėti minties žybiojymais, patraukti ir sudaryti judėjimą. Tai buvo lyg pratimas ir papildymas

vienos Šalkauskio sistemos pusių — fakt pasaulio analizės.

Analizuoti Maceina mės kiek skirtingomis pažinimo galimomis nei Šalkauskis. Šalkauskis buvo apdovanotas nepaprastai stipriu intelektualiniu, loginiu pažinimu. Maceina buvo apdovanotas stipriu intuityviniu pažinimu. Sunku būtų pasakyti, kuri jo pažinimo galia stipresnė — intelektas ar intuicija. Intuicijos gausumas ir stiprumas artina Maceiną meninio, poetinio pažinimo keliui, išradėj keliui. Tas Maceinos pažinimo charakteris matyti iš jo žodinis išraiškos, kuri yra pusiau intelektualistinė, pusiau poetinė. Intelektualistinė griežtais logiškais sėvok ir viso svarstymo skirstymais. Poetinė, gal net tiesiog lyrinė, žodiniais vaizdais, kartais labai rafinuotais, dalyse minties variacijomis, kaip tai dažnai esti lyriniame kūrinyje... Jis yra didysis Maceinos sprendimams pavojus. Didysis ir pasisekimo šaltinis. Pavojus tas, kad poetinius vaizdus, kuriais mintis pareiškiamą ir kuriuos reikia priimti netiesiogine prasme, tūlas skaitytojas gali mėginti aiškintis tū žodži tiesiogine prasme ir tokiu atveju pasidaryti klaidingas išvadas. Bet jis yra ir didysis Maceinos pasisekimo šaltinis — jo mintis pagauna klau-

sytoj , ypa iai jaunim , nes jo raštai sugestyvia forma prašneka ne tik intelekt , bet vis žmog .

Šalkauskis, pedagogas-filosofas, gyvenimo reiškimus vertino filosofin s plotm s kriterijais. Maceina, pedagogas, bet Lietuvoje ir paskutiniu laiku Freiburge studijav s teologij , prasisveržia teologin religijos srit , su ja siedamas konkre ius žmogiškojo gyvenimo reiškinius ir tuos reiškinius kartais

laikydamas metafizinio gyvenimo simboliais ar analogijomis.

Šalkauskis visa savo išore ir psichine strukt ra buvo klasinio aiškumo, imponuojan io moralinio taurumo kandidatas šventum ir tuo išsiskirdamas iš aplinkos. Maceina ir savo išore ir santykiais su kitais, sakytum, savo realistiniu paprastumu nesiskyr nuo kit — tik gal didesniu jautrumu, intymesniu draugiškumu, gyvesniu humoru ar šiaip sparnuotesniu žodžiu.

2. *DEGINAN IOS PROBLEMOS MACEINOS SVARSTYMUOSE*

Nepriklausomoj Lietuvoj pirmas Maceinos blykstel jimas visuomen s opinijoje buvo spjantis *socialinio* pavojaus demaskavimas. Neilgai gyvenusi valstyb susp jo išauginti valdinink , tarnautoj , miesioni klas , kuri tur jo patogesnes slygas nei darbininkai ir kininkai. Toji klas , privilegijuotoj pad ty b dama, spar iai augino savyje buržuazin dvasi . Maceinos knyga “Buržuazijos žlugimas”, analizuodama socialin pad t kituose kraštuose, buvo spjantis šauksmas ir Lietuvai. Prieš tai pasirodžiusi kita knyga “Socialinis teisingumas” buvo konstrukty-

vus raginimas užb gti už aki augantiems klasi interesams ir laim ti socialinei taikai. Pastaroji knyga buvo platus filosofinis pagrindimas toms socialin ms idjoms, kurios tik tez mis buvo išreikštos 16 žmoni pasirašytoje deklaracijoje “organin s valstyb s k ryb ” (N. R., 1936.II.23. Nr. 8).

Tremtyje, Vokietijoje, “Didžiajame Inkvizitoriuje” Maceina demaskavo *politin s* srities didži sias klaidas. Šiame veikal le autorius komentuoja Dostojevskio legend apie Inkvizitoriaus ir jo kalinio Kristaus susitikim . Iškelia politin problem — valdan iojo ir valdomo-

jo santykius. Inkvizitorius yra personifikacija valdytojo, kuris nori padaryti žmonij laiming ir tiki, kad to pasieks, duodamas jai duonos ir nuimdamas nuo jos atsakomyb , t.y. laisv pasirinkti, o kur pasirinkimas, ten reikalas svarstyti, r pintis ir kankintis. Tuos r pes ius už visus valdinius Inkvizitorius prisiima sau.

Inkvizitorius gal t pasiekti savo tiksl , jei jis b t teisingai žmog suprat s. Bet inkvizitorius, nor damas žmog patenkinti duona ir laisv s nuo jo nu mimu, klaidingai suprato žmogaus prigimt . Prieš jo žmogaus samprat iškyla žmogaus samprata Kristaus šviesoje: prieš Inkvizitoriaus nuasmenint žmog — žmogaus asmenyb s pagerbimas; prieš žmogaus degradavim duona ir žaidimais pasitenkinan i b tyb — dvasini siekim kupinas ir amžinai nerimstantis žmogus; prieš žmog be laisv s ir nuosavos minties — laisva m stantib tyb .

Maceinos Inkvizitoriaus komentaruose pajauti atsiliepim aktuali Mussolinio, Hitlerio, Stalino ir kit diktatori totalistinio valdymo praktik . Pajauti juose ir apskritai vis laik visuomeninio santykiavimo tragedij , kada tarpusavio santykiai n ra pagr sti Kristaus

MACEINOS BIOGRAFIN S DATOS

Gim 1908.1.27 Bagr n k., Mariampol s apskr. Gimnazija Prienuose 1921-24; kunig seminarija Gizuose 1924-28; universitetas (teol. fil. fak.) 1928-32; pagrindin šaka filosofijos sistema, šalutin s — fil. istorija ir psichologija-pedagogika;

Studijos užsieny: 1932-33 Louvain (Belgija), 1933-34 Friburg (Šveicarija), 1934-35 Strassbourg (Pranc zija) ir Bruxelles (Belgija). Doktoratas Kaune 1934 už disertacij "Tautinis aukl jimas", rašyt pas prof. St. Šalkausk. Habilitacija "Pedagoginis aktas" 1935.

Privatdocentas 1935-40 Kaune; 1940-41 pab g lis Berlyne; 1941-44 docentas ir nuo 1942 extraordinarinis profesorius Kaune filosofijos fak.; nuo 1943 to fak. dekanas.

1944-49 pab g lis vairiose stovyklose Vokietijoje ; nuo 1953 Balt Instituto (Bonnoje) tikrasis narys; nuo 1956 d stytojas Freiburgo un-te.

šviesoje iškilusia pagarba žmogaus asmenybei; asmenyb s sunykim , kada ji ima tenkintis Inkvizitoriaus si loma duona ir atsisako nuo laisv s.

Prie tos pa ios problemos Maceina gr žta v liau vokiškai parašytame veikale "Geheimnis der Bosheit". ia komentuoja

Solovjov . Ir ia valdovo ir valdini santykiai. Bet ia labiau šviesa sutelkta t inkvizitorišk valdov . Labai konkre iai analizuojami jo valdymo metodai — smurtas, apgaul , pridengta iškilmingais žodžiais. Bet ia Maceina naujas tuo, kad iš fizinio pasaulio jis pakyla iki metafizinio. Anks iau rodytame inkvizitoriniame valdove dabar jis parodo sik nijus Š ton , Antikrist , kurio vis darb pagrindinis variklis — noras virsti pa iam tuo, kuo pasaulyje yra laikomas Dievas, noras griauti pasaulyje Dievo leist tvark ir k nyti sav , kuri yra pasity iojimas iš Dievo ir žmogaus.

Su didele analiz s j ga Antikristo valdymas yra atvaizduotas. Nei Maceina, nei Solovjovas neužsimena, kuris istorinis asmuo turi tas antikristiškas žymes. Ta iau skaitytojas pats suvokia, kiek daug Antikriste yra t valdymo žymi , kurias labiausiai iš vis totalizmo pavidal yra išpl toj s komunistinis valdymas.

Gyvenimo reiškini susijimas su metafizine plotme padeda suprasti ir gyvenamojo momento vykius, kurie racionalistiniu keliu sunkiai suprantami — kaip Vakaruose intelektualai, mokslininkai, rašytojai, menininkai, mokytieji j zuitai-teo-

logai si losi bendradarbiauti su Antikristu, tardamiesi tarnauj Kristui (ži r. Maceinos str. Laisv , 1957, Nr. 12).

Pokario metais Europos jaunimas universitetuose tur jo pergyventi deziluzij jiems anks iau skelbtais politiniais visuomeniniais idealais. Pab gti nuo j , ribotis asmeniniu gyvenimu, r pes iu d l duonos, be pragiedr jimo perspektyvos — tokia pokarinio jaunimo nuotai-ka buvo palanki dirva egzistencialist filosofavimams, ypa iai pesimistiniams, beprasmiškumo tonams. Lietuvi akademinis jaunimas Vokietijoje tur jo toje pat atmosferoje br sti. Maceinos veikalas “Jobo drama” yra atsiliepimas šio laikotarpio filosofines nuotai- kas. Egzistencialist m stymo metodu Jobo pavyzdyje jis sek vien iš kraštini situacij — kent jim , kuris tur jo tikinti Jobo viso buvimo ir kan ios beprasmiškumu. Bet Jobas susirado prasm kent jimui, kada jis savyje atnaujino ryš su Dievu. Prieš dažn egzistencialist pesimistin filosofavim tokiu b - du Maceina išryškino Jobo galutin optimizm , prieš egzistencialist kent jimo beprasmiškum — kent jimo prasmim , prieš egzistencialistin filosofavim , vedant asmens susinaikinim , logiškai einant

egzistencin filosofavim , vedant Diev . Maceinos Jobas yra krikšioniško egzistencializmo atvejis.

Naujausiu ruošiamu veikalu ir to veikalo medžiaga paremtomis paskaitomis Freiburgo universitete Maceina ryškina kitą degant klausimą — sovietinio žmogaus dvasi , kuri yra jau visai kita nei vakarietiško žmogaus.

Sumin tai s ilgais ir nesumin tai s trumpesnio masto veikalais Maceina s jung sprendimų problem , kankinan i vis moderni Europ . Maceina pirmas iš lietuvi filosof , surad s sau nelietuvišk europin auditorij . Ir toji auditorija jam parod reikiamo d mesio — ir jo knygoms ir jo paskaitoms Freiburgo universitete ir suvažiavimuose.

3. LIETUVIŠKOJE VISUOMENĖJE MACEINA KONTRVERSINIS MINTYTOJAS

Visuomen nesti vienalyt . Visuomen je , kur persveria konservatyv s nusiteikimai , naujos id jos sutinkamos su nepasitik jimu . O jeigu jos griauna nusistojusius pro ius ir skatina gyvenim pervertinti , keisti , — jos susilaukia opozicijos , pasipriešinimo.

MACEINOS RAŠTAI

1. *Tautinis aukl jimas*, 1934.
2. *Kult ros filosofijos vadas*, 1936.
3. *Socialinis teisingumas*, 1938.
4. *Buržuazijos žlugimas*, 1940.
5. *Pedagogikos istorija I*, 1940.
6. *Dichysis Inkvizitorius*, 1946 ir 1950.
7. *Jobo drama*, 1950.
8. *Saul s Giesm* , 1952.
9. *Der Grossinquisitor*, 1952.
10. *Das Geheimnis der Bosheit*, 1955.
11. *Das Volkslied als Ausdruck der Volksseele*, 1955.

Paties autoriaus labiau vertinamos ilgesn s studijos žurnaluose:

1. *Kult ros sintez ir lietuviškoji kult ra*, Židiny s, 1939.
2. *Pirmykšt s kult ros pagrindai*, *Logos* 1937-39.
3. *Prometeizmo problema*, *N. Romuva* 1936.
4. *Adam Mickiewicz als Dichter des Prometheus*, *Zeitschrift fuer Ostforschung* 1956.
5. *Die europaeische Aufgabe der baltischen Emigration*, *Rinkiny "Die baltischen Voelker in ihrer europaeischen Verpflichtung"* 1958.

Antra , nauja id ja gali susilaukti pasipriešinimo ne d l to , kad pati id ja nepriimtina , bet d l to , kad nepriimtinas jos autorius . Nepriimtinas ar d l priklausymo kitai visuomeninei grupei ar d l kit motyv .

Tre ia , visuomen je , kurios opinij sudarin ja žmon s be pakankamo intelektualinio lygio , atsitinka taip , kad opinijos sudarin tojai pasigauna kriti-

kuojamo autoriaus neesmin mint , jai priskiria prasm , kuriuos autorius netur jo , ir tada ima smerkti vis sistem .

Taip atsitiko su abiem — ir su Šalkauskiu , ir su Maceina . Šalkauskis kritikos susilauk maža . Didel visuomen s dalis jo id jas mažiau suprato , bet j gerb . Katalik visuomen je jis buvo didelis ir gerbiamas autoritetas , nors katalikai politikai ir nesi m vykdyti jo si lomos kult rin s autonomijos . Ir kai 1936 šešiolikos žmoni pasirašyta deklaracija “ organin s valstyb s k ryb ” buvo paskelbta , Šalkauskis viešai prisipažino lig to laiko su savo idjom buv s vienišas . Prisipažino tuo pa iu metu dabar susirad s talkinink b r . Aštresn s kritikos Šalkauskis susilauk iš tautinink ideolog ar prie j

PAŽINIMAS IR BUVIMAS

Did jant dorov s specialist skai iui , did jo ir nuod m s plitimas ligi visiško neįautimo , kas ji yra savyje . Aštr jant teisinei s monei , dar si vis ryškesnis kiekvienos teis s laužymas pa iu brutaliausiu b du . Kiln jant žmogaus asmens sampratai , ženg kartu visiškas jo nužmoginimas ir sutrypimas . Praraja tarp pažinimo ir buvimo pasidar m s laikais tokia gili , kaip niekad žmonijos istorijoje n ra buvusi . (Saul s Giesm 312 p.)

prisitaikiusi . Bet j kritikoje pasireišk ne Šalkauskio id j svarstymas iš esm s , o tik anie du paskutiniai anks iau min ti atvejai . Ir Šalkauskis tai nurod viešai , padarydamas išvad , kad tie kritikai n ra kvalifikuoti nei intelektualiniu , nei moraliniu atžvilgiu rimtai polemikai .

Maceina daugiausia populiarumo susilauk tarp jaunimo . Daugiausia opozicijos susilauk iš pa i katalik . Nepriklausomoje Lietuvoje aštriai buvo sutiktas jo socialinio teisingumo reikalavimas , kai j si l prad ti katalikams nuo sav s ir sava valia atsisakyti nuo klebonij didesni ki . Katalik Veikimo Centro suvažiavime toji mintis Maceinos buvo mesta vaizdine-metaforine forma — reikalavimu nuimti auks nuo altori ir išdalyti vargšams . Piktinosi pasakymu , j suprat tiesiogine prasme . Tik v liau okupacij metais pasirod , kad tie kunigai , kurie iš anksto , dar nepriklausomoj Lietuvoj , dalinosi k sniais ir širdim su neturtingaisiais , vykdydami ne tik socialin teisingum , bet ir artimo meil , virto okupacij metais didžiausiais apaštalais ir uolom , tvirtai par musiom t žmoni tik jim . Ta prasme Maceina pasirod teisingas .

Naujos opozicijos jau Vokie-

tijoje susilauk Maceinos id ja, pavadinta "nepasaul ži rin politika". Ji buvo smerkiama kai kuri katalik ne tik spau doje, bet susk sta ir vyriausio je katalik Bažny ios hierar chijoje. Šios id jos kritika tebe gyva ir šiandien.

"Nepasaul ži rin s politikos" koncepcija Maceinai savai me plauk kaip logiška išvada iš "Didžiojo Inkvizitoriaus" ir kt. Jei Inkvizitorius siek žmog nuasmeninti ir j pavergti, tai jam priešingas siekimas yra ap saugoti laisv žmogaus asme nybei reikštis. Maceina ir skel b mint, kad tai bus vykdyta, kada valstyb atsisakys nuo prievarta kišimosi žmogaus s žin, jo pasaul ži rinius, re liginius sitikinius. Valstyb ir jai atstovaujanti valdžia tu ri b ti neutrali valstyb je esan ioms pasaul ži roms ir leisti joms laisv pa ioms tvarkyti su pasaul ži ra susijusius gyveni mo reikalus. Jo supratimu, tai pasiekiamą kult rin s demo kratijos forma, arba kaip anks iau kun. Pr. B ys, St. Šal kauskis ir K. Pakštas buvo vad in kult rine autonomija.

Buvo katalik, kurie nesuti ko su Maceinos "nepasaul ži rine politika", kult rine demo kratija, kaip lygiai su B io-Šalkauskio-Pakšto kult rine au-

ASMUO IR BENDRUOMEN

Bendruomen yra laukas mums ir sleistis ir menk ti. Asmuo negali išsivystyti be bendruomen s. Bet joje atsid r s ir strig s, jis sunyksta, išsieikvoja, netenka savo turinio ir virsta galop miniažmogiu. Tod l šalia gimto jam noro gyventi drauge su kitais esama jame taip pat nemenkesnio troškimo pasilikti vienam. Ir šis vienatv s ilgesys yra savaimingas asmens gynimasis nuo bendruomen s užgož jimo. Juo giliau žmogus neriasi bendruomen, juo labiau jame auga vienatv s pasiilgimas. (Saul s Giesm 210 p.)

tonomija. J sitikinimu, katalik uždavinys yra vykdyti Bažny ios siekimus visose gyvenimo srityse, jei reikia net ir valstybine prievarta. Nors žmogus save laiko netikin iu, bet jeigu jis bus ver iamas valstybiniu b du imti šli b bažnytiškai ir leisti vaikus mokykl su privalomu jiems tikybos mokymu, ilgainiui jis gali tai priimti teigiamai ir savo paties sitikinimu.

ia jau skirtingos nuomon s iš esm s. Pagal Macein, vykdyti Bažny ios moksl valstybine j ga yra jau Inkvizitoriaus kelias, ir jam nepriimtinas.

Kiti "nepasaul ži rin s politikos" oponentai kritikavo j ne iš esm s, tvirtindami, kad Ma-

ceina eile savo "nepasaul ži rin s politikos" reikalavim lau žiasi atviras duris: es Lietuvoje nebuvo prievartos tuoktis tik bažnytiškai, es netikin i vaikam nebuvo prievartos mo kytis tik jimo ties ... Tokis pa aiškinimas rodo nor faktus patempti, bet tai neesminis dalykas — esminis yra tas, kad šie oponentai tuo pa iu pripaž sta pat princip palikti tiems žmo n ms laisv ir paremia Maceinos "nepasaul ži rin s politi kos" esm .

Maceina nesileido šios r šies polemik . Jis žino, kad kiekviena aštresn id ja susilaukia pasipriešinimo. Polemika gali oponent priblokšti, bet re tai kada tikina. Tik per ilgesn laik teisingos ir svarios id jos savaime sipilietina. Ir buv joms opozicijoje pradeda rodi n ti, kad jie seniai taip galvoj . Naujoms dr sioms id joms at viras esti jaunimas ir Maceinai jaunimas buvo nuoširdžiausia auditorija.

Tarp liberal nebuvo nieka da priimtina nei Maceinos kul t rin demokratija, nei Šal kauskio, Pakšto kult rin au tonomija. Ta iau ypatingai jautr s pasirod liberalai Ma ceinos komentaram d l V. Ra mono "Kryži ". Maceinos aiš

kinimas, kad istorinis liberaliz mas savo filosofiniais pagrindais atsiremia socializm , jiems rod s užgaulus. Jiems priimtinesnis rod s kitas jau nas filosofas, kuris liberalizmo charakteristik m gino sudaryti ne pagal liberal istorin reišk im si, bet pagal liberalizmo principin turin . Tai buvo dr. Juozas Girnius, kuris paj gai m reikštis labiausiai tremtyje ir iš Maceinos, pasilikusio Europoj, per m populiarum tarp jaunimo Amerikoje.

*

Maceina susilauk 50 met amžiaus. Filosofui pats k rybingiausias amžius, jei s lygos yra normalios. Deja, Maceina n ra normaliose s lygose. Jis kaip gal ir ne vienas kitas jau ia savyje pasikartojan i Jobo dram . Jeigu jis egzistencin se kraštutin se situacijose, jam si stuose kent jimo m ginimuose, nepraranda optimizmo ir gyvenimo bei k rybos prasm s, tai priežastis, turb t, yra ta pati kaip Jobo.

Tokiose s lygose b damas, jis skatina paskutiniais raštais ir lietuvius, esan ius tremties ke llyje, nesustoti ir neprarasti k rybos ir pažangos dvasios.

IŠEIVI VEIKLA LIETUVIŠKOS KULT ROS ŠVIESOJE

JONAS GRINIUS, Miunchenas

LIETUVYB S išlaikymas n ra galimas be tautin s kult ros. Tod l kalbant apie veicl lie-tuvybei išlaikyti, reikia žinoti du dalykus: pirma, *kas yra cha-rakteringa lietuviškajai kult -rai*; antra, *kokie yra pavojai, galimyb s ir b dai lietuviškai kult rai išlaikyti bei kurti sve-tur, b tent Vakaruose, išėinant iš tos pa ios kult ros ypatybi* .

I.

Lietuvi kult ros savybes, problemas ir uždavinius yra svarst šie lietuviai filosofai: Vyd nas-Storasta, Stasys Šal-kauskis, Antanas Maceina, Juo-zas Girnius. Kiekvienas j lie-tuvi kult r yra pažvelg skir-tingu žvilgsniu. Tod l j išva-dos apie lietuvi kult r vienur skiriasi, kitur sutampa, bet iš esm s neprieštarauja.

St. Šalkauskis lietuvi kul-t r yra paži r j s iš istorinio likimo ir geopolitini aplinky-bi , kuriose ji yra susiforma-vusi. St. Šalkauskis mat lietu-vius gyvenant tarp dviej pa-

sauli — Ryt ir Vakar , — sprautus tarp slav ir germa-n . Tod l ir lietuviškoje kul-t roje jis reg jo Ryt ir Vaka-r kult r sintez , kuri prad -jo reikštis tautinio atgimimo laikotarpyje. St. Šalkauskis Lie-tuvos istorijoje buvo mat s, kad vienos ar antros kult ros per-svara Lietuvoje lietuvi tautai yra praž tinga, vedanti ka-tastrof . Tod l lietuvi tautos pagrindiniu uždaviniu jis laik vykdyti Ryt ir Vakar kult -r sintez , s moningai k rybiš-kai suimant t dviej kult r teigiamuosius pradus.

St. Šalkauskiui atrod , kad iš rus lietuviams reikia savintis ten pasireiškiant *“bendrai žmo-gišk j prad”*, iš vokie i mo-kytis *aktyvumo, organizacijos bei drausm s* ir savo individua-lioms formoms *“suteikti meniškumo ir subtilumo pagal lenkiškus pavyzdžius”*.

Antanas Maceina St. Šalkaus-kio kult r sintez s id j laiko lietuvi kult ros idealu. Jis ga-li b ti vykdomas, nes “gyveni-

mo sintez yra pagrindinis lietuviškos individualybės troškimas". Lietuviams Ryt ir Vakar kultūr sintez esanti galima ne todėl, kad būtų galima pasisavinti svetimų kultūr objektų, o todėl, kad lietuviuose yra subjektyvi nuosaitės, giminingos Rytams ir Vakarams. Lietuviai tauta iš priešistorinių laikų esanti sigijusi etnologini pradais, kuri yra rusuose iš vienos pusės, o vokiečiuose iš antros. Būtent, rusuose turimas persvar matriarchatinis pradai, o vokiečiuose persveriamas nomadinis pradai. Lietuviškoji individualybė yra paveldėjusi tuos abu pradus. Tačiau jie vis dėlto nėra sudarę sintezės. Vienoje epochoje viršį paveldėjo nomadiniai nuosaitės, kitoje matriarchatinio paveldėjimo pradai. Nomadinis

pradai yra palikę lietuviuose *placius užsimojimus troškimus ir atlaidum santykiuose su svetim tautybi žmonėmis*, o matriarchatinis pradai lietuvi individualybei yra palikę *prisirišimą prie žemės ir atsparumą pavergimams*. Šitą gana priešingą pradų neišlyginimą lietuvi tautos paveldėjime padarė jos gyvenimo nelygumai. Todėl Lietuva ir esanti istorini paradoks šalimi, kaip yra nurodęs St. Šalkauskis.

Peržvelgę lietuvi gyvenamosios aplinkos veiksmus — Lietuvos klimatą, žemę, kraštovaizdį — ir lietuvi tautos istorinio likimo svarbiuosius momentus — krikščionybės vedimą, santykius su slavais, savos valstybės netekimą ir jos atstatymą, A. Maceina nurodo, kad vieni gyvenamosios aplinkos veiksniai ir istorinio likimo momentai — tai yra stipri nomadinio paveldėjimo bruožai, — tai gaivin matriarchatinis pradai. Suvedę vairius veiksmus sukurtus bruožus, A. Maceina nurodo, kad *"lietuviškoji individualybė gyvena susitelkusi savyje, kad ji yra receptyvi santykiuose su išvirsiniu pasauliu, kad ji trokšta didžiųjų žygių ir kad ji yra prisirišusi prie žemės"*, o *"lietuviškas žmogus yra subjektyvus, receptyvus, placius dvysis ir žemę myli su žmogus"*.

JONAS GRINIUS, šio straipsnio autorius, gimė 1902.2.21 Joniškyje, mokėsi Šiauliuose, prancūzų kalbą, literatūrą bei estetiką studijavo Kaune, Grenoblyje bei Paryžiaus universitete; daktaro laipsnis už disertaciją "O. V. Milašius poetas" (1929), nuo tada prancūzų literatūros bei meno istorijos profesorius. Dabar gyvena Vokietijoje. Tarp mokslinių veikalų: Putino lyrika 1932, Grožis ir menas 1938, Vilniaus meno paminklai 1940.

Kadangi žmogus sukuria toki kultūrą, koks jis pats yra, todėl ir lietuvi tautos bruožai bei nusiteikimai pasireiškia ir susiformuoja tokiais kultūros pavaldais, kurie atitinka jos individualybę. Lietuvi tautos susitelkimas savyje, suformavęs subjektyvų žmogų, pasireiškia subjektyvia kultūra. Turtingas savo viduje lietuviškas žmogus savo kuryboje mažiau domisi išviršniais pavaldais ir tobulomis formomis, bet daugiau dėmesio skiria vidaus pasaulio — jausmų ir minčių — išraiškai su minimumu išviršinių priemonių. Todėl lietuvi literatūra nėra dideli epai, dramos menas silpnas, bet už tai stipri lyrika. Nemažai lyrizmo es ir lietuvi muzikoje bei tapyboje. Doro-vo srityje lietuviai *daugiau reikšmės skiria s žinei negu objektyviams d dsniai. Mes labiau vertinam svari mintį negu daili formą; labiau m gštame kalbėti apie idealinius dalykus negu apie tikrovinius; nebrangiame nustatyt form santykiuose su žmonėmis, o ceremonijai mums atrodo tušti. Pasireiškdamas ne tiek forma, kiek išraiška, lietuviškoji kultūra yra kupina simbolių, nes id jos reiškiasi simboliais.*

Lietuviškos individualybės receptyvumas pasireiškia išvidiniu veiklumu, atiduodančiu pir-

STASYS ŠALKAUSKIS, žymiausias nepriklausomos Lietuvos filosofas, gim 1886.5.16 Ariogaloje. Mokslo si Šiauliuose, teises baig Maskvoje (1911); filosofij Šveicarijos Fri-bourge daktaro laipsniu (1920). Nuo 1922 profesorius Kauno un-ty ir pas- kutinis nepriklausomos Lietuvos rektorius. Mir 1941.12.1 ir palaidotas Šiauliuose.

Pagrindinis veikalas su šiame straipsnyje svarstomom jo mintim yra jo disertacija "Dviej pasauli riboje"; kiti jo stamb s visuomeninio pob džio veikalai: Visuomeninis aukl jimas (1932), Lietuvi tauta ir jos ugdymas (1933).

menyb dvasinei kultūrai. Ji objektyvuojasi meno mokslo, mokslo ir dorov s srityse, kuriuos yra palaikomos gyvos dvasios. Šitos kultūros sritys lietuviuose labiau išvystytos negu technika, ekonomika, politinė bei visuomeninė organizacija. Tačiau šitokia vidaus kultūra nėra ryški. Ji pasilieka, lyg nevisai baigtas kūriny, atviras svetimoms takoms.

Nomadinis paveldėjimas, istorinis likimas ir gyvenamoji aplinka suformavo lietuvių plačią dvasę. Jis nepasitenkina pilka ir siaura kasdienybe, ilgisi dideli žygi, veržiasi platumas, kuria vairius tobulus planus, kuri paskiau nepajgia realizuoti. Todėl ir lietuviška

kultūra yra plačiažygiskia daugiau apmatau negu realizuotais darbais.

Pagaliau A. Maceina nurodo, kad prisirišęs prie žemės lietuvis kuria ne pasaulio ir miesto aikštės kultūrą, kur kiekvienas reiškiasi pagal savo specialybę, bet *kaimo ir namų kultūra*, kur vairios sritys susibaga krivon ir yra kuriamos taipai žmonineparodai, ne eksportui, bet savo šeimos ir savo dvasios reikalams. Todlietuviškoji kultūra yra menkai specializuota. Ji — visumos kultūra.

Juozas Girnius A. Maceinos genetinį žvilgsnį lietuvių kultūra yra papildęs psichologiniu dvasiniu žvilgsniu (Lietuviškasis charakteris. T. Žiburiai, Augsburg). Žirdamas, kaip lietuviai santykiauja su žmonimis ir gyvenimu, J. Girnius randa, kad lietuvis yra *humaniš-*

kas natūraliu širdies gerumu — svingingas, paslaugus patiti artimui, jau išsavigarb, bet neužsidaręs ir neišdidęs individualistas. Jis greičiau kuklus, bet savarankiškas autoriteto atžvilgiu. J. Girniui atrodo, kad lietuviams yra charakteringas *personalistinis humanizmas, nes lietuviai vertina žmogų, bet ne žmonijos kolektyvą*.

J. Girnius taip pat nurodo, kad personalistinis humanizmas Lietuvos istorijoje yra apsiereišęs *idealistiniu principingu*. Menkas paisymas materialini interes ir nesitaikymas prie momento patogum, bet atkakli kovadi žmoniško gyvenimo vertybi yra pažymį lietuvių charakteridvyrišku tragizmu. Lietuvių paprastumas, kuklumas, neprisi pažinimas prie didvyrių nepa neigia jų didvyriškumo, nes "n vienas tikras didvyris nemano, kad jis toks yra". *"Paprastas, net šiurkštai paprastas lietuvis savo išore, bet žmogiškai šiltas ir drauge didvyriškai kietas savo vidumi"*. *"Mūsų žmoniškumas gaivina mūsų didvyriškumą, o mūsų paprastumas saugo jį nuo vienišumo"*, sako J. Girnius.

Kalbamas apie lietuvių dvasios bruožus ir juos lyginamas su kitomis tautomis, J.

JUOZAS GIRNIUS gim 1915.5.25 Sudeikiuose, Utenos ap. Filosofij studijavo Kaune, Louvaine, Freiburge (Vokietijoje), Sorbonoje (Paryžiuje); nuo 1941 d. st. filosofij Kaune filosofijos fak.; 1951 daktaras už "K. Jasperso egzistencinį metafiziką" Montrealio univ. Dabar Lietuvos Enciklopedijos redaktorius. Jo mintys lietuvių tautos charakterio klausimu buvo paskelbtos "Lietuviškojo charakterio problema" 1947.

Girnius pastebi, kad jis ži ri tuos bruožus psichologiniu, bet ne moraliniu atžvilgiu. Ta iau iš tikr j jis labiau negu kas kitas yra nurod s lietuvi kul t ros moralin aspekt . Tai ypa paaišk ja, kai jis E. Sprangerio tipologij taiko taut charakteristikai. J. Girnius sako, kad "lietuv labiausiai tikt charakterizuoti *socialiniu* žmogumi. Lietuviuvi aukš iausia vertyb yra patsai gyvas žmogus", bet ne politin ambicija, ne kinis interesas, ne teorin tiesa, ne grožinis apipavidalinimas ir net ne religinis ilgesys. Nors lietuvis n ra šiems dalykams abejingas, bet juos pergyvena ryšium su pagrindine socialine vertybe — žmoniškumu, kuri jis giliausiai pergyvena, — pabr žia J. Girnius.

Šis pabr žimas yra teisingas, tik jo kvalifikacija atrodo perplati. Jei lietuvi iš tikro b t galima charakterizuoti socialiniu žmogum, tai ir lietuvi kul t ra pirmiausia tur t b ti socialin , t.y. lietuvi gyvenime tur t b ti ryškesn s organizacijos profesiniais, luominiais, idjiniais, kiniais ir kitokiais pagrindais. Tuo tarpu šitokiais pagrindais sukurt organizacij lietuvi, palyginti, nebrangina, j veikal sunkiai sujungia; j pareigas nenoriai prisiima, nes

organizacijose daugiau sveria nuostatai, formalinis autoritetas negu tiesioginis žmogaus su žmogumi santykis. O tai reiškia, kad lietuvis su kitais žmon mis santykiauja ne tiek socialiai, kiek moraliai. Jis mažiau paisy statym ir daugiau papro i ; bet daugiausia jis paisy savo s žin s. Ir šituo s žiningumo, moralinio taurumo pagrindu lietuvis renkasi savo autoritetus. Ne formalinis, bet moralinis autoritetas jam svarbiausias. Ir atlaidumas svetimajam užuojauta nelaim s ištiktam priešui atskleidžia ne tik nomadin tolerancij ir matriarchatin žmoniškum , bet ir lietuvi jautrum dorovin ms vertyb ms. Ne k kita sako ir J. Girniaus iškel tas idealistinis principingumas, atkakliai ginant žmoniško gyvenimo vertybes net tada, kai beveik n ra vilties laim ti. Nors J. Girnius stengiasi verstis neutraliomis psichologin mis s vokomis, ta iau daug jo nurodom fakt lietuviškojo charakterio analiz je turi taip pat moralin prasm , prašosi vertinama g rio ir blogio matu ir tuo pa iu atskleidžia lietuvi kul t ros moralin aspekt .

Šitas J. Girniaus pabr žtas moralinis aspektas, kur jis vadina socialiniu, derinasi su A. Maceinos iškeltais kitais lietuvi bruožais. A. Maceinos nu-

rodymai, kad lietuviuose turi persvar vidaus kultūra; kad lietuviai labiau brangina dvasinius mokslus, menų dorovę negu realinius mokslus, techniką bei ekonomiką; yra išdavta to charakterio, kokį piešia J. Girnius. A. Maceinos nurodymas, kad lietuviai kultūra yra namų arba visumos kultūra, yra atspindys J. Girniaus iškelti socialiniai bei moraliniai lietuviai būdo ypatybės, nes namų arba visumos kultūra apskritai nebūt manoma bei moraliniai vertybės puoselėjimo. A. Maceinos nurodymas, kad lietuviai kultūra yra neryški, nes neturi aiškų krintančių civilizacijos formų, J. Girniaus lietuviai charakterio analizė papildo ir netiesiogiai nurodo vieną priežastį, kodėl ta kultūra atrodo neryški. Ne tik etnologinis paveldėjimas, gyvenamoji aplinka ir istorinis likimas neleidžia lietuviai kultūrai pasireikšti ryškiomis objektyvomis formomis. Prie to nemažai prisideda ir moraliniai pradai, kurie apskritai patys savo prigimtimi negali būti tokie ryškūs, kaip estetiniai, moksliniai, techniniai bei ekonominiai kultūros pradai.

Pavyzdžiui, intelektualinė kultūra gali pasireikšti moksliniais darbais, duodasi surašo-

ma knygas, kurios gali būti prieinamos visam pasauliui. Taip pat estetinė kultūra gali apsireikšti vairo menų kūriniiais, kuriais gali girti visi žmonės. Juo labiau matomus pavidalus turi technika ir ekonomika. Tuo tarpu moralinė kultūra panašiai objektyvacijos priemonei neturi ir visada yra susieta su asmens gyvenimu. Pavyzdžiui, kaip savo moralinė, beveik herojinę ryžtą galėjo patvirtinti užfiksuoti ir mums palikti knygnešė Karolina Laniauskaitė, kuri pirmoji buvo rusų ištremta Sibire už tai, kad nesiliovė platinusi uždraustą lietuvišką maldaknygę? Arba tokie nepaprastai dori ir kilni lietuviai, kaip Marija Peškauskaitė, St. Šalkauskis ir Vydnas, kurie suteikia garbę visai lietuvių tautai, — kaip jie galėjo savo moralinį taurumą palikti objektyvose ryškiose formose? Jei moraliniai nusiteikimai, jų taurūs veiksmai, jų asmenybės spinduliavimas jų aplinkose nutrūko su jų mirtimis. Jei jie nebūt buvę intelektualai, nebūt turę savo mokinių, arba jei savo mintis jie nebūt surašę knygas, kas apie juos šiandien bežinot? Tuo tarpu lietuviai tautoje yra buvę daug kitų moraliai tauri asmenų, kurie nebuvo intelektualai. Apie juos nieko ne-

žinome ir nežinosime. Be abejo, j našas lietuvi kult roje pasiliko. Bet kaip j galima apiuopti ir pamatyti? Ir juo labiau n ra kuo j kitiems parodyti.

Tiesa, b na ret atvej , kai paprastai žmon s, neintelektualai ir nerašytojai, sužiba herojiškomis doryb mis, pasiekia altori garb ir šitaip tampa visiems žinomi bei matomi. Taciau, ar šitokie atvejai yra vienintelis kriterijus spr sti apie visos tautos moralin kult r ir jos lyg? Jo paneigti negalima. Švent j skai ius liudija apie tautos dorovin kult r . Bet tai yra retos išimtys, herojin s virš n s. Jos nepasako, kiek toli nuo šit virš ni stovi apaios, koks yra j vidurkis. Tod l šventieji gali b ti liudytojais banguojan ios, priešingybės einan ios, kult ros apraiškos. Taciau ar negali b ti tokios kult ros, kur n ra nei labai aukšt herojini virš ni , nei labai žem daub bei pelki , o tam tikra aukštuma su nežymiais pakilimais ir nuolaidumais? Man atrodo, kad kaip tik tokia (be kontrastini bangavim) yra lietuvi kult ra, ypa lietuvi moralin kult ra, m ginant j nusakyti vaizdingai.

Vyd nas šit ilg ir sen lietuvi dvasin s kult ros tradici-

j nuolat yra k l s. Tai ypa matyti jo veikale “Sieben Hundert Jahre deutsch-litauischer Beziehungen”, kur jis yra priverstas nuolat lyginti kolonistus vokie ius Pr suose ir lietuvius bei senuosius pr sus. Vyd nas ten duoda ne vien pavyzd , iš kuri matyti lietuvi moralin s kult ros pranašumas. Tai ypa ryškiai Vyd nas yra nurod s dviejuose savo dramatinuose k riniuose — “Probo i šeš liuose” ir “Pasaulio Gaisre”, kuri pirmasis yra iš Vyd no literat rinio darbo pradžios (1908) ir antrasis — iš jo darb galo (1928).

Brangindamas moralin kult r , Vyd nas ir lietuvi tautos prisik lim bei laisv siejo su asmenine moraline laisve. sigyti šit laisv reiškia sismoninti savo žmogišk vert , tapti sau-žmogumi. Kas klauso savo geiduli , tas n ra sau-žmogus, kaip ir tas, kuris klauso kito geiduli . “O pastoj s sau-

VYD NAS (VILIUS STORASTA), M. Lietuvos didžiausias mintytojas, gyvenimo išminties mokytojas, gim 1868.S.22 Jonai iuose, Šilut s ap., mok si Berlyne, ypa iai ryt kalbas ir kult ras. Ilg laik Tylž s gimnazijoje d st senov s kalbas. Mir kaip tremtinis Vokietijoje 1958.2.20 ir palaidotas Detmolde.

žmogumi, tuomet gali būti žmogumi ir kitam, iš meilės, kaip brolis broliui” (Prabo i šeš - liai, 66 psl.). Todėl ir tautos laisvę priklauso nuo to, kiek joje yra žmoniškumo savo vertėjai ir sau-žmoniai. Tauresnio žmoniškumo pabudimas yra pirmoji slyga tautai prisikelti. Vydūnas tai kelis kartus yra pabrėžęs savo pirmajame stambiam veikalui (“Prabo i šeš - liuose”). “Pats savy sutverkę žmogaus didybę ir dorę bei grožybę; apreiški tai tavyje, ir ji jau tek šviesybę”.

Vydūno skelbtas tauresnio žmoniškumo užtekėjimas ir išsiskleidimas yra pats esmingasis kultūros veiksmas, glaudžiai susijęs su sava tauta. Ne savo tautoje jis negalimas, nes tauresnio žmoniškumo išsiskleidimas yra ne manomas, bet savo individualios vertybės, taigi ir be savo tautinės individualybės samonės. Todėl Vydūnas rašo kultūros bei tautinės kultūros. Jos atsisakymas nutautimo arba nutautinimo procese Vydūnas reiškia kultūrinį smukimą, nukultūrėjimą, sau - žmogaus kapituliaciją arba atkritimą ne-sau-žmones. Kova prieš nutautimą Vydūnas reiškia kovą dėl kultūros, kovą dėl pilnesnio žmoniškumo.

Vydūnas kovą prieš nutautimą grindžia ir savo teosofiškai

panteistine pasaulžiūra. Vienos s moningos žvakės užgesimas savo tautoje jam reiškia ne tik lietuvių tautos susilpimą, bet ir apskritai žmonijos samonės menkimą, Amžinosios Ugnies prigesimą, nes savo tautos atsisakymas žmogus vis tiek kitą tautą ne sujungia visa sava blytė, nors jis pats to ir norėtų. Tai yra nuostolis visai žmonijai, ne tik savai tautai. Ir, priešingai, pabudimas savai tautai Vydūnas reiškia laimėjimą ne tik lietuvių tautai, bet ir visai žmonijai, nes tai reiškia pasivergimo atsikratymą ir žmonijos samonės sustiprėjimą. Šis dvigubas procesas — lietuvių tautinės atgimimo nuo istorinio laik pradžios iki “Aušros” ir žmoniškumo užtekėjimo — Vydūnas ir vaizduoja savo “Prabo i šeš liuose”. Ir jį jis beveik sutaria su St. Šalkauskiu.

St. Šalkauskiui lietuvių tautinės atgimimas reiškia seniau nutrauktą ryšį tarp šviesuomenės ir liaudies atstatymą bei lietuvių tarptautinio pašaukimo pradžią, suvedant sintezą Rytų ir Vakarų kultūrų pradus ir šita sinteze išreiškiant visuotinai žmogišką turinį. Vydūnas lietuvių tautinės atgimimas reiškia tauresnio žmoniškumo užtekėjimą ir Amžinosios dvasios atsisiskleidimą grožiu, gėrybe ir tiesa, t.y., bendrai žmogiškomis

vertyb mis. Jungdamas dvasi-
n kontemplacij su veikla, Vy-
d nas yra tasai žmogus, kuris
St. Šalkauskiui atrod pašauk-
tas vykdyti Ryt ir Vakar kult
r sintez .

II.

Peržvelgus lietuvi filosof
pasisakymus lietuvi tautin s
kult ros klausimais, lieka pa-
ži r ti dabartin lietuvi pa-
d t ir pam ginti j vertinti mi-
n t lietuvi kult ros ypatybi
šviesoje.

Visa lietuvi tauta dabarti-
niu metu nebegali laisvai vyk-
dyti nei tauresnio žmoniškumo,
kur jai skelb Vyd nas, nei
Ryt ir Vakar kult r teigia-
m prad sintetiškai kelti iki
visuotinio vertingumo, kaip nu-
rodin jo St. Šalkauskis, nei su-
vesti ryškion sintez n etnologi-
nio paveld jimo pradus, kaip
nurod A. Maceina, nei puose-
l ti personalistin humanizm ,
kur lietuvi b de buvo išskai-
t s J. Girnius. Tai kliudo sve-
tima priespaua. Visai lietuvi
tautai t ra likusi viena galimy-
b — vykdyti pasyv pasiprie-
šinim , atitinkant lietuvi ide-
alistin principingum .

Šitokiai pad iai esant t vy-
n je, kyla klausimas: *ar lietu-
vi kult ros uždaviniai negali
vykdyti ta laisvoji lietuvi tau-*

*tos dalis, kuri gyvena išeivijoje ir
nori pasilikti lietuviška?*

Atsakant klausim *teoriš-
kai*, atrodyt , kad lietuvi išei-
vijoje labiausiai galimi vykdyti
personalistinis humanizmas ir
idealistinis principingumas. Ta-
iau *praktiškai* šit uždaviniai
vykdymas sutinka ir sutiks di-
deli sunkenybi , nes lietuvi
išeivi ir tremtini didžiuma
yra nublokšta tokius Vakar
kraštus, kur vakarietiška kul-
t ra yra labiausiai koncentruo-
ta ir išvystyta iki kraštutinu-
mo. Joj lietuviai išeiviai yra
panerti be pasirinkimo galimy-
b s. O šitok vienašališkum St.
Šalkauskis laik labai pavojin-
gu.

Neminint konkre i reiški-
ni , kaip lietuviai yra neabejo-
tinai asimiliuojami naujoje ap-
linkoje, kyla klausimas: ar nie-
ko negalima imtis, kad lietuvi
kult ra b t palaikoma ir to-
liau kuriama?

Man atrodo, kad kai kurie
lietuvi kult ros aspektai du-
da vil i , ypa iai tie, kurie yra
susij su matriarchatini pra-
d paveld jimu.

Tiesa, jie skatina užsidary-
m , izoliacij . Tai m s išei-
viams netinka. Pirma, ji tega-
lima tik tam tikrose socialin se
aplinkyb se. Antra, ji veda
sustingim ir pagaliau mirt .
Tuo tarpu tikras kult rinis gy-

venimas yra dinamiškas. Jame vyksta nuolatinis keitimasis g - ryb mis, taigi ir kult rini tradicij laipsniškas pakitimas. *Jei, pavyzdžiui, lietuviai vakaruose labiau pakryps specializacij negu savo t vyn je, jei jie pasidarys veiklesni, jei labiau pam gs išviršines formas ir bus mažiau užsidar savo vidaus pasauly, tai n ra iš esm s nieko blogo.* Svarbu, kad jie nenueit kraštutinumus — kad j specializacija nepasidaryt siaurumu, kad j veiklumas netapt robotiškas; kad išviršini form pam gimas nevirst j sielos tuštybe. Kad šitaip neatsitikt , svarbu s moningai paremti kai kurias lietuvi kult - ros ypatybes.

Matriarchatinis paveld jimas kaip tik yra prisid j s prie to, kad lietuvi kult ra yra nam kult ra, kaip nurod A. Maceina. Šitas m s kult ros polinkis, lig šiol skatin s m s šviesuolius siekti kult ros visumos arba bent nepasitenkinti viena siaura specialybe, m s civilizacijos epochoj yra brangi atsvara prieš sustingim siauroj specialyb j. Gal šita lietuvi kult ros ypatyb n ra pelninga Vakaruose, bet ji nuteikia žmones prasingai sunaudoti laisvalaik — dom tis vairiomis kult ros sritimis ir net jose š t kurti.

Matriarchatinis paveld jimas su nam kult ra, atrodo, daug yra prisid j s prie tos lietuvi b do ypatyb s, kuri J. Girnius vadina personalistiniu humanizmu. Nors šita ypatyb atitraukia lietuvi d mes nuo didel li kolektyv ir anonimini organizacij , ta iau *personalinis santykiavimas žmogaus su žmogum tur t b ti puosel jamas, nes tai svarbi lietuvi b do ypatyb keleriopu atžvilgiu.* Ji padeda apsiginti nuo paskendimo anonimine mas je; ji skatina lietuvi išeiv palaikyti asmenin santyk su savo tautieiais; ji padeda susipažinti su svetima kult ra ne iš knyg , bet iš asmenini santyki su naujo krašto žmon mis; ji paruošia galimyb lietuvi išeiviui supažindinti svetimuosius su lietuvi kult ra. Praktiškai pastarasis uždavinys manomas jaunajai kartai.

Palinkimas prie personalistinio humanizmo lietuvi psichikoje skatint padaryti atitinkam išvad ir d l išeivi organizacij . Pirmiausia *reikt sumažinti masini organizacij skai i* ; antra, *šit ir kit organizacij veikim reikt sukonkretinti, kad jos tapt panašesn s šeim ar šeim jungin* . Kad šita kryptimi organizacij pertvarkymas b t lietuvi b dui artimesnis ir organi-

zacinis gyvenimas prasmingesnis, tai gali paliudyti du faktai — Amerikos Lietuvi Rymo Katalik Federacija ir b reliai Vasario 16 gimnazijai remti. Pirmoji yra didelė, visus lietuvi katalikus apjungianti organizacija, kuri kas kelinti metai suruošia masinius kongresus. Jei pastaruju metu šita organizacija nebūt nupirkus sklypo žemės jaunimo stovyklai, būtų nelengva pasakyti, kaip ji konkrečiai yra nuveikusi lietuvi krikštoniškai kultūrai per eilę metų. Tuo tarpu b reliai Vasario 16 gimnazijai remti organizacijos nesudaro, kongresus neruošia, narių turi apie 3—4 tūkstančius, bet jie sudeda per metus apie 40 tūkstančių dolerių. Šit b reliams nesiniai našai po dolerį nuo asmens Vasario 16 gimnazijai sudar finansinį pagrindą per šešerius metus. B reliai tokia didelė darbai gal jo atlikti todėl, kad jie pagrįsti personalistiniu principu (kiekvieno b relio pirmininkas turi tiesioginį kontaktą ir su b relio nariais ir su tuo neturtingu moksleiviu, kur b relis šelpia). Man atrodo, kad tai yra pamokomas pavyzdys ir kitoms organizacijoms.

Kas nežino, kiek gero yra padaręs Balfas netolimoj praeity. Dabartis jam iškelia naują uždavinį — šelpimas Lietuvoj ir

pagelba tremtiniam Sibire. Yra lik ir Vokietijoj paliegi . Šitiems uždaviniams atlikti Balfas senuoju anoniminiu ir griežtai centralizuotu būdu sunkiai bepajigia sutelkti aukštesnį. Jeigu jis pašalpos reikalingus asmenis Sibire, Lietuvoj ir Vokietijoj paskirstyt šelpiti atskiriems skyriams ir net asmenims, o pats centras tepasilikt derinimo ir priežiūros reikalus, jo veikla nuo to galėtų tik suintensyvit. Taupant jėgas, gal Balfui reikt glaudžiau bendradarbiauti ir su Lietuvi Bendruomenės organizacija, o šiai gal reikt persiorganizuoti klubų pagrindu, kad personalinis kontaktas tarp lietuvių padidėtų. Gal taip pat reikt, kad Bendruomenės siliet didžiosios apdraudos organizacijos.

Personalistinis santykiavimas yra vartojamas kai kur Amerikos parapijose. Kai kurie klebonai supranta, kad šiais laikais pradžios mokyklų neužtenka ir parapijos veikimo negalima riboti tik religine sritimi, nes be platesnės dvasinės kultūros religijos apeigos gali atitrūkti nuo žmogiškojo asmens. Tai suprasdami, kai kurie mūsų platesnės kultūros veiklos. To ryškūs pavyzdys yra prel. P. Juras, kuris, nors b damas negausioje parapijoje, betgi išleidžia vidutiniškai per metus

po knyg . Tai jis padaro, palai-
kydamas gyvus ryšius su auto-
riais, rašytojais, muzikais. Jei
lietuvi parapij yra per šimt
ir jei panašios r šies darbai
rast t parapij vadovuose pa-
našaus atgarsio, jaunimui ne-
tekt sk stis, kad lietuvi kul-
t ra menka.

Kitas pavyzdys, kur persona-
listin princip taikant, pa-
siekt ger vaisi , tai Pranciš-
kon šv. Kazimiero provinci-
ja. Kas gal jo manyti, kad pran-
ciškonai išvystys toki pla i
šalia religin s ir kult rin veiki-
l , rengdami jaunimo stovyk-
las, leisdami laikrašius, žurna-
l , laikydami gimnazij ir kt.
Panašia linkme eina Nekalto
Prasid jimo seserys, J zuitai,
Marijonai, kiekvienas iš j pa-
imdami darbo srit , kuri atrod
laukia darbinink . Ypaiai d -
mesio verta, kad j zuitai imasi
globoti lietuvius dailininkus. Jei
pastariesiems sudarys gyv ži-
din ir šita kryptimi veiks to-
liau, lietuvi j zuit užsimoji-
mas gali tur ti reikšm s visam
krikšioniškam pasauliui, kaip
j zuit veikla yra tur jusi XVII
amž. menui. Juk tada greta
mokslin s k rybos stipriai pa-
laikydami men , jie spaud ne-
išdildomus p dsakus baroko
men . V liau jie meno srit ap-
leido, ir tai neliko be neigiam
pas k krikšioniškame mene.

Jei dabar lietuvi iniciatyva
rimiau susidom t visas j zui-
t ordinas, tai gal t tur ti ne-
vietin s reikšm s.

Jei lietuviai išeiviai atsisaky-
t popierini organizacij ir
prad t labiau telktis aplink
gyvus židinius, *reikt atsisakyti
nuo iliuzij apimti vis išeivi
ir tremtini mas* . Nereikia jos
užmiršti, bet ir neverta jos link
daugiausia pastang d ti. Rei-
kia atsiminti, kad ne mas ku-
ria kult r , bet asmens, su-
brend vieno ar antro židinio
aplinkoj. Ne mas s skai ius le-
mia kult ros gyvastingum bei
patrauklum , bet daugiau ar
mažiau rinktiniai asmens, susi-
telk vienok ar kitok židin .
Tuo tarpu lig šiol išeivijoje daž-
niausiai atskiri veikl s idealis-
tai arba silpni židiniai svai-
do savo j gas mas . Net jai
pataikaudami, net nor dami
patraukti ir savinaud oportu-
nist , nusileidžia kartais nuo
principingumo plotm s oportu-
nizm arba meno srityje nuo
meninio vertingumo menin-
pigum ir banalum . Šitokia
kiekybin veikla tegali privesti
prie pavieni pasiryž li išsi-
s mimo ir prie nupiginimo kul-
t rini g rybi , kuri gal ga-
le niekas nebenor s. Šitokia
veikla nei nauj k rybini j -
g neišaugins, nei miniažmogi
bei oportunist lietuvi kult -

rai neišgelb s, nes šiems vistiek labiau užimponuos autochton mas s. Tod l *s moning lietuvi d mesys pirmoje eil je turi b ti nukreiptas kokyb*.

Tod l reikia atsisakyti nepaskelbto, bet beveik visuotinai praktikuojamo š kio: "kad ir bet kaip, kad tik daug!" Vietoj šio turi sigal ti kitas: "kad ir nedaug, bet gerai! ne tiek kiekyb s, kiek kokyb s!" Ir tai atitinka personalistin humanizm, J. Girniaus nurodyt lietuvi b de. Tuo tarpu kiekybin veiklos kryptis yra nusižengimas jam. Antra vertus, kokybin veikla sutapt ir su maž j taut misija šiais sumas jimo laikais, b tent, išlaikyti ir duoti pasauliui toki kokybin vertybi, koki nes moningai atsisako, arba nebepaj gia duoti didžiosios sumas jusios tautos.

Pagaliau visiems aišku, kad kult rin veikla ir k ryba išeivijoje be idealizmo ne manoma. O idealizmo neš jai v l yra ne mas, bet asmens. Susitelk vienok ar kitok židin, jie savo idealizm išspinduliuoja periferij. Tiesa, idealizmo lietuvi išeivijoje yra. Jo yra vis sluogsni asmenyse ir židiniuose. Tik pirmoje eil je nukreiptas kiekyb, tas idealizmas išsisklaido po vairias smulkmenas, praskysta ir nebetenka to principingumo, kur išskait J.

Girnius lietuvi b de. Patys sutelkdami savo j gas aplink kult rinius židinius, principingieji lietuviai idealistai turi moralin teis laukti talkos išeivijoje iš t šviesuoli, kurie yra mažiausiai slegiami profesin s degradacijos arba jos visai nepaž sta.

Kai šiandien lietuvi tauta yra atsid rusi gal didesniame pavojuje negu spaudos draudimo laikais, laisviesiems lietuviams: kunigams, gydytojams, inžinieriams bei technikams tenka pareiga išvystyti tok pat principin idealizm, kok j pirmataikai yra parod caristin s priespaudos metais.

Jei susiprat lietuviai išeiviai atliks savo pareigas pagal lietuvi b d ir kult rines tradicijas, išeivija gali atlikti nemaž darb, kurio reikšm ypa pasirodys, kai Lietuva prad s išsilaisvinti. Be abejo, Vakaruose palaikoma ir t siama lietuvi kult ra gaus kitok pob d, negu ji tur jo t vyn je. Ji taps ne tiek žem s, kiek miesto kult ra. Iš nam išeidama pasaul, ji taps labiau specializuota, gys ryškesni pavidal, labiau sudaikt s. Šitoks pakitimas n ra blogas, ir tendencija šita kryptimi jau buvo matyti nepriklausomoj Lietuvoj. Šit tendencij išryšk jimas nesudarys pagrindo nesusikalb ti su

RUSIJOS BOLŠEVIZMAS AT JO KAIP REVOLIUCIJA

SIMAS SUŽIED LIS, New Yorkas

BOLŠEVIK vardas pirm kart pasigirdo rus socialdemokrat konferencijoje Londone 1903. Buvo išsiskirta nuomonis dėl programini ir taktini siekim. Atstov dauguma (*bolšinstvo*) palaik Lenino maksimali program ir metodus. Bolševikai siek visiško nuosavybės ir luom sulyginimo, darbinink internacionalo, revoliucinis partijos, ginkluoto perversmo ir proletariato diktatoros. Nuosaukesnieji atstovai, vadovaujami Martovo, lik mažumoje (*menšistvo*), siek laipsniško socialinis santvarkos pakeitimo, neversdami iš šakn nei senosios tvarkos, nei pa ios valdžios. Jie buvo taip pat inteligentiškesni, blaivesnio proto, link bendrauti su kitokio

savo tautieiais, likusiais t vynu je, nes ten gyvenimas priedavarta šita kryptimi sukamas. Pavojus nesusikalb ti b t tada, jei išeivija pask st materialiniuose patogumuose, tapt tranais ir užmiršt išlaikyti bei kurti tokias kult rines vertybes, koki pavergta tauta negali kurti.

nusistatymo žmon mis. Bolševikai buvo siauro intelekto, grub s fanatikai ir r kliai, laid trauklis, bet ne gyvendinamus š ksnius: *visame pasaulyje sukurti visuotin lygyb ir vi siems žmon ms pasiekti aukš iausios gerov s.*

Pirmosios rus revoliucijos metu (1905) abi tos grup s nebesusi jo vien konferencij savo t vynu je. Tai laikoma dar aiškesniu skilimu, ta iau kelesius metus palaik tarpusavio ryš ir ramst vieni antr revoliucines pastangas, tesigin ydami spaudoje ir pasitarimuose. Prieš pat Did j kar bolševikai sudar sav j socialdemokrat darbinink partij (1912). Abi tos partijos dalyvavo Rusijos seime (*Duma*). Karui kilus, abi pasisak prieš karo veiksmus ir t klausim d moje svarstant iš pos džio iš jo (1914 VIII 8). Bendradarbiavimas visai nutr -ko karo veiksmam beinant, nes dabar išsiskyr ne vien programos ir taktika, bet ir susir pinimas savo kraštu.

Menševikai jaut si es rusai, savo šalies žmon s, kuriem nebuvo vistiek, kaip karas baigsis ir kokion pad tin pateks ru-

PRIEŠ REVOLIUCIJĄ

s tauta. Jiems r p jo kar baigti laim jimu ar bent ne-katastrofišku pralaim jimu. Toks pat patriotinis nusiteiki-mas buvo ir vokie i socialde-mokrat . Abi tos giminiškos partijos buvo pastatytos prieš pozicijon, kas bolševikams at-rod socializmo išdavimas. Bol-ševikams ner p jo likimas nei savo t vyn s, nei jos žmonė , nes komunist manifestu (1848) buvo pareikšta, kad “darbinin-kai t vyn s neturi”. Leninas, gyven s Šveicarijoje, aštriai puol vokie i socialdemokra-tus, prikišdamas jiems proleta-riato išdavim . Kartu su šveica-r socialistu Robertu Grimmu 1915 išleido vadinam j Zim-merwaldo manifest : baigti ka-r “be aneksij ir kontribuci-j ”. Vokie i karo vadovyb pasir pino t manifest pa-skleisti rus tautoje. Iš sklei-džiamo defetizmo, nuovargio ir gri van ios tvarkos ištvino an-troji rus revoliucija (1917).

Antroji revoliucija, ap musi vis pirma Petrapil, išsiliejo širsmu prieš monarchij , kaip ir pirmoji po rus -japon karo. Romanov dinastija š kart ne-beatsilaik . Savo 300 met vieš-

Rusijos revoliucijos sukaktis paskatino ir m s skaitytojui pateikti tos revoliucijos apžval-g — vaizdži , precizišk ir kritišk .

Apžvalgos autorius Simas Sužied lis gim 1903.11.10 Pet-rapily, mok si Vilniaus ir Kau-no gimnazijose (baig 1924), istorij studijavo Kauno ir Ry-gos un-tuose (baig 1927); bu-vo mokytojas Rygos, K daini gimnazijose, Lituanistikos In-stituto bei Lietuvos Moksl Akademijos gen. sekretorius; nuo 1939 Kauno un-te d st Lietuvos istorij .

Svarbesnieji veikalai: Vy-tauto Didžiojo žygiai 1931, Šiauli kautyn s 1936, Šv. Ka-zimieras 1947, Nukryžiuotojo J zaus Seser Kongregacija 1950, Šv. Pranciškaus parapija Lawrence 1953, Kunigas Jonas nuo Kryžiaus 1956.

patavim baig caro Nikalojaus II atsistatydinimu. D ma suda-r laikin j vyriausyb (1917 III 16), pasta iusi prieky kuni-gaikšt Lvov . Vienintelis iš so-cialist (menševik) buvo Ke-renskis, teisingumo ministeris. Laikinoji vyriausyb mojosi t sti kar ir vesti krašt de-mokratin santvark . Ji suteik spaudos, žodžio ir susirinki-m laisv ; panaikino nepapras-tus teismus, mirties bausm ir slapt j policij ; paskelb pla-i amnestij ; legalizavo profe-sines s jungas. Laikinajai vy-

riausybei taip pat r p jo su-
 veržti išjodus tams j gaival
 ir palaikyti tvark , bet tam už-
 daviniui pristigo guvios orien-
 tacijos ir ryžtumo. Ji buvo nu-
 versta r klesni ir veržlesni
 bolševik (1919 IX 7). Po treje-
 to m nesi jie pasivadino ko-
 munist (bolševik) partija,
 kurios vardu jau per 40 met
 teroru siekiama pasaulin s re-
 voliucijos.

*

REVOLIUCIJAI, kurios grie-
 b si rusai karo frontui irstant,
 priešai vokie iai buvo dav dvi
 atspirtis: *marksistin ideologij*
ir leninišk strategij . Pirmoji
 remiasi d sniu, kad visk ap-
 sprendžia medžiaginis žmogaus
 b vis. Antroji vadovausi Leni-
 no taktika: *laikin s m s nuo-*
laidos t pa i kov prat sia ki-
tu pavidalu”.

Markso materialistin ideolo-
 gija, kuri ugd rus revoliucinink
 kadrus dar caro laikais,
 buvo daugiausia importuota iš
 Vokietijos. Kas savam vokie i
 krašte, ypa po Markso mirties
 (1883), neatrod visuotinai pri-
 imtina, rus kai kuriems inte-
 ligitams rod si išganymu car-
 istiniame režime ir socialin je
 nelygyb je. D l marksistini
 paži r , darbinink kurstymo
 ir pogrindin s veiklos daugu-
 mai veiklesni revoliucinink
 teko atsidurti Sibire arba iš-

b gti užsien . Kerenskio am-
 nestija sudar s lygas atsirasti
 Petrapily Stalinui iš Sibiro,
 Trockiui iš Amerikos ir Leninui
 iš Šveicarijos.

Leninas buvo karin s vokie-
 i vadovyb s importuotas už-
 darame vagone ir apr pintas pi-
 nigais (1916 IV 16). Vokie iams
 r p jo palenkti rusus pasiduoti,
 nes prieš dešimt dien kar
 iš jo Jungtin s Amerikos Val-
 styb s. Leninas su savo progra-
 ma ir taktika, ypa siekimu tai-
 kos “be aneksij ir kontribuci-
 j ”, vokie iams buvo labai tin-
 kamas agentas. Jisai pasirod
 ir tinkamas perversmininkas,
 kuriam nedieg širdies savo
 krašto nelemtis: jam vaim josi
 iš Rusijos griuv si kilianti
 pasaulin revoliucija. Šiam tiks-
 lui tur jo aistrinti žmonei ne-
 pasitenkinim laikin ja vyriau-
 sybe.

Laikinoji vyriausyb , musis
 vairi reform , dels tvarkyti
 du degamus reikalus: nedalino
 valstie i laukiamos žem s ir
 nešauk steigiamojo seimo. Re-
 formos buvo žadamos, pager-
 jus pad iai fronte. Kerenskis
 važin jo po front ir stiprino
 kareivi dvasi , o tuo metu bol-
 ševikin trijul — Leninas, Sta-
 linas ir Trockis — lipd sav j
 vidaus front . K r si ir sava-
 vališkai tvark si darbinink ,
 kareivi ir kinink tarybos

(*sovietai*). Bolševikai band net perversmu siekti valdžios (1917 VII 16), bet nenusiek . Jie buvo sakyta areštuoti; Leninas pasisl p . Visuomen s reakcija pasirod netikra ir drumsti, priverstusi pasitraukti minister pirminink Lvov .

Kerenskis, per m s jo pareigas, paskui tap s ir vyriausiuoju kariuomen s vadu (1917 IX 15), nesuvok bolševik didel s gr sm s, nerod tvirtumo ir bolševik neareštavo, laikydamas juos "parlamentarine opozicija". Po keturi m nesi , kai karo frontas dar labiau apiro, o Petrapilin pripl do išvargusi ir dezertyravusi kari , bolševikin "opozicija" per m Kerenskio vyriausyb s pozicijas (1917 XI 7). Perversmininkai nepab go griebtis ne tiktai arešt , bet ir žudym . *Mark-sistin ideologij ir leninišk strategij jie dabar sujung ir gavo kontrarevoliucij .*

*

KONTRAREVOLIUCIJOS

vardu tiksliau yra vadinti tai, kas d josi Rusijoje pirmaisiais metais, bolševikams valdži pasigrobus, ir kas sek toliau per ištisus 40 met nebe vienoje tik Rusijoje. Mat, visa, kas buvo skelbta ir žad ta revoliucijos vardu, o didel s mas s žmoni l kuriuota ir už k kovota — visa apversta išvirkš iai: žad -

toji žem ir duona, išlaisvini-mas iš priespaudos, vergišk gyvenimo ir darbo s lyg panaikinimas, laisv ir lygyb , demokratija ir taika. Ties visais tais žmoni siekimais išsiskyr žadiniai ir darbai, propaganda ir tikrov ; išsiskyr taip, kad ir ligi šiol nesusieina n per plauk . Šiuo atžvilgiu yra reikšmingi paties Stalino žodžiai: *"Mes neraudame d l nukirstos galvos plauk "*.

Bolševizmas nukirto revoliucijai galv ne su kokiais plaukais, o su laisv s id jomis.

Galvos prad jo ried ti dar prieš bolševikin perversm , kai Baltijos laivyno j rininkai, - aistrinti bolševik agitatori , išžud karininkus. Kronštato sala su tvirtove pasidar bolševikiniu širšynu, kuriame iš savo sl pyn s v l išniro pakursta Leninas. Trockis išlindo priek darbinink ir kareivi taryboj Petrapily. Karinis bolševik komitetas pareikalavo jam pasiduoti vis Petrapilio gul (1917X15). Kerenskis tik dabar grieb si kietesni priemoni , šaukdamasis kariuomen s vyriausybei ginti. Ta iau su ginklu iš jo Kronštato j rininkai, už m Petrapilio miesto mazgus ir Žiemos r mus (XI 6). Kerenskis dar sp jo pab gti, o Leninas atsik l miest (XI 7) ir savo štab kurdino mergai-

i institute (Smolny Institut). Pirmieji raudonarmieiai suk - l mieste orgijas: buvo užmuš - t , areštuot ir išprievartaut .

Liaudies komisar taryba, kurios pirmininku pasidar Leninas, areštavo ne tiktai "buržujus", bet ir socialistus, kurie dalyvavo Kerenskio vyriausy - b je. Petrapilio darbinink susirinkime (XI 8) trib n iš jo stambus kininkas, kurio barz - dotas veidas buvo iškreiptas t žimo, smog kumštimi pre - zidiumo stal : *"Draugai, — rik - tel jo visa gerkle, — ar žinote, kad keturi draugai, kurie caro laikais stat pavoj savo gy - vyb ir laisv , yra mesti Pet - ro-Povilo tvirtov n — istorinin laisv s karstau".*

Laisv buvo laidojama iš pir - m j bolševikinio perversmo dien .

Kit dien (XI 9) Leninas pa - sirraš sakym , kuriuo buvo su - varžyta spaudos laisv . saky - mas skelb : *"Kiekvienas žino, kad buržuazin spauda yra ga - lingas ginklas jos rankose. To - kiu kritišku laiku, kaip šis, ka - da darbinink ir valstie i vy - riausyb tik susidar , yra nega - lima palikti priešo rankose gin - klo, kuris nemažiau yra pavo - jingas, kaip bombos ir kulko - svaidžiai".*

Visi nebolševikiniai laikra - šiai buvo uždaryti. Trump lai -

k Petrapily teb jo Maksimo Gorkio "Novaja Žizn" (Nauja - sis Gyvenimas) ir socialist re - voliucinink "Dielo Naroda" (Liaudies Reikalas).

Spaudos laisv buvo palaido - ta visiems laikams iki šiol.

Po dešimties dien (XI 17), kurios "sukr t pasaul ", anot amerikie io komunisto John Reed, palaidoto Kremliuje, pen - ki komisarai pasitrauk pa - reikšdami: *"Esame nuomon s, kad reikalinga sudaryti vis so - cialistini partij vyriausyb ... Priešingu atveju telikt suda - ryti grynai bolševikin , kuri te - gal t laikytis politinio teroro priemomis".*

Pasirinkta antroji alternaty - va: politinis teroras amžintas visam bolševikiniam valdymui. Jam išlaikyti steigta ek (*rezvy ainaja Komissija*), pri - dengta uždaviniu kovoti "su kontrarevoliucija (!), spekulia - cija ir sabotažu" (1917XII20). ek keit vardus (GPU, NK VD, MVD) ir vadus, bet nepa - keit teroro priemoni ir slap - tosios policijos funkcij . Daug švelnesn carin policij (*och - rank*) laikinoji vyriausyb bu - vo panaikinusi. Bolševik kon - trarevoliucija politin policij sugr žino ir padar žmoni pa - baisa. Jos prireik ryšium su steigiamojo seimo rinkimais,

kurie bolševikams pasirod nepalankūs.

RINKIM pirm dien (1917 XI25) bolševik atsišaukimai miniom dar d st : *“Kerenskio vyriausyb , sudaryta dvarinink ir kapitalist , aštuonis mnesius dels , kad konstituanta nesusirinkt , nes jie žinojo, kad prieš juos bus iškelti dvaralinimo, taikos ir kiti svarb s klausimai. Konstituantos susilaukti buvo galima tiktai nuvertus Kerenskio valdži ”.*

Gi bolševik Petrapijy leistoji “Pravda” (Tiesa) raš : *“Tegyvuoja konstituanta, rus šalies valdov . Kam ji pavesianti valdži : teb nie!”*

Ta iau buvo kitaip. Rinkimams pasibaigus (XII 9) ir balsams suplaukus, pasirod , kad iš 36 milijon balsavusi j pasisak už bolševikus tiktai ketvirtoji dalis (apie 9 mil.). Žymi persvar — daugiau kaip 20 milijon bals (58%) — gavo socialistai revoliucininkai (eserai). Atsirad mažumoje (175 atstovai iš 707), bolševikai grieb si naujo perversmo. pirm j ir paskutin j seimo pos d (1918 I 18) at jo su Kronštato j rininkais, latvi kari b riu ir raudonarmie iais. Pos dy pareikalavo, kad seimas savo teis leisti statymus (*“b ti šalies valdovu”*) perleist Lenino komisarams. Tokio nutarimo

nepri mus, bolševikai iš sal s iš jo, o paryt (I 19) buvo išvaikyta konstituanta ir susirinkusi jos paremti minia žmoni . Minioje buvo keli šimtai užmušt . Trockis gailinosi, kad seimas buvo sušauktas gerai nepasiruošus. Stalinas gi padar savo išvad : *“Tai dar viena vinnis buržuazinio parlamento grab ”.*

Grabas sukaltas parlamentarinei laisvei. Rus demokratija jame guli jau per 40 met .

Steigiamojo seimo laidotuv s kai kam buvo gana skaudžios. Lenino artimas draugas Maksimas Gorkis po 3 dien raš (1918 I 22): *“Geriausieji iš rus kone šimt met svajajo apie t dien , kai susirinks konstituanta. Ji buvo laikoma priemone, galinsian ia rus demokratij pareikšti savo vali . Už ši svajon t kstan iai inteligent ir dešimtys t kstan i darbinink bei valstie i mir kal jimuose, buvo pakarti arba sušaudyti. Up s kraujo nutek jo už švent id j . Ir dabar, kai tasai tikslas pasiektas, o demokratija pakilo dži gauti, “liaudies komisarai” sak šaudyti. Reikia nepamiršti, kad kai kurie iš t “liaudies komisar ” darbininkam pabr žtinai kalb jo apie reikal kovoti už konstituant ... Ar jiem aišku, kad griebtasi prievartos rus demo-*

kratijai smelkti ir revoliucijos vaisiams naikinti”?

Praslinkus trejiem metam, Kronštato tvirtov je sukilo 15,000 j rinink ir darbinink , kurie savo masiniam susirinkime (1921 III 1) reikalavo slapt rinkim , laisv profesini s jung , žodžio ir spaudos laisv s, amnestijos kaliniams — viso to, kas Kerenskio vyriausy b buvo duota, o bolševik atimta. Sukil liai dar sveikino moteris darbininkes j tarptautin dien (III 8): *“Tarp patrank griausmo ir granat ugnies, kuri mus atkreipta liaudies prieš komunist , siun iame jums broliškus sveikinimus. Sveikiname iš Kronštato — laisv s salas”.*

Po trij dien ji virto mirties sala. *“Šiandien Kronštatas krito, — raš vienas steb tojas. — T kstan iai negyv j rinink ir darbinink guli gatv se, žu domi belaisviai ir kaitai”.*

Tucha evskis, vadovav s toms skerdyn ms, praneš “maršalui” Trockiui (1921 III 17), kad “savo uždavin baig”. Aštuoniolika t kstan i buvo vietoje užmušt , kitus išžud ek kankinimo kamerose ir prievartotos darbuose.

Teroro priemon mis buvo nustelbta rus liaudies valia, išreikšta steigiamojo seimo sprendimu kurti demokratin fede-

racin respublik (1918 I 19). Bolševikai j apkeit “darbinink ir valstie i socialistin taryb respublik”, kaip skelb pirmasis straipsnis pirmos bolševik konstitucijos (1918 VII 10). Tokia respublika dar be teisius kitus visuomen s sluoksnius, ir ji nebuvo taikyta nei skirta rus tautai. *“Tai n ra iš viso Rusijos klausimas, — kalb jo Leninas. — Spjaut man Rusij !. Ji yra tik pirmasis tarpsnis kelyje pasaulin revoliucij”.*

Tarybini Respublik Federacija arba Soviet S junga (1922) tur jo apimti vis pasaul. *To tikslo užsimota siekti agresija, kuri nesibaig n po keturi dešimt met .*

AGRESIJA prad ta pilietiniu karu, kuris pa ioje Rusijoje truko apie trejet met (1918 -21). Tasai vidaus karas suintensyvintas po separatini s taikos su vokieiais Lietuvos Brastoje (1918 III 3). Bolševikai taik pri m bes lygiškai, kad tur t laisvas rankas sistiprinti bent toje teritorijoje, kuri jiems dar liko. Jie pareišk atsisak pretenzij Suomij , Baltijos kraštus, Lenkij , Ukrain ir kai kurias Kaukazo žemes. Visuose tuose kraštuose k r si nepriklausomos valstyb s.

Vokieiams vakar fronte kapitulavus (1918 XI 11), bolševikai savo susitarimo nesilaikė ir smelkėsi iš paskos besitraukiančio vokiečių kariuomenės, laikydamiesi Lenino žodžių: *“Susitarimas yra atspirtis naujam karui”*.

Bet karas jiems geriau sekė tik ten, kur būta rusiškos kultūros persvaros. Gana lengvai susidorėjo su gudais (dar 1917 XII 31); ilgiau grėmėsi su ukrainiečiais ir caro armijos generalais, kurie dar stengėsi priešintis, remiami menkos sėjungininkų paspirties (Anglijos, Prancūzijos, Japonijos).

Stipraus pasipriešinimo bolševikai susilaukė iš nerusiškos giminės tautos, stojusi kietai ginti savo nepriklausomybę. Bolševikų žadiniai pripažinti tautiniam savarankumui, lyg nepriklausomybei, negalėjo prigauti ne tik dėl akivaizdaus jų plėšrumo, bet ir dėl to, kad ilgai buvo kentusios rusiškų priespaudų. Bolševikai buvo atmušti ir priversti rašydintis taikos sutartis su *Estija* (1920 II 20), *Gruzija* (V 7), *Lietuva* (VII 12), *Latvija* (VIII 11), *Suomija* (X 14) ir *Lenkija* (1921 III 18). Iš šių valstybių ilgiau nebegalėjo išsilaikyti tik viena Gruzija, apsupta kone iš vis pusių ir savo viduje davusi komunistams didelį laisvę. Kirovo su-

ruoštam perversmui atėjo pagalbą raudonoji armija (1921 II 11) ir Gruzijai pavergė.

Tai pirmas grubus taikos sutarties sulaužymas.

BOLŠEVIKAI nebūtė paisę kitą savo sutartį, jei tikta būtų pajęgę pasipriešinti palaužti. Ypač svarbu buvo jiems prasimušti vakarus, nuo kurių Sovietų Sąjungą skyrė Baltijos valstybės ir Lenkija. *Lietuva buvo į viduryje kaip pirmasis taikiny.* Bolševikų planuose ji buvo nužėrta sujungti su Gudija vieną socialistinę tarybų respubliką. Gudijos atskira sovietinė respublika buvo kurta 1919 II 11; konstitucija priimta 1919 II 4. *Tai buvo pirmoji bolševikinė vakarų pakraščio respublika, iš kurios veržtasi užimti Lietuvą ir susijungti su Vokietija.*

Vokiečiams karą pralaimint, Berlyne taip pat kilo revoliucija. Kaizeris Vilhelmas II buvo priverstas atsistatydinti (1918 XI 9), steigta demokratinė respublika; bolševikų pavyzdžiu pradėjo kurtis darbininkų ir karių tarybos; aktyviau m reikėdėtis komunistų partija (1918X1130), pasivadinusė spartakais (*Spartakusbund*). Komunistai siekė tokios pat tvarkos, kokia buvo vesta Rusijoje. Bolševikams rėpėjo atei-

ti pagalb , o ia tiesiausias ke-
lias ved per *Lietuv* . Ji buvo
užpulta 1919 met pradžioje.

Lietuvon su raudonarmieiais
trauk *Vincas Kapsukas-Micke-
vius*, vadovav s lietuviškam
komisariatui, kuris kalino, o
paskui išsklaid (1913 II 27)
Rusijos Lietuvi Taryb , sieku-
si Lietuvai nepriklausomyb s.
Vilni bolševikams už mus
(191915-6), Kapsukas stojo
priekyje bolševikin s valdžios,
didžiai širsdamas, kad nepri-
klausomos Lietuvos vyriausy b ,
pasitraukusi Kaun , ir sava-
noriai fronte “pastoja keli pa-
saulinei revoliucijai”. Kapsuko
t pikt š kavim teko klau-
sytis Vilniaus mitinguose, o
kan. J. Tumas-Vaižgantas, kal-
b j s su Kapsuku akis ak ,
liudija, kad tam bolševikui ne-
tiek r p jusi Lietuva, kiek re-
voliucijos pl tra, kuri tuo tar-
pu *sulaik Lietuvos ir kit
dviej Baltijos valstybi dide-
lis pasipriešinimas*.

Bolševik bandymas prasi-
veržti vakarus pro *Lenkij*
buvo atmuštas prie Varšuvos
(1920 rugp. m n.) pranc z
gen. Weygando instruktuo-
lenk , kuriuos Pilsudskis po to
“Varšuvos stebuklo” spraud
tarp Soviet Rusijos ir Lietu-
vos. Lietuvai buvo užgrobtas
Vilnius (1920 X 9) su pla iu ry-
tini ir pietini žemi ruožu.

Tiktai Baltijos valstyb s ir
Lenkija 1919-20 metais sulaik
bolševizmo bang , besiritusi
vakarus. *Lenino pastangos už-
kurti pasaulin revoliucij nu-
jo niekais*. Vakar pasaulis
apie 20 met tur jo ramyb . To
dvidešimtme io, rodos, pakako
suprasti griaunamajam bolše-
vizmo charakteriui ir vienaip
ar kitaip susitvarkyti su Rusij
užvaldžiusiais nuožmogiais. Nu-
eita kitu keliu — politinio ir
kinio bendravimo. Soviet S -
junga gal jo stipr ti ir l ku-
riuoti naujos progos agresijai,
kuri prasid jo su antruoju Di-
džiuoju karu (1939-1945). Jau
pirmomis karo dienomis bolše-
vikai sulauž sutart su Lenki-
ja, puol j iš užnugario ir už-
grob rytin jos dal (1939 IX
17). Po poros m nesi užpuol
karu Suomij (1939X1 30). Dar
po pus s met paverg Baltijos
valstybes (1940 VI 15-17) ir at-
pl š dal Rumunijos (1940 VI
23). Karo pabaigoje okupavo
vis Lenkij , ekoslovakij .
Rumunij , Bulgarij , Vengrij ,
Albanij , rytin Vokietij ir da-
l Suomijos; taip pat pla iai iš-
siliejo Azijoje. Bolševizmas tuo
b du išaugo pavojing graso-
m j j g , kuri savo drumsti-
mu siekia kone kiekvien že-
m s kamp , o pavergtuose kraš-
tuose remiasi *tironija, genocidu
ir sustiprinta rusifikacija*.

*

RUSIFIKACIJA nuo bolševizmo yra neatjungiamo, nes jisai sudaro komunizmo ir rusinimo junginį. Kiek komunizmas, vykdomas teroru, sudaro nežmoniškas gyvenimo sąlygas net patiems rusams, tiek rusinimas dar labiau pasunkina gyvenimą kitoms tautoms, patekusioms po bolševizmo priespaudą. *Nerusiai išgyvena tautinė persekiojimų, nes tautiškuose glūdi grėsmė pačiam bolševizmui.*

Maskvinė „Pravda“, komunistų partijos organas, kad ir nereiškiškas tiesos kitais atžvilgiais, yra teisingai pastebėjęs, jog *„žmonių galvosenos kapitalistinė liekana pasirodo daug stipresnė ir gajesnė nacionaliniame sektoriuje, negu kuriam kitame“* (1951).

Šiuo pareiškimu paliudyta, kad tautinė smelgė, apšaukta „kapitalistine liekana“, yra gyva net ir žiauriame terore. Bolševikai dėl to griebėsi rusifikacijos, kuri eina ranka rankon su genocidu. Tuo būdu išeina aikštėn dar vienas prieštaravimas bolševikų skelbtam 1917-18 pažadui: *„kiekvienai tautai pripažinti nacionalinio sektoriaus savarankumą, naikinant caristinę tautą kalbą“*.

Soviet Sąjunga, kuri mojos apimti varias tautas, pati vir-

to dar žiauresniu tautų koncentracijos kalbimu. Kaip tai atsitiko?

Dar komunistų manifesto (1848) šteljimas, kad „darbininkai neturi tautos“, buvo fikcija. Žmogus auga savą tautą ir tautą, o kiekvienos tautos idealas yra nepriklausoma valstybė. Kai bolševikai 1917-18 metais šėlavė, kad jie sukursi pasaulinę valstybę visoms tautoms, jie skelbė antrą fikciją. Gyvenimo realybė abi jas sudaužė pačių bolševikų rankomis: jie kūrė Sovietų Rusijos valstybę ir stipriausiai atsirėmė rusų tauta. Dar daugiau: *caristinė Rusijos imperialistinė siekimai, sutapdyti su bolševizmu, virto agresyviu imperializmu*. Šitam kely Stalinas lieka istorijai tamsiu paveikslu, kuris rodo, kaip komisarai tautiniams reikalams (1917-18) pavirsta net savosios gruzinų tautos žudiku ir kaip caro laikų revoliucininkas ir kalinys patampa carų garbintoju, praėjus vos 20 metų nuo caro Nikolajaus II nužudymo (1918 VII 17).

Caras Nikolajus I buvo prasiškęs (1839), kad *„nėra kito tokio krašto kaip Rusija, kur būtų tokia vairovė rasių, religijų ir mokyklų. Skirtybė esminė, vienybė tik išviršinė“*. Bolševikams buvo labai svarbu toji vienybė išlaikyti savo at-

ramai ir propagandai: parodyti, kad komunizmas pajgia tautas jungti laisvu susitarimu ir draugiškumu. Tas uždavinys atiteko Stalinui, gruzinui. Pasi- m s komisarą tautiniams rei- kalams pareigas (1917X18), žadjo visoms tautoms pla- ias teises ir savarankišk valdym - si. Taciau pilietinis karas (1918-1921) netruko parodyti, kad diktuojan- i tauta išeina rusai, o tautinis apsisprendimas te- reiškia "apsisprendim už socia- lin revoliucij ". Tautinis ju- d jimas buvo paskaitytas "ka- pitalistine liekana". Toks tebe- laikomas ir ligi šiolei. *Caristin taut kal jim pakeit bolševi- kinis su tokia rusifikacija, kuri "pralenkia net ir car svajones" (R. Magidov).*

Soviet S jungoje, kuri da- bar sudaro 16 vadinam j res- publik , Rusijos Federalin Respublika (RSFSR) yra pati stambiausia (ca 112 mil. gyv.). Keltas sumanymas (1936) kai kuriuos autonominius vienetus padaryti "respublikomis" Stali- no buvo atmestas griežtu "niet". Jisai argumentavo: res- publikos pagal konstitucij tu- rin ios teis iš Soviet S jungos pasitraukti, ko negal t pada- ryti b damos nekraštini s. Bet n viena tarybin respublika negali ta "teise" pasinaudoti net ir b dama pakrašty. Negali

n savarankiau pasireikšti "sa- vo sektoriuje". Stalino valymai išval pa ius komunistus, ap- kaltintus nacionalizmu Gudijoje, Ukrainoje, Gruzijoje, Kare- lijoje. *Kartu jo ir tebeeina ge- nocidas ir masin s deportacijos.* Ingrai iškelti iš Petrapilio sri- ties, kazokai iš Dono ir Kuban s žemi , totoriai iš Krymo, turkai iš Arm nijos, vokie iai nuo Volgos. Šimtai t kstan i Sibir deportuota gruzin , gud , ukrainie i , lenk , lietuvi , latvi , est . J vieton atkelti ir sodinti rusai.

Baltijos kraštuose carin "po- selenc " kolonizacija toli atsi- lieka nuo bolševikin s rus in- filtracijos. Ji kei ia ne tiktai iš- viršin Lietuvos, Latvijos ir Es- tijos vaizd , bet *"pa i siel ir charakter "*, kaip pastebi ameri- kietis žurnalistas Edmund Ste- vens, lank sis Rygoje. Ryškiau- siu pavyzdžiu to svetim žemi rusinimo yra *Mažoji Lietuva*, užgrobtą antrojo Didžiojo karo pabaigoje ir prijungta prie Ru- sijos Federalin s Respublikos. Per Lietuv ir Gudij to Balti- jos pakraš io ji nesiekia. Ma- žojon Lietuvon atkelta mas s rus ir gud , vietovardžiai su- rusinti. *Rusifikacija ia yra pa- siekusi savo virš n .*

Rusinimas eina per vis so- vietin santvark politin je, ekonomin je ir kult rin je sri-

tyse. Politika yra išskirtinai komunist partijos rankose, o joje nari gausumu, taka ir brutalumu vyrauja rusai visose tarybin se respublikose: Gudijos kompartijoje t ra 45 procentai nerus (pats didžiausias skaičius), Uzbekistano ir Kazakstano respublikose nesiekia n tre dalio, Baltijos kraštuose — neprašoka ketvirtadalio. Visos atskiros kompartijos, be to, priklauso nuo centrin s Maskvoje. Maskvos yra nustatytos atskiri sri i konstitucijos ir statymai — iliuzija tariamo savarankiškumo, kurio n ra net kiniam gyvenime. Visa stambioji pramon ir žem s kis pajungta ne tik tai bendriems Soviet S jungos reikalams, ypaiai kariniams, bet ir apr pinti didelei masei rus ; jiems visur teikiama pirmenyb . Ribota laisv atskiroms tautoms puosel ti savo kult r (kalb , literat r , men) *lamdoma "socialistinio turinio" ir žalojama rusiškos kult ros prievartini spaud* . Rus kalba padaryta vyraujanti ir privaloma. "Jai priklauso ateitis, kaip socializmo kalbai" — raš bolševik spauda 35 met revoliucijos sukakties proga (1952X18). Stalinas gi po antrojo Didžiojo karo k l taur už bolševik "pergal " ir kalb jo (1945 V 24): "Aš *pirmiausia geriu sveikat*

rus tautos, kuri yra pati svarbiausia iš sudaran i j Soviet S jung . *Joje rusai yra vadovaujama j ga*". Stalinui dar 1921 metais Leninas prikišo "did j rusišk j šovinizm " (Isaac Deutsch).

Rusiškasis nacionalizmas, nuspalvintas komunizmo, ryškiau prad tas gaivinti nuo 1937-38 met jau iant, kad art j s karas remsis ne internacionalizmu ir darbinink mas mis "be t vyn s", o tautomis. Karui prasid jus ir grumiantis su vokieiais, *vienu ypu susigr žinta carin praeitis, nustota vadinti "taut kal jimu"*. Ji apskelbta karžygiškais amžiais su tokiais didvyriais, kaip šv. Vladimiras, Aleksandras Nevskis, Dimitras Donskoj, Jonas Žiaurusis, Petras Didysis, Kotryna II, Suvorovas, Kutuzovas — su rus tautos krikštytojais, jung jais, carais ir generolais. Jie imta šlovinti ir garbinti t pa i bolševik , kurie niekino religij , spjaud Rusij ir jos praeit , buvo susitep paskutiniojo caro Nikalojaus II krauju.

Car niekintojai ir žudikai pasidar j garbintojai. Kai didžiajame Maskvos teatre buvo statoma Petro Didžiojo drama, vieno artisto mažametis s nus teisingai paklaus : "T te, ar visi carai buvo bolševikai?" Bolševikai gr žino gyveniman caro

laik liaups "motin lei Rusijai" (matuška Rossija); pakeit internacionalin savo himn (1943X11 20); apsaugt karius Suvorovo, Kutuzovo ir Nevskio ordinalis; apd liojo juos antpeiais, kuriuos caro karininkams buvo nupl š su krauju ir gyvybe. *"Motinos Rusijos" gyvyb buvo išgelb ta, bet kartu išsigelb jo ir sovietinis režimas.*

Bolševikams pavyko p sti patriotizm , kad rus tauta eit ginti krašto, nešokdama versti iš valdžios savo prievartautoj ir žudik . Pavyko taip pat sudaryti sp d , kad komunistai ir vakarie iai "kapitalistai" vienodai nusiteik patriotiškai ir kovingai — tai bendras reikalas grumtis už laisv ir demokratij . Tasai "bendras reikalas" daug kam vakaruose apd m akis, kurios vis dar nepraregi, kad bolševikai nepasikeit ir negali pasikeisti: jie tiktai "sukasi zigzagais" (Leninas).

Po karo prireik naujo zigzago, kai pabudintas patriotizmas m gr sti suskilimu išviršinei vienybei, kuri pasidar daug trapesn , negu caro Nikalojaus I laikais. Apžiojus naujus milijonus svetim taut , Soviet S jungoje rus procentas nukrito iki 46. O rusai yra pati tikriausia bolševizmo atspirtis. Jai išlaikyti *rusifikacija pasida-*

r dar labiau neapsieinama — tiesiog gyvyb s reikalas; kas nerusiška, apšaukiama antikomunistiška ir eretikiška. Štai, karo metu sukurtas (1944), šlovin tas ir Stalino premija atžym tas ukrainie i poeto Vladimiro Sosiurino himnas Ukrainai, iškeli s gimtosios žem s meil , kai 1951 buvo išverstas rusiškai m nesiniame žurnale "Zvezda" (žvaigžd), nukent jo ir poetas, ir vert jas, ir žurnalas. Maskvin "Pravda" pasmerk savo žanginiu (1951 VII 1) tokiais žodžiais: "Juo reiškiamas siekimas išsiskirti ir užsidaryti savo tautiniame kevale". Kad to neb t , viskas kaupiama apie rusišk j branduol , suveržt bolševikin s ideologijos ir diktat ros. Visa, kas prie jos nesiderina, bolševikams t ra naikinti ni kevalai. Taip buvo sutriuškintos vengr tautin s aspiracijos. Vos beatsilaik lenk kiek didesnis savarankumas. Sukandus dantis tepaken iamas komunistin s Jugoslavijos režimas. Soviet S junga tepripaž sta rusiškojo bolševizmo viešpatavim dar nuo Lenino laik , kai jie kitus mok : *"Jei tikrai norite su mumis palaikyti kaimyniškus santykius, tai b kite geri vykdyti uždavinius, kuriuos jums skiriame; priešingu atveju esate mums nebe draugai, o m s priešai".*

*Tai palieka d sniu ir dabar
si lomajai koegzistencijai.*

*

KOEGZISTENCIJA su bolševizmu buvo ir teb ra apgauli fikcija, kaip rodo visa bolševizmo evoliucija ir 40 met išgyventa realyb . Bendradarbiavimo negali b ti ten, kur n ra realaus pagrindo tiesai ir žmoniškumui. *Bolševizmas gi yra didžiausias prieštaravimas visoms žmoniškoms id joms.* Jei k teoretiškai ir skelbia priimtino, kaip socialin teisingum , laisv , žmoni lygyb , taik , visuotin gerov , — tai praktikoje visa apver ia kitu galu, kuris smogia didžiausia socialine nelygybe, vergija, žmogaus asmens ir jo tautos suniekinimu, genocidu, teroru, skurdu ir badu, sutar i laužymu, apgaule ir nesiliaujan ia agresija. Reikia d l to steb tis, kaip brit politikos šulas Winstonas Churchillis, kuris bolševikinio perversmo metu (1917-18) geriausiai buvo suprat s gimstan i žmonijos pabais ir d l to labiausiai bolševik nek stas, antrojo Didžiojo karo pabaigoje (1944) gal jo Atstov R muose šitaip kalb ti:

“Aš nežinau kitos tokios vyriausyb s, kuri net su skriauda sau pa iai taip tvirtai (solidly) laikyt si pasižad jim , kaip Soviet Rusijos vyriausyb ”.

Jam pritar Stafford Cripps, buv s brit pasiuntinys Maskvoje (1940-42): *“Soviet vyriausyb neturi intencijos... didinti savo teritorij agresijos priemon m. Rusai nenori kištis kit krašt vidaus reikalus. Jie nori gyventi ir leisti kitiems gyventi (They wish to live and let live)”.* Neaišku, kokiam pasaulyje, tikrame ar utopiniame, gyveno tada ne tik tai tie du brit politikai, bet visa eil kit , tik jusi bolševik taikingumu, gerais norais ir pažadais. Manome, kad tos utopijos daug kam prasiblaiv bent su bolševikinio perversmo 40 met sukaktimi, kai pakartotinai pagrasyta atomin mis bombomis, raketomis ir sputnikais. Jei kenno akys vis dar lieka apvilktos naivaus tik jimo, kad su bolševizmu galima taikiai sugyventi, tai tokius aklius tegal t prašviesti nebent šiurpi realyb , kurios nenor t sulaukti niekas, kam teko vienu ar kitu b du ji patirti.

CITATOMIS PASIREMTA: David J. Dahlin, *The New Soviet Empire*, New Haven 1951. Isaac Deutsch, *Stalin*, New York 1949. Albert K. Herlin, *The Soviet Slave Empire*, New York 1951. Eugen Lyons, *Our Secret Allies*, New York 1954. Robert Magidoff, *Kremlin*, New York 1953. Leo Rosten, *How The Politbiuro Thinks*, Look 1951, nr. 6. David Shub, *Lenin*, New York 1948. Edmund Stevens, *This is Russia-Uncensored*, New York 1950.

K A U N E

ATSIMINIMAI IŠ 1955-57

Politin kalin, nuteista 25 metams, išbuvo Sibire pusšesimt metų ir amnestijos dėka buvo paleista. Ji parvyko Kaurn, kur buvo praleidus jaunystę. Gavo padavimą jos tarnybų. Rozmarino užkandinė. Sovietinis pareigūnas Saša kalbėjo jai, kad gresia pavojus būti grįžtama atgal į Sibirą. Nuolatini vaišiai ir kyšiai dėka pasisekė nulenkti pareigūną, kad jis pavojų pašalintų. Jis, tariamai tai padaręs, norėjo atlyginimo. Tai buvo pasakota Laisv. Nr. 14. Toliau pasakoja:

SAŠA turėjo man nepaprastai pasiūlymą — kad man daugiau pavojus negrįžti, aš turinti tapti jo žmona. Jis tada apsaugos mane nuo visokių pavojų. Deja, atsakiau, mano širdis užimta. Nors aš jam labai dėkinga, bet jis ir pats nenorėjo tokios žmonos — be meilės.

Bet jei taip, — kalbėjo jis, — tai tas, kuriam priklauso mano širdis, žinodamas, kas tave išgelbės, tikriausiai pasielsgtai taip, kaip anos žmonos vyras...

Mes persiskyrėme, nieko nesutarėme. Viliu, gal ir per vėliau, pastebėjau, kad jis sekė mane ir žiūrėjo, kas gali būti tas, kuriam, jo nuomone, priklauso mano širdis. Jis negalėjo nepastebėti mano biulio, kuris buvo taip pat grįžęs iš Sibiro. Pradėjau baimintis, kad jis nepatektų Sašos nemalonai. Pastebėjau ir mano biulius, kad jis yra sekamas Sašos akių. "Kas per vienas tas individas?" sykį jis paklausė apie Sašą. "Kaip jo pavardė? Kur jis dirba?" grasinta neprasitarti, neatsakinėjau tuos klausimus.

Taip tampoje baigėsi žiema, ir nieko ypatingo neatsitiko...

Saša naktinėje tarnyboje

Vieną dieną, kaip paprastai mano biulius, kuriam pasisekė laikinai gauti šio tokio darbo, užėjus nugaralaušis ir mėsos sakoti dienos naujienas — vakarykštą vykęs su viena dramatos artiste... Spektakliui pasibaigus, jau po dvyliktos, teko jai vienai eiti namo. Vyras negalėjo atvykti į jos pasitikti. Lukščiogatyje užpuol kažkoks tipas — su tamsiai mėlynu apsiaustu vi-

utinio gio. Man net šilta pasidar : staiga stojo akyse Saša. Bet savo minties garsiai neištariau, toliau klausydama pasakojimo... Moteris buvo vilkta tams kiem , sand liuk , ant šieno. Vyras išsitrauk peil . Jei šauksianti, jis juok nekr s. Be to, gatv je laukia jo draugai. Užtenka jam tik sušvilpti, ir ji perėisianti per vis rankas... Moteris verk , maldavo. Sak si esanti n š ia. Tegul jis pasigails bent jos k dikio. Moteris buvo apypiln s fig ros, ir galima buvo jos pasakymu patik ti. Pagaliau ji išsitrauk iš rankinuko 200 rubli ir kišo jam kišen . Tai labiausiai j tikino. Vyras j paleid s ir pažad j s palyd ti, kad kiti jo s brai jos neužpult . Tegul tik gatv je nešaukianti. Taip ir buvo.

Nu jo ir tas nuotykis praeit . Jau gerokai pavasar at jo mano bi iulis ir nekantriai, su pyk io gaideler tar : “Tada nesa-kei, dabar aš tau galiu pasakyti, kas yra tas tavo geradaris; galiu pasakyti jo vard ir pavard ir prid ti, kad jis gyvena Maironio gatv je tokiam ir tokiam numeryje”. Dar labiau buvau nustebinta, kai jis toliau t s savo pasakojim ... Pasirodo, min toji artist po kurio laiko v l iš jo iš teatro su savo vyru. Staiga pasteb jo t pat tip apie teatr slankiojant. “Ži r k, tai jis, tas pats”... Jie prad jo sekti, kur tas tipas eis. Atsek Maironio gatv . Pasibeld tas pa ias duris, kuriose jis dingo. Duris atidar šeiminink . Kai jie pasakojo, kokis ia žmogus j s, šeiminink atsak : “Tai negali b ti; pas mane gyvena tik labai padorus ir vis gerbiamas milicijos kapitonas. Nukent jusioji nenurimo. Pak l triukšm . Telegram pasiunt net Paleckiui, kuris jai asmeniškai buvo gerai paž stamas. Praneš milicijai. Bet milicija atsisak j areštuoti ir iš viso maišytis t istorij . Vis d lto nukent jusioji išk l byl . Ein s tardymas. Tardytojas ir Sašos viršininkas prisipažin , kad prieš Saš jau ne vienas panašus skundas es s paduotas. Išaišk jo ir Sašos žvejojimo metodos. Jis užaina pas fotograf ir siži r j s išstatytas nuotraukas, teiraujasi iš fotografo jam patikusios moters adreso. Paskui jau pradeda j persekioti ir terorizuoti... Buvo pasteb ta, kad Saša visada gerai apsireng s, bet savo alg vis deda taupom j kas . Jis tur jo gyventi iš pajam , gaunam šalia algos, iš savo auk .

Saša tikriausiai nežinojo, kad man paž stama jo odis ja. Jis ir dabar užeidin davo bar , tik b davo vis be nuotaikos... Bet Saša neb t buv s teisingumo tardytojas ir milicijos mokytojas,

jei neb t mok j s iš b dos išsisukti. Pavasar jis ved . Ved lietuvait iš K daini . Apie j man buvo pasakoj s, kad tai esanti t pa i “organ ” tarnautoja. Syk atved net parodyti ir labai dar praš , kad prieš išvykdama iš Kauno b tinai atei iau atsisveikinti. Nuo tada ir retoko daugiau matyti nei atsisveikinti Sašos, to mano “geradario”.

Kai m s darbai buvo sustabdyti

Visu lietuvišku grožiu sužydo 1956 met pavasaris. “Metropolis” jau keli m nesiai uždarytas. Eina didžiausias remontas. Žada padaryti iš jo pirmos klas s restoran — kaip Maskvoj. Kelneriai, vir jai ir kiti m nesiais slampin ja be darbo ir be alg . Kiekvien dien laukiame, kad ir m s bufet uždarys. Žada remont , po kurio bus v l karšta virtuv ir, svarbiausia, leis pardavin ti degtin . Vadinsis v l Šišlikine.

Aš jau pus met gyvenu Stalino prospekte 62, buv. Laisv s al joj, priešais miesto sod . Turiu b ti nepaprastai likimui d kinga, kad gavau nors tok maž tams kambar l. Po tiek met lagerio ir dabartinio triukšmo bare galiu pab ti ramiai viena. O nakt man vienas patogumas — esu pora žingsni nuo darboviet s.

Birželio pradžioj gavau 200 rubli , užmok jau 150 už kambar ir likau bedarb , iki bus atidaryta Šišlikin . Nusprendžiau išvykti Žemai ius, kur buvo dar gyvi atsiminimai iš vaikyst s dien ir kur man bus pigiau laukti darbo. Mamos palaiminta, s dau autobus ir išdund jau kreivais, duob tais Taryb Lietuvos keleliais. Ta iau iki gavau biliet autobus , pus dienos išstov jau eil je. Buvom sugr sti autobuse kaip degtuk d - žut je.

Miela Lietuvos žemele, kokia tu nuvargus, ir užguita, kaip našlait pas pamot ... L šnel s tokios menkos. Bet vis tiek priešais jas darželis. Kai kur stovi kržyius ir prie jo nuvytusi g li puokšt . “Smutkeli ” mažai jau beliko, bet vis tik dar yra. Laukuose galvij maža bematyti.

Vakare pasiekiau Raseinius. Autobusas toliau n jo. Reikia laukti rytojaus, kad gal iau toliau iki Šiluvos važiuoti. Apgriuvusiam name randu “viešbut ” ir, gavus lov , apsinakvoju. Iš ryto laimingai patekau mašin Šiluvos link. Keliai blogi. Krato, m to, rodos, vidurius išstampys. Benzino tvaikas ir kažkoki d - mai graužia akis, ir mes visi verkiam “kruvinom ašarom”...

Iš tolo subaltavo aukštas stebuklingos Šiluvos koply ios bokštas... Šiluva nepaprastai jaudina mane, nes prie stebuklingosios Marijos koj ia sud ta tiek vaikyst s troškim ir prašym . ia aš v l praleidau dal savo vaikyst s. Kiek kart eidavau kelias apie koply i , jei koks troškimas b davo itin didelis ir jo vykdymas labai svarbus... O tie puik s Šiluvos atlaidai, kai suplaukdavo žmon s iš vis krašt . Kiek ia maldos, kiek triukšmo ir pramogos, kiek džiaugsmo jaunimui ir suaugusiems...

Išlipu iš autobuso. Galva apsvaigus. Net bloga. kvepiu pilna kr tine Šiluvos or ... Miestelis toks tylus. Net žmon i nematyti. Nepadid jo; atrodo net sumaž j s, ar tik sp dis toks po daugel met . Kur kitados buvo klebonija, dabar tuš ias, apleistas namas. O ia ir namas, kuris man buvo reikalingas. Kai žengiu vid , tamsu ir skurdu. Asla be grind , visur labai apr k . Tik jausi rasantį savo pusbroli , bet radau tik jo žmon . Jaudinantį pasimatymas ir pasisveikinimas. Vakare sugr žta ir pusbrolis. Be tr ksta ia dar pusbrolio dukters, kuri mokosi Vilniuje. Ji dar negr žus. Sunku t vams, bet jie iš paskutini j stengiasi, kad vaikas mokslus išeit .

Rytojaus dien pusbrolis palydi mane su dvira iu pas tet ir seser ias. Einame per t graž Šiluvos pušyn . Daros gaila, kad nebematau senos Šiluvos pušies, kuri iš tolo pypk primindavo. Audra j išgriovusi. Iš miško išsineriame pievas. Kiek ia žied ir bi i d zgimo. Tik po ilgo nematymo ia gali pajusti, kokia puiki yra ta Lietuva. ia gali k nas ir siela pasils ti.

Pavakariais pasiek m d d s namus. Teradom j vien , senuk . Kiti nebuvo par j iš atlaid . Juk buvo tai sekmadienis... Kai sugr žo teta su seser ia, v l buvo toks pat graudus pasisveikinimas. O paskui vaiš s. Sviestas, s ris, juoda lietuviška duona. Pienas. Ir daug daug širdies. Nors gyvenimas ir j , matyt, vargingas. Asla molin , visi gyvena viename kambaryje, langeliai maži ir žem palink .

Vakare paklojo man lov su lietuviškom drob m. Ties pasakius, labai blogai miegojau ir kit vakar jau išsikraus iau daržin ant šieno. Daržin , deja, tur jo tik tre dal stogo. Kai nakt prad jo lyti, v l tur jau keltis ir b gti pirki .

Jie irgi priklauso didžiuliam kolchozui. Iš vakaro ateina brigadininkas ir paskirsto rytojui darb . Dažniausiai daržus rav ti, v liau šien pjauti, gr bti, rugius valyti ir t.t. Jie turi ir

savo nedidel darž , turi karv ir tely i . Daugiau tur ti negalima. Arklius pa m kolchozas. Kai reikia arklio, tai prašo kolchoz . Tik ne visada gauna. Bulvi turi truput atskirai pasisodin . Visa kita priklauso kolchozui. Dirbti tenka vis pavasar , ruden , žiem . Jav , kuriuos gauna už darbadienius, užtenka porai m nesi . Važiuoja tada Kaun , Raseinius ar Šiaulius, stovi eil se, kad gaut kelet kepal duonos ar milt . Tas pats su cukrum — jo dar sunkiau gauti. Merginos siuvin ja po truput namuose ir tokiu b du uždirbin ja, kad gal t prisidurti.

Iš ryto gaunu šilto pieno. Lepina mane, kaip tik jie gali. Pa mus paklod , einu parug . Išsitiesus šalia upelio ant žieduotos pievos, gal jau džiaugtis, kad esu ia. Taip praleidžiu dešimt dien . Ilgiau negaliu išlaikyti. Mintys traukia Kaun : gal jau darboviet atsidar ; kad tik nepražiopsu iau darbo.

Išvažiuodama dar užsuku vien dien Šiluv . Mane palydi pusbrolio dukt Stas , student , kaip tik dabar parvykusi atostog . Seka ji man, kaip jos Vilniuj bendrabuty gyvena, visos labai draugiškai... Aplankom su Stase Šiluvos koply i . Deja, uždaryta. Prašau Stas , kad ji palikt mane vien porai minuti . Atsiklaupus prie stiklini dur , matau iš vaikyst s pažstam Marijos t ger j , švent j veid , ir kr tin je susitvenkia gili pad ka už išgelb jim iš Sibiro nelaisv s... Aplankom dar kapines. Jos dabar labai padid jusios — beveik dvigubai tiek vietos užima. Bet kaip ir anks iau, ramu, tylu ir svaiginantis gli kvapas...

Kaune, bet be darbo ir be kapeikos

Gr žus Kaun , savo kambary stal iuje neradau paskutini pinig ir kar iai apsiverkiau. Šeiminink s s nus, tur damas antr rakt , išsi m paskutinius rublius ir linksmai praleido Jonines...

“Šišlikin s” remontas ir neprasid jo. “Metropolis” jau pusmet uždarytas. Niekas nesir pina personalu — bedarbiais. Vieni vaikšto, rankas kišenes susikiš , vakarais Laisv s al ja; kiti išsiskirst , kur kas nujaut kit darb ; kai kurie laikinai išvyko Palang ir ten dirba, nes sezonas ten prasid jo. Aš jieškau pavaduoti išeinan i atostogas, bet niekur nieko nerandu. O reikia už kambar mok ti. Kitaip aš jo neteksiu.

Sužinojau: Kauno transfuzijos stoty už atiduot pus litro kraujo moka 200 rubli . Nerasdama kitos išeities, ndr siai nu-

einu ten. Krauj ištiria ir randa, kad dar labai geras. Kraujo grup A. Per jus labai sudingas ceremonijas, patenku kraujo tiekimo kambar. Jausmas — kaip skerdykloje. Kraujo bonkos, kruvini skudurai, visur matyti kraujo... mano rank smigo kažkoks, rodos, bukas ir storas instrumentas. Gana smarkiai, ir skauda.

Taip ir pri jau prie paskutin s stadijos — miau pardavin ti savo krauj . Aš ir taip silpna dar po pergyvenim lagery. Po transfuzijos pirm dien guliu visai nusilpusi. Bet paj giu save raminti: geriau parduoti krauj negu garb ... Už kambar užmoku.

Priešais mano kambario lang užpakalin s “Gastronomo” durys kieme. Iš savo kambario stebiu, koks ia amžinas “jomarkas” — eil s iki Laisv s al jos, kada duoda miltus, cukr , svies t arba kiaušinius. Tai labai reta prek , ir žmon s stovi dienomis eil se, iki gauna po vien kg. ar bent po pus . Vargas tam, kas dirba — tas negali eil je pastov ti, tai ir to negauna... Moterys vis dien gr dasi, keikiasi, koliojasi — vis d l tos nelaimingos eil s. Bet pam gink be eil s prieiti, liksi be sijono ir be plauk ... Iš ryto stovi eil s dažniausiai d l duonos. Negalima sivaizduoti Soviet S jungos be eili . Žmon s nusikamuoja, nuvargsta, apkarsta, daros pikti kaip žv rys.

O gamtoje — slenka graž s saul ti vasaros m nesiai.

Po remonto

M s buvusi darboviet panaši Sodom ir Gomor . Sienos išgriautos, o toliau viskas taip ir stovi, nes pritr ko medžiagos. “Metropolis” jau seniai tur jo b ti atremontuotas. Tur jo b ti ir atidarytas. Trestas ir ministeris kelia triukšm , kod l darbai nebaigti. Direktor b gioja, susi musi už galvos. Pus milijono gavo “Metropolio” remontui. Pinigai jau išnyko, medžiagos daugiau n ra, darbas nebaigtas...

Pagaliau baigta, ir “Metropolis” atidaromas. Visi randa, kad atrodo žymiai blogiau, nei buvo. Atrodo, labiau “suproletarintas”. Didžiul je sal je prie vis sien molin s fig ros — ta nud v ta emblema: darbininkas su darbininke stovi išk l k j ir pjautuv ... Bet portj turi livr j , ir kelneriai visi uniformuoti. Muzika groja, ir galima žti iki nugriuvimo po stalu; paskui portj su livr ja išmeta gatv ...

Atsidaro ir m s vadinama “Šišlikin”. Darbininkai palieka joje vis gruz — išardyt sien plytgalius, sm l, mol, cement, langus, aptaškytus dažais. Mums duotas terminas per por dien pa ioms išsivalyti. Negali nepaklaustyti; dešimtys kit prašosi m s viet. O kad sulauk iau toje vietoje sau darbo, buvo tek dar ir antr kart krauj parduoti.

Per dienas ir naktis temp m žemes, plov m langus, grindis, baldus. Už tai mums niekas ir nieko nemoka. Bet mes džiaugiam s, kad atgausim paskui savo darb, kurio mums daugelis pavydi. Kokia laim dirbti valgykloje, kur yra karšta virtuv ir degtin. Tai aukso kasykla.

Atidarymas! Kiekvienoje sal je dabar dirba po vien padav j, kuriai tenka 10—11 stal. Bet ia dabar naujov! Kelneriai, padav jos — dabar panaikinti. Dabar turi b ti “saviaptar navimas” — “samoobsluga”, kad neb t apgaudin jamas ir skriaudžiamas darbo žmogus. Kiekvienas sve ias stoja eil, išmuša talon valgiams, pasiima pad kl, paskui stoja eil sriubai. Sriub gav s, pasideda ant stalo. Paskui stoja eil kito patiekalo. Per t laik sriuba v sta, ar pasitaiko, kad ir ubagas j išvalgo... Žmon s keikiasi tokia “obsluga”, ir valgykla tušt ja. Direktor, bufetinink s, vir jos — visi nori, kad sve i b t daugiau, kad dirbt padav jos. Suranda kompromis: nors veikia tresto vesta “samoobsluga”, nors mes dabar degraduotos tik “valytojas — ind rink jas” ir d l to m s alga mažesn (o už indus vis tiek mes atsakome!), bet mes slaptai dirbame kaip padav jos — sve iams atnešame užsakytus valgius ir paskui nurenkame indus. Tik vargas, jei užeis netik tai tresto valdytoja Sibirauskien. Tai dažyta blondin, vulgari, kas antras žodis nusikeikia, bet labai populiarai ir labai turtinga...

Bufetas dirba išsijuos s. Jis turi trejopus “šnapsus” — paprast “valstybin” — 22 rubliai puslitris, “Moskovska” — 25 rubliai ir “Stali na” — 28 rubliai.

Bufetas dirba taip, kad paprast degtin perpila “Stoli nos” bonkas ir dar vandens pripila. Žmon s daug ir nestebi, nes apyvarta eina greitai, ir tik balsai skamba: “duokit grei iau”... Mes už visk, k gauname iš bufeto, už g rimus — mokame tuojau pat. Iš ryto tam reikalui gauname avanso 50 rubli. K gauname virtuv je, rašo talonus, kuriuos vakare suskai iuoja, ir mes apmokame... Kas liko, tai jau Miko. Mes irgi “dirbame”: amžinai

“suklystame” besikai iudamos, žinoma, ne sve io naudai. Kur galime, por kapeik užmetame. Degtin stengiam s nešioti grafinais ir vietoje užsakyto puslitrio atnešame 450 gram . Ir kitiems užsakymams iš bufeto, kur tik galima, sušlubuoja svoris. Kitaip negalima. Reikia ne tik pragyventi, bet ir dingusius ar sudaužytus indus, peilius, šakutes, pelenines apmok ti.

Kartais, rodos, nuo koj nukrisi, nes reikia dvi dienas iš eil s dirbti po 16 valand , paskui viena diena pertraukos.

Viena dienos istorij

Neseniai mano sal je, kur aš t dien dirbau, kampiniame stale s d jo grup artist iš Jaunimo teatro ir Kauno “Tiesos” korespondentas. Jie girkšnojo, šneku iavosi ir mažai kreip d mesio aplinkinius sve ius. ia pat sal je buvo ir viena rus . Jau kelintu kartu ji ia. Anks iau ateidavo viena ar su koku vyru. Moteris nebjauri, koki 35 meteli , tik nustebina mus, kad ji gali daug išgerti. Visuomet ji duoda rubl arbatpinigi , ir mes nieko prieš j neturime. Šiandien ji ia viena. Aš atnešu jos užsaky m — 200 gram degtin s, kuri ji vienu mauku išgeria ir dar papildomai bonk alaus. Paskui ji užsako 100 gr. duonos ir dešros ir dar saldaini . Kai juos atnešu, ji ir mane saldainiais pavaišina. Paskui v l 100 gr. degtin s ir sausaini . Ji gyvai pasako jasi, kad šiandien ji atvykusi iš kolchozo, bet staigos dabar uždarytos piet pertraukos, o lauke ant suoliuko šalta, tai ji ia palauksianti, šil iau, patogiau... Pas mus viena moteris reiau pasitaiko. Prie gretimo stalo s d j darbininkai pakvie ia j pris sti pas juos. Paprasta, nuoširdi, rusiškos d šios moteris neatsisako. Ir jai užsako degtin s, kuri ji vienu mauku išgeria. Paskui matau, kad m s viešnia s di jau prie tre io stalo. Kai atnešiau naujus užsakymus, radau j jau prie artist bes dint. Vienas iš artist , dažnas m s sve ias, kur mes vadindavom Stasiu, pakilo, pavaišk iojo, paskui m s bufetinink išgirdo j sakant: “Važiuk namo tu rusiška... pas mus sav toki užtenka. Išnyk, kol aš dar nepykstu. Kai supyksiu, tai pakarsiu jus po vien ant kiekvienos liepos šakos Stalino prospekte”... Rus , baisiai supykusi, pagrasino jam ir iš jo. Po kurio laiko v l pasirod , pri jo prie man s ir paklaus , ar ia nebuvo jos vyras at j s. Nustebus paklausiau, kaip jis turi atrodyti. Toks su ilgais sais... Deja, tokio nema iau. Iš jo, bet tu tuojau sugr žo su vienu vyru ir jam pirštu parod Stas artist b rely. Kai tas

pasikviet Stas prie dur , ten iupo j du iš lauko pasirod milicinininkai, ir Stasys buvo gr stas motociklo lopš . Kol draugai pašoko nuo stalo, jo jau nebuvo. Liko tik jo kepur ... Vakare nustebom — Stasys v l buvo pas mus. Patyr m — j ten muš ir jis muš , paskui m jo krauj , tikrino alkoholio kiek ir pagaliau laikinai paleido. Rytojaus dien pas mus at jo iš MGB, pasiteiravo, kas vakar dien toje sal je dirbo, ir gavau kvietim ateiti tuos baisius namus kampe Vytauto prospekto ir Laisv s al jos, saugum . Kiekvien kart lyg apmirdavau, kai t r - m slenkst peržengdavau.

Klausin jo jaunas milicijos leitenantas, specialiai atvyk s iš Vilniaus. Papasakojau, kaip toji rus gr , kaip ji s din jo prie vairi staliuk , papasakojau apie t artist grup , kuri pas mus dažnai pasirodo ir labai padoriai elgiasi... Po vis apklausin jim , po tardymo, kurio metu Stasys v l tur jo pas d ti suimtas, viskas tuo tarpu baig si laimingai. Tik netrukus m s bare v l pasirod rus . Žinojau, kad ji irgi buvo kur laik suimta. Bet kai dabar ji at jo, išsigandau. Ji nebuvo ta pati gera rus , kaip anks iau. Pikta buvo kaip laukin kat , ir jos dantys girgžd jo, kai pri jusi prie man s man m grasinti atkeršysianti už bjaur liudijim jos nenaudai. K žinai, kur gali nuvesti jos pyktis. Ir baim s kirmin lis simet šird . Tik j nusmelk didesn baim ...

Šim kla viršum galvos t , kurie gr žo

Pasklido gandas, kad milicij kvie ia visus, kurie gr žo iš lageri , juos pakliuv pagal 58 paragraf . Ind plovykloje dirbo jauna apie 30 met moteris, kuri mes vadindavom Onute. Ji neseniai buvo gr žus. Atbuvo Sibire 10 met . Tada išvežama buvo palikusi mažyt s nel Dievo valiai. Ir vaikas nežuvo. Kaime gaudavo pavalgyti pas vien , pas kit . Užaugo, nors motinos širdis plyšte plyšo neturint apie j jokios žinios. Dabar jiem gerai. Jie drauge. Jie gavo Šan iuose paši r l ir sik r . Berniukas gražus, jau 13 met . Uždarbiauja ir parneša motinai por rubli . O ji parsineša iš tarnybos maisto liku i ... Bet vien dien ji graudžiai ašarodama prisipažino, kad buvusi iškviesta milicij . Ten visk suraš , sp jo, kad b t pasiruošusi išvykti. Dar šauks ir tada jau galutinai praneš...

Pasklido taip pat gandas, kad kai kuriems liep per 24 valandas palikti darb , atsiskaityti ir išvykti iš Kauno. Siun ia ne-

žinia kur. Sako, Kaunas "režiminis" miestas. "Tokiems" negali-
ma nei Kaune, nei kituose didesniuose apskrities miestuose gy-
venti. Mano mokslo draugas, kuris kitados studijavo mediciną,
bet kuris grįžs iš Sibiro, dirba dabar Kaune kaip m rininkas
prie statyb, tuos gandus taip pat gird jo... Visi mes sujudom,
ir lyg nematomas gedulas aptrauk m s veidus. Tuo tarpu at jo
ir Vasario 16.

Vasario šešioliktoji

Diena neatrod taip kaip visos kitos. T dien buvo didelis
milicijos, daugiausia civiliškai apsirėngusios, jud jimas. Ir m -
s bare jos buvo nemaža. Direktor at jusi praneš : šiandien ga-
lit apie 10 val. jau uždaryti; pakabinkit prie dur užraš : "revi-
zija". Mano koleg s labai nustebo, kod l šiandien tokia laim .
Man jau buvo aišku... Degtin s t dien irgi negavome. Žmoni
lank si ypatingai mažai.

Priežastis buvo ir dar kita... Mano "m rininkas" man buvo
pasak s: "Nesir pink, jei šiom dienom neateisiu; visiems politi-
niamis skirtas nam areštas — trys dienos: prieš šešiolikt , še-
šiolikt ir po šešioliktos; gal bus ir nam kratos. Buvo diskre-
tiškai pranešta, kad leidžiama išeiti tik darb ir iš darbo turi
gr žti tuojau namo, jei nenori b ti suimtas gatv je.

Vienas partietis pasakojo, kad vykdomasis komitetas ir visi
organai es viskam pasiruoš . Nei partija, nei milicija ši nakt
nemiega.

Dešimt valand uždar m ir nu jom namo. Aš gyvenu, kaip
jau rašiau, šalia vykdomojo komiteto. Viršuj man s moksleivi -
student bendrabutis. Šiandien ten triukšmas neapsakomas, ir
aš negaliu užmerkti aki . Tik skamba ir skamba senos lietuviš-
kos dainos. Staiga pažadina mane didelis triukšmas. Dvylikta
valanda. Laisv s al joj skamba Lietuvos himnas. Užsimetus ap-
siaust ir pamiršus pavoj , atsiduriu gatv je. Nakties tamsoje
matau judan i mas . Dieve, tai jaunimas. Jo negal jo uždaryti
nam arešte. Giedodami Lietuvos himn , jie traukia vykdom j
komitet . Mane jaudino tie garsiai ištarti "Lietuva t vyne m -
s ..." Tik keistose aplinkyb se himnas giedamas. Mas s užpaka-
lyje su šautuvais žygiuoja milicija ir kareiviai...

Jau rytojaus dien kalb jo, kad buvo uždrausta šauti, o mi-
nia nesiskirst , neklaus , tad beliko j lyd ti... T nakt sena-

miesty ant katedros bokšto ir prie rotuš s išaugo trijų spalv
v liavos... Pasakojo taip pat, kad buvo daug suimta nakt ir
rytojaus dien .

Mano "m rininkas" jau kelis kartus buvo iškvietas mili-
cij , užpild visokias anketas. Dar nežino, k su juo žada daryti.
Tas pats ir su Onute. Vien dien gavau ir aš kvietim atvykti
milicij .

Taip, iš Kauno išvyksiu

Iš jusi iš lagerio, aš buvau atsisakiusi imti sovietin pas .
Tvirtinau, kad esu Austrijos piliet . Iš Austrijos nenuilstamai
kovojo už mano išleidim . Buvau jau gavusi Austrijos pas . Pa-
ž stami su nuostaba iupin jo t "buržuazin " pas . Laukiau vizos
išvykti iš Soviet S jungos. Jau kelet kart užpildžiau de-
šimtis anket , atsakin jau šimtus klausim , atidaviau nuo-
traukas. Pareikalavo trijų liudinink , kurie pažinojo mane nuo
vaikyst s, kad paliudyt , jog aš niekad netur jau sovietin s pi-
lietyb s; papasakot , kur vis gyvenim praleidau, kas t vai ir
t.t. Rusai vis rasdavo priežas i aiškinti Austrijos valdžios orga-
nams, kad esu gimusi Kaukaze, tad turiu b ti ir Soviet piliet .
Bet Austrijos atstovyb nenusileido ir tvirtino, kad esu Austri-
jos piliet ir turiu gauti viz išvykti. Tai buvo Mykolo ir Slibino
kova.

Kai mane iškviet milicij tokiam pat reikalui kaip Onu-
t s ar "m rininko", buvo atvyk s iš Vilniaus jaunas pareig nas.
Aš jam parodžiau Austrijos pas , pasakiau, kad kiekvien dien
laukiu vizos išvykti ir kad neatsakin siu daugiau jokius klau-
simus. Mano atsakymai jau seniai yra surašyti užsienio viz sky-
riuje. Pareig nas pirmu sykiu, matyt, susid r su tokiu paukš-
iu, pasikviet vyresn už save ir pasitar pa m tik mano darbo
vietos adres , ir aš išvykau. Išvykau dreb dama širdy ir negal
dama užmiršti vieno iš j pasakyt žodži : "Man atrodo, kad j
s neišvykstie Vien ".

Su nekantrumu žmogaus, kuris yra tarp žem s ir dangaus,
laukiu vizos. O jos kaip n ra, taip n ra. MGV pareig nai kas
vakaras lankosi pas mane darbe. Aš kaip niekur nieko aptarnau-
ju juos ir kitus sve ius. Bet žinau, jie stebi mano darb , ir jiems
b t patogu rasti kit priežast man iš darbo pašalinti. Aš tai
žinau ir stengiuosi tos kitos priežasties neduoti.

Pagaliau! Viza at jo, ir per 14 dien aš turiu gauti atleidi-
m iš darbo, atsiskaityti už indus ir nepritekliaus, pasi sti viz
su pasu Maskv ir ten sutvarkyti paskutinius reikalus, nusi sti
kelionei pinig ir t.t. D l darbo ir pinig stokes pati negal jau
Maskv važiuoti. Nusiun iau visk paštu. At jo sykiu su tuo
r pestis: o gal pražus pakeliui dokumentai? Bet, a i Dievui,
viskas jo jau laimingai ir tokiu greitu tempu, kad nesp jau net
su gerais paž stamais atsisveikinti.

1957 kovo 3 12 val. nakties išvykstu traukiniu Maskv ir
atsisveikinu Kaun su tais, kurie man brangiausi. V l neša
traukinys per Lietuv gal paskutin syk. Austrijos konsulatas
man visur padeda ir išleidžia iš Maskvos. Breste prie pirmos
sienos, kada visi pasai buvo surinkti ir tikrinami, mano širdis
v l buvo nerami, nes mano pas ilgiau sulaik . Paklausta, kaip
patekau Soviet S jung , garsiai atsakiau per vis žmoni
galvas prie tikrinimo langelio, kad esu j ga iš Vienos pagrobta ir
išvežta Sibir , o dabar gr žtu namo. Daugiau man s nieko ne-
klaus .

Mano širdis nurimo tik persiritus per Austrijos sien . Ir
jeigu tada ašaros ritosi, tai tik iš džiaugsmo.

Gal gale Viena. Ir ia prasideda mano naujas realus, bet
nuogas gyvenimas. J turiu prad ti nuo adatos. Mano nam ir
rengimo — nieko, o nieko nebeliko. Viskas rus išpl šta ar su-
naikinta. Gimini ia irgi n ra joki , kurie man gal t pad ti.
Vyras? Taip, bet jau seniai jis turi kit žmon . Ir aš stoviu
vien viena. Bet ma iusi baisesni dalyk , nenusig stu ir pra-
dedu kovoti su gyvenimu. Žinau, sveikata suirus, ir nervai var-
giai kada atsitaisys. Bet baim s, tos amžinos baim s, gresian io
pavojaus jau neb ra...

Kun. dr. Fraz Harangozo, vengras, gr žo iš Sibiro 1955, o po sukilirno
1956 pasitrauk laisv ji pasaul . 1958 laiške Rom jis raš susitik s Si-
bire su lietuviais:

“Su lietuviais pasaulieiais nuolat buvau visuose lageriuose, nes iš pa-
baltie i jie buvo ia gausiausi...

“Lietuviai buvo apskritai ram s ir švelnesni nei kiti šiaurieiai. Matei-
juose katalikyb s bruož . Jie visi meld si; lank slaptas pamaldas, jei ga-
l jo. Visi buvo geri Marijos garbintojai.

“Man atminime tebestovi dar daugel šit pailg , išblyškusi vyrišk
veid , maloniom m lsvom akim.”

Naujos perspektyvos

Po Stalino ir Lietuvoje padėtis kiek pakito. Pagyvėjus ryšys paštu leidžia geriau pažinti ne tik Lietuvos kinio gyvenimo sąlygas, bet ir augančias lietuvių tautoje nuotaikas bei okupacinio režimo tendencijas. Jis pažinimas padeda nusistatyti laisvojo lietuvių santykiavimui tiek su ten esančiais lietuvišiais, tiek ir su juos pavergusių okupaciniu režimu.

1. Dvi generacijos

Lietuvių visuomenėje susidarė dvejopai socialiniai sluoksniai. Pirmam priklauso vyresniosios generacijos žymiai dalis. Tai paleistieji iš Sibiro ir grįžę į Lietuvą. Jie yra ypatingoje padėtyje. Gyventi Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ar kituose didesnio susitelkimo miestuose jiems neleidžiama. Jie atsiduria užburtame rate: negavę darbo, negali gauti kambario, o negavę kambario, negali gauti ir darbo. Kokį begali gauti darbą, jei grįžusieji yra sulaužytos sveikatos, invalidai. Jiems belieka keliauti kolchozus. Tik jaunesni yra pakilę iš pirmo fiziškai nesunaikinti. Jei jie negauna darbo, jie yra priversti keliauti atgal į Sibirą, patys "išsitemti". Jei pačioje Lietuvoje kurie gauna, tai tik fizinio darbo. Sakysim, baigę humanitarinius mokslus ar teises yra priverstas Lietuvoje dirbti prie statybos ar panašiai darbą, šios generacijos žmonės yra degraduoti; tik šiaip taip gyvenime toleruojami; jie tik vegetuoja. Jei sakoma, kad Amerikoje daugelis intelektualų savo dirbamą fabrikinį darbą yra degradavę save intelektualiniu atžvilgiu, tai nepalyginti tuo atžvilgiu skurdesnį

padėtį yra atsidūrę tos generacijos sugrįžinti iš Sibiro tremtiniai.

Jaunoji karta kitą padėtį — ji veržiasi mokslus. Veržiasi iš paskutiniųjų. Daugiausia techninius mokslus. Eilėje yra pasiūti Leningrado ir Maskvos universitetus. Bet ir ten lietuvių studentas skiriasi nuo rusų. Skiriasi labiausiai savo tautiniu sąmoningumu. Vienas asmuo, gerai pažinęs lietuvių ir rusų studentus, paraleliškai lietuvių naudai: lietuviams esant savarankiškesni, kritiški, drąsūs su savo nuomomis. Rusai studentai taip esant paveikti jiems duodamos ideologijos, kad laiką savo nacionalia pilietine pareiga klausytis prie draugų, kad galėtų pranešinti saugumui. Tada jie viduje konflikto nesukeli. Vilniuje lietuvių studentai reikalauja, kad paskaitos būtų lietuvių kalba, o prieš rusiškai skaitomas paskaitas nevengia pademonstruoti savo nepasitenkinimo...

Vienas laiškas dabar susidarius jaunimo kietą charakterį taip apibūdina: " ... šiometinis jaunimas stipriai pasikeitęs. Jo jums ne sivaizduoti. Daug gijo geram broviui, o daug ir labai blogam. Jaunimas pilnas entuziazmo, ištvėrimo, jį gaus darbe ..."

Kaimo jaunime patriotinis charakteris pasireiškia ir tokiomis dalykais kaip tautiniai motyvai pagaus jimas audiniuose, siuviniuose, namų vidaus puošime. O lietuvių kalbos išmokimas tiesiog stebina, skaitant laiškus iš Sibiro, kur vaikai turį jį labai mažą progą gausiau susitikti su kitais lietuvišiais vaikais. Rašo taisyklingai, gražiai. Meilę knygai, lietuviškai knygai, labai didelę.

Tai naujas lietuvių, bet patriotas, sąmoningas, kietas, realistas. Gal taip

ID JOS

iš tolo atrodo? Gal b t, bet iš tolo jis pagarbos ir pasisteb jimo vertas labiau, negu tas, kuris ima girtauti ir gyvenimo aplinkybi paveiktas kuria nelietuvišk , šeim .

2. Kult rinis veržlumas

Padid jusios kult rinio veikimo galimyb s dav nauj ger leidini — daugiausia tai sen j literat ros klasik ir liaudies meno rinkini graž s leidiniai. J didel dalis yra pasiekus ir Vakarus. Ta iau ir klasikus galima skelbti tik su komunistiniu j nušvietimu — kad tas ar kitas rašytojas es s kovojan ios liaudies prieš buržuazij atstovas, susiartinimo su rus tauta šalininkas ar bent kryžiuo i -vokie i priešas ir nepriklausomoj Lietuvoj nebuvo tinkamai vertinamas. Tai b tinas pasas knygai išeiti iš spaustuv s ... Tuo užsimojimu buvo 1957 atsi stas dailinink s jungos atstovas Pranc zij , kad išgaut Jurgio Savickio ir Jurgio Baltrušai io kult rin palikim . Ta iau Baltrušai io palikimo p diniui pasiteiravus, ar Baltrušai io raštai gal s b ti paskelbti be komunistini komentar , atstovas negal jo to užtikrinti. Kaip gi be paso...

3. Tautin ar maskvin iniciatyva?

Padid jusios kult rinio reiškimosi galimyb s tegalimos tik partijai pritariant. Be partijos palaiminimo nieko nedaroma. Kai kas iš to padar išvad laisvajame pasaulyje, kad Lietuvos komunist partijoje reiškiasi "tautinis komunizmas", kaip tai buvo Lenkijoje. Po tokios išvados laisvojo pasaulio lietuvi spaudoje ("Drauge" E. Turauskas) prad ta skelbti laiškus Lietuvos kompartijai, kuriais

ji buvo skatinama vaduotis iš Maskvos priklausomyb s. Jei kompartija išsivaduos ir b t grynai lietuviška, tai "nes j s nebijome", — buvo sakoma laiške, — nes j s esate vistiek lietuviai...

Tokios r šies laišakai vargiai gali tur ti reikšm s tai komunist daliai, kuri yra Maskvos rankis, toki kaip sekretorius A. Snie kus. Jie gal t tur ti takos tiems komunistams, kurie nu jo partij iš oportunizme ar nerasdami kitos išeities. Ta iau partij valdo ne pastarieji, o Snie kaus tipo komunistai, diriguojami dar "pa d j j" kiekviename poste rus . Jei pa ioj Maskvoj eina kova partijos viduje d l takos, tai Lietuvoje to negalima pasteb ti. Lietuvoje valdžios postuose yra tie, kurie turi virš Maskvoje. Lietuvos komunist virš n s klusniai atsiliepia Chruš iovo potvarkius kaip anks iau Malenkovo. Lietuvos kompartija sykiu su Maskva pasmerk "tautin komunizm ", kaip lygiai pasiskubino pritarti ir MTS likviduoti.

Taigi pasirod nauji galimumai kult rin je srityje vargiai yra Lietuvos kompartijos iškovota lietuvi tautai teis , o tik rezultatas bendro Sovietuose vadži atleidimo, kurio d ka gal jo pasirodyti ten ir tokis Dudincovo romanas. Bet sutempus vadžias Maskvoje, prad jus v l daugiau rodyti centralizacijos pastang , tai atsiliep ir Lietuvoje. To rezultatas — pasmerkimas rašytoj autobiografij rinkiniui, taip pat "Sukil li" operai, nuolatin propaganda prieš "revizionizm ", vadinasi, tautin komunizm .

4. Laukinoji akcija

Je i Maskvoje bus t siama dabartin linija, tai ir Lietuvoje vargiai galima laukti tokios pad ties, apie kuri buvo sušnek 1956 pabaigoje — apie satelitini teisi davim Lietuvai. Dabar Maskvoje v l reiškiasi centralizmo pastangos. Anos 1956

Ne viena duona

Vakaruose ir Sovietuose suk 1 triukšmelio soviet rašytojo Vladimiro Dudincevo romanas "Ne viena duona", išspausdintas 1956 žurnale "Novyj mir". Jis buvo 1957 išverstas angl kalb (Not by Bread Alone) ir laikomas sensacija — kaip sovietinis rašytojas išdr so kritikuoti sovietin biurokratij , kuri trukdo reikštis tikriesiems talentam ir juos gr da Sibir .

Dudincevas paskui "išpažino" savo klaidas. M s akim, didžiausia jo klaida — tai menka romano literat rin vert . Ta iau m s d mes patraukia kai kurie romano vaizdai, kurie rodo gyvenimo s lygas Rusijoje po antrojo karo, apie 1950 metus. Vaizduojamas gyvenimas rytin je Rusijoje, kur vyksta "industrializacija", kur veikia kombinatas ir kuriasi toj vietoj miestas.

Pagalvojį ir apie "industrializaci-

j " vykdan i lietuvi tremtini gyvenimo dar skurdesnes s lygas, kai skaitai romane tok gatv s ir jos gyventoj vaizd :

*

Tiesiai iš mokyklos Nadia (mokytoja) nu jo Ryt gatve aplankyti Sianov . Gatv poros ger myli ilgio buvo apstatyta mažom žem sulindusiom trobel m. Šioje pasaulio dalyje toki nameliai buvo vadinami zemliankom. Dviguba eil gelsv elektrini lemp kop aukštyn, ligi dingdamos keteroje aukštumos, kuri supo kolonij ir kuri blizg jo savo begaliniais sniegais dienos metu. Nadia ilgai kop , pris sdama protarpiais pasils ti ant suoleli , kurie buvo pritaisyti priešais daugum zemliank , ir v l kop pirmyn. Pagaliau ji pasiek kalvos virš n ir rado maž molin trobel su numeriu 167. Namas buvo pusiau kastas žem ir aptvertas stulpais su spygliuota viela. Ji pasibeld mažyt apšalus lan-

kalbos apie galim . Lietuvos susatelitinim yra palaidotos. Pad t analizuojantieji samprotauja, kad Maskva linkus laikyti Baltijos valstybes tik Soviet S jungos provincija ir daugiau nieku, maža paisydami, ar Vakarai tatai pripaž sta ar ne. Jei iki virš ni konferencijos ir neprieit , tai vistiek galinti sustipr ti trejopa Maskvos veikla santykiuose su Lietuva ir laisvaisiais lietuviais:

* Sustiprintas bus Lietuvoje išleis t knyg ir net mokyklini vadov li , film siuntimas laisv j pasaul jame esantiems lietuviais.

* Sustiprintas bus žmoni iš Lietuvos siuniojimas sovietin se delegacijose Vakarus; gal net bus sustiprintas ekskursij siuntimas.

* M ginama bus daugiau reaguoti laisvojo pasaulio lietuvi antisovietinius pasiskardenimus pasaulio opinijoje.

Vis tai bus daroma "kult rinio bendravimo" vardu. Faktiškai tuo bus siekiama dominuoti laisvame pasaulyje esan i lietuvi galvojimui ir juos priversti galvoti taip, kaip komunistin paži ra reikalauja; antra, nustelbti ir išjungti laisvojo pasaulio lietuvi reikšm tarptautin je opinijoje; tre ia, demonstruoti, kad lietuvi tautai teatstovauja tik jie, tie iš Lietuvos atsium iami žmon s. Tai turi ateiti vietoj maža atgarsio randanios propagandos už gr žim .

Tokias perspektyvas negin ijamai patvirtina ir "T vyn s Balso" informacijos bei tonas.

gel, pro kur blankiai šviet žiburys ir kuris buvo aukštumoje jai iki keli. Kažkur anapus trobelės trinkelio lentinis durys, sniegas sugirgždėjo po kojom, ir prieš Nadi atsistojusulysusi moteris, apsitaisiusi mlynos medvilnės drabužiu, su priejuoste aplink j vis, o rankovs buvo iki jos alkni.

“Mes esame Sianovai”, ji tar. “Eikit pro ia”. Ji ved Nadi pro trobel ir siaur aukšt šieno k g. “ ionai, atsargiai, neparpulkit”, ji kalb jo ir atidar žemas duris po šieno k giu. Nadia jo. Buvo gausu šilumos, tvarto dr gno kvapo, ir tamsoje ji gal jo išskirti margus baltus šonus ir ram karv s snuki, kuris pažu j pasisuko. Ji gal jo gird ti mažus garsus, kai melžiamo pieno srov atsimuša kibiro šonus; karv melž, ir Nadia labiau jaut, nei matyte mat, kad melž ja buvo Sima, jos mokin. Akimirka, ir mergait s smulkus pavidalas pasirod anapus karv s.

“Labar vakaras”. Sima Sianov atrod visai kitaip ionai, ir jos veide buvo išraiška pasveikinimo jau iantis, kad ji yra ia šeiminink. Jos motina atidar kitas duris, ir Nadia ženg šilt žemom lubom kambar. Iš karto ji pamat penkis vaikus s - din ius prie stalo; kiekvienas tur jo rankoje po karšt bulv. O bulv s buvo baltos ir miltingos; tokios gali b ti tik nuosavos bulv s. Penkios jaunos galvos pasisuko Nadi .

“Labas vakaras, vaikai. At jau paži r ti, kaip jums einasi”, ji kalb jo, neatsisegiodama savo apsiausto ir atsisdama ant ožio kambario vidury.

“Jus malonu matyti”, pasak Sianovien, pakeldama savo karštligišk

žvilgsn Nadios veid. Ji buvo pasimetus k daryti ar k pirmiausia sakyti. “Mes esam užsi m kaip ir visi. B da, kad aš pasijutau truput nesveika. Negaliu pavaikš ioti. Kažkas negerai su manim, kažkokios moteriškos b dos. Tik toks ilgas kelias iki ligonin s. Tai ji dabar yra m s šeiminink !” Ji parod Sim, kuri jo ramiai per kambar su pieno kiburu.

“Aš at jau šiokiais tokiais reikalais,” pasak Nadia, “bet nieko nepadarysi, dabar matau”.

“O kas tai yra?” Balsas at jo iš anapus užtiesalo, kuris Nadiai rod s kabojo ant sienos. Bet dabar pasirod, kad tai buvo uždanga durim, kuri os jo kit kambar. “Kas tai yra?” Klaus jas dabar ženg iš anapus uždangos, vyresnio amžiaus, stambus, plinkantis vyras su baltais apatiniais marškiniais, kurie buvo gyvas kontrastas jo stambiom juodom, nudirbtom rankom. “Labas vakaras”, jis tar maloniai, imdamasis užsisegioti savo marškini apikakl. “Draug Drozdovien, ar ne?”

“Aš at jau pasiteirauti, ar neb t galima Simai duoti namie mažiau darbo... Bet dabar matau...”

“Taip. Gaila. Toki dabar reikalai pas mus”. Vyras užd jo rank ant vienos iš rusvai auksini galv. “Aš pats išeinu darb ir dirbu dar gabal antvalandži. M s šeiminink negali daug dirbti. Ji sirguliuoja, ta m s šeiminink. Tai m s Sim turi jai pad ti. Bet ar nenusivilktum t savo apsiausto. Leiskit, pad siu. Ir prašau ia, kur daugiau šviesos”.

Jis atst m užtiesal, ir Nadia, palenkdamą galv, ženg siaur, švariai išplaut kambar be lang. Stipri šviesa lempos, kaban ios aki

Politinės reakcijos metuose

VASARIO 16 lietuviams yra virtusi tautinė apyskaitos diena. Remiantis Vasario 16 minėjimus peržvelgiama, kas buvo padaryta ne per kalendorinius metus, bet nuo Vasario iki Vasario laisvinimo srityje. teikiant literatūrinės premijas patikrinama kultūrinio gyvenimo metėiga... Tokia tradicija prasminga. Ją paremdami, ją pateikiame taip pat nuo Vasario iki Vasario faktų ir idėjų apžvalgą laisvinimo srityje.

1. Politinės reakcijos metai

Laisvės reikalui 1957 nebuvo palankūs. Tai paryškina jų paralelūs 1956. Pastarieji buvo laisvės revoliucijos metai; jų viršūnė — Vengrijos sukilimas, virpinis visus pavergtuosius. „Time“ žurnalas teisingai išrinko tą metą žmogum „Vengrijos laisvės kovotojų“. Revoliucijai nepavykus, ateina politinės reakcijos, sutemtas laikas. Reakcijos stiprėjimo, apatijos, nusivylimo, desperacijos ženklais buvo pažymėti 1957, kuri žmogum tas pats „Time“ išrinko Chruščiovą.

Chruščiovas yra tos reakcijos atstovas. Nors Alsop lygino Chruščiovą su Churchilliu ir rado daug psichini brož bendrą, tačiau Chruščiovas labiau atrodė kaip nytas simbolinis Chamas, apie kurio atėjimą ir signalą jį buvo spėjus rusų rašytojas D. S. Merežkovskis, tardamas: cham grediot.

1957 Chamas atėjo viršūnė. Atėjo su kitu galvoju, kitu vertybių pripažinimu, kita taktika. Viskas jame priešinga krikščioniškajai kultūrai ir jos tradicijoms. Pastarųjų ryškiausias atstovas politikoje buvo ir yra John Foster Dulles.

Dulles 1957 mažiau kalbėjo išlaisvinimo temom kaip 1956. Tačiau pavergtiesiems buvo ne tiek svarbios tos jo kalbos, kiek principai, kuriais jis grindė tarptautinę politiką — teisingumą ir laisvės principai. Taikos grindimas šiais principais pavergtiesiems reiškia ne ką kitą kaip reikalavimą atstatyti jų teises. Tuos principus Dulles gynė karštai ir atkakliai. Dėl to niekad anksčiau jis nebuvo taip kritikuojamas europiečių ir amerikiečių, kurie stoja už oportunistinę politiką. Dulles buvo per metus labiausiai niekinamas asmuo; bet jis buvo kaip tik didžiausia politinė atrama pavergtų tautų viltims.

Tarp Chamo ir Riterio rasime kitus metus politikus ir laikraštininkus, susijusius su laisvinimo tema. Europoje artimiausias riterio tipui pasi-

aukštyje, privertė jos akis prisiminti. Ji pasisuko ir vos vos girdimai atsiduso. Lopatkinas (svarbiausias herojus), sukryžiuojęs kojas, sėdėjo ant siauros lovos tiesiai prieš jį, valgydamas bulvę. Jis taip pat vilkėjo

baltais marškiniais, ir Nadia atrodė kad jis buvo labai laibas. Ant mažo stalo prie jo alkūnų stovėjo medinis dubenis su bulvėmis. Mažas žiupsnis papilkavusios druskos buvo ant laikraštinio popierio skiautės (55 p.).

reišk Prancūzijos senato vicepirmininkas Ernest Pezet. Amerikos konfederacinis Kanados dabartinis ministras pirmininkas Diefenbakeris, Paryžiuje NATO konferencijoje tvirtai pasisakė prieš pavergtą išdavimą. Iš laikraštinių labiausiai gynyboje vard nusiėmė D. Lawrence (NYHT), o pavergtiesiems nepalankiausi politikai — pirmo C. L. Sulzbergeris (NYT), jau 1958 metų politikai pavergtą atžvilgiu per m. W. Lippmann (NYHT).

Tokioje padėtyje laisvinimo akcijos pajėga, gausumas, svoris rodo aiškias tendencijas mažinti, ne didinti. Tai atsiliep Amerikos Balso programai ir tonui; atsiliep L. Laisvės Komiteto veiklos siaurimui ir kt.

2. Nusipelnę lietuviški veiksniai

buvo jau iamas faktas, kad vieno bendro laisvinimo veiksnio nebėra; yra keli veiksniai. Jie bendras indėlis nėra didelis. Vien kitas raštas parašė Vlikas ir min. Lozoraitis. Altas lankėsi Washingtone; buvo pasiskelbęs met pradžioje rengsis masinė peticija, bet paskiau nuo to atsisakė. Krikščionių demokratų jungos vardu dr. A. Trimakas lankėsi piet Amerikos valstybėse. Paskiausiai blykstelėjo akademinio jaunimo iniciatyva taigoti Jungt. Tautų delegacijas. Daugiausia, turėdami, kalbėjosi ir rašė prirašė Lietuvos delegacija Pavergtos Europos Tautosė — praktiškai tai LL Komiteto nariai, kurie specialiai gali tam reikalui atsidėti. Kokias raštas ir žodžius, kuriais apvertė Jungtini Tautarius, realiai reikė, — sunku dabar pasakyti. Tai iau ir kininkas nežino, ar visos jo beriamos sėklos išdėgė erškėtuotoje dirvoje.

Realios reikėms turėjo vienas veiksnys — tai privatus siuntinis siuntėjas. Be didelio garso, tevykdydamas artimo meilę, jis padarė didelį darbą, prasmindamas tremtinio buvimą, sumėgzdamas ryšius su žmonėmis Lietuvoje ir Sibire. Jei būtų renkamas met žmogus, daugiausia nusipelnė Lietuvai, jis turėtų būti nežinomas siuntinis siuntėjas.

Ta linkme pasinėšė dabar ir organizuota jėga — Balfas ir kt.

3. Laisvinimo idėja fermentacija

Tuzin metų trukusio politinis tikėjimas, kad Lietuvos išlaisvinimas ateis su konfliktu tarp Rytų ir Vakarų ir kad lietuviams reikė būtų pasiruošusiems tinkamai ir tinkamu laiku tų momentų sujungti. To momento nesulaukiant, pereitais metais pora jaunesnė kartos žurnalistai atėjo su reformų projektais — jie lėnsavo reikalą mėgzti santykius "su tauta". K jie vadino tauta, tiksliai neišryškino. Tai nurodė kai kurie žygiai: vienas parašė laiškus Chruščiovui, Lietuvos komunistų partijai, siėlydamas "kultūrin bendradarbiavimą". Tokis bendradarbiavimas buvo įsiėvaizduojamas kaip lietuvių ekskursijos iš Lietuvos Ameriką, pasaulio lietuvių bendruomenėse su ansambliu, opera, sportininkais. Bet Vilniaus radijas išvadino šią iniciatyvą provokacija, kada savo sumanymus jie paskelbė išėivijos spaudoje.

Iš sumanymo nieko neišėjo. Tik išėivijos spaudoje kilo polemika tuo klausimu. Didesnio ar mažesnio autoriteto veiksniai tuo klausimu tylėjo. Tyla reikė tradicinis nusistojusios politinis linijos laikymasis — palai kyti ryšius su individualiais lietu-

viais, nepalaikyti jį su okupanto režimo atstovais. Santykiai su pastaraisiais reikšt tos okupacinės valdžios pripažinimą de facto. Tai reikšt, kad patys lietuviai nesilaiko to, ko prašo savo rezoliucijose Amerikos ir kitas vyriausybes — nepripažinti sovietiniais aneksijos ir jos padarinių.

Santyki su okupaciniu režimu šalinink tokia argumentacija ne tikino. Tai argumentai politiniai veikėjai, kurie savo praėityje buvo sutapę su buvusiais Lietuvos režimais, — jie kontraargumentavo...

Jie radosi panašioje pozicijoje kaip amerikiečiai ir europiečiai, kurie veržsi daryti ką nors nauja ir tas nauja — tai santykiai su komunistiniais kraštais; jie veržsi komunistin Kinijai, prieš aišką departamentą nori; jie jieškojo "kultūrinio bendradarbiavimo", tik dami, kad tiesioginis santykiavimas su komunistiniu režimu paveiks komunistus ir juos perauklės. Jiems tai atrodo politinis dinamizmas, kitiems tai atrodo politinis naivumas. Bet abejiems susiprasti nelengva.

Iš vyresnės kartos politiniai veikėjai iš jo viešumon kitą anksčiau negirdėtą idėją — dėl santykių su amerikiečiais ir jų paramos laisvinimo darbui. Vliko viršūnė, kurie pareiškė džiaugsmą, atspalindavo nuo amerikietiškos paramos ir toliau galėsi remtis tik lietuviškos visuomenės parama, taigi būs "nepriklausomi". Kitas tokis pat atsakingas veikėjas, pabrėždamas tos veiklos nepriklausomumą, spaudoje paskelbė prielaidas, kad Vlikui su laisvinimo akcija galėksi ir Amerikoje nueiti pagrindą.

Gal tai buvo tik retorinis egzalta-

cija, pasakymas daugiau, nei turima mintyje, sau pačiam sustiprinti. Bet šie kiai buvo paleisti spaudai ir vargiai jie galėjo turėti teigiamos reikšmės, jieškant kuo daugiau visokios paramos kovai.

Šie beprasmiškum patvirtino ir tuojau jiems priešingas faktas — Vlikui teko išsirinkti pirmininkus asmenis, kuris kaip tik ir gyveno amerikiečių visuomeniniais pinigais.

5. Rytai-Vakarai lietuviškoje miniatūroje

Tradicinis šieškis, kuriuo užbaigiami atsišaukimai — "...vienyb težydi" pereit pavasarį žadėjo daugiau vilni. Vienybės siekiant buvo vykusi ir lietuvišk "viršūnė konferencija". Joje paaiškėjo skirtingos psichologinės nuotaikos. Vilkinis pusė teigė: ateikit pas mus be jokių sąlygų; mes jus priimsim... Antroji pusė (LF-LDP, LNT) laikėsi kitos teigė: pašalinkim pagrindus, kurie mus išskyrė; susitarkim, kaip dirbsim ir kaip, ir tebus susitarimas, ne pritarimas... Viršūnė konferencija sustojo fazėje, iš kurios antroji pusė buvo siūsi tokie išeiti: jei jau negalima turėti bendros organizacijos, tai turime bendrus darbus; susitarkime, kad atskirais klausimais susirinktume ir nustatytume, kaip tuos klausimus reikia išspręsti ir kokių būdu juos vykdyti. Vadinasi, vietoj organizacijos vienybės tebus darbai vienybės... Siūlymas liko be atgarsio, be antros "viršūnė konferencijos"...

Tuo pačiu metu "vienyb" skilo daug giliau ir plačiau. Ne tik politinėje srityje — vienyb tarp Alto ir Bendruomenės, tarp rašytojų; tarp dailininkų jau Vokietijoje buvo su-

skilusi; tarp generacij toje pa ioje organizacijoje ir t.t.

Tarp lietuvišk veiksni ir visuomeni santykiai daros analogiško pob džio kaip tarp Ryt ir Vakar . Analogiški š kiai, nors ir kitais vardais, analogiškas santykiavimo sprendimas, net tais paiais vardais; analoginis metodas susitikti ir kalb tis... B t demagogiška tuojau spr sti, kuri pus prilyginti Vakarams, kuri Rytams. Ta iau kas atidžiau paseks m s visuomeninius santykius, matys, kaip tarptautin s nuotaikos ir frazeologija yra mumyse s d . Tarp m s galima rasti Rytus, galima rasti Vakarus ir gal daugiausia "neutrali j ". Jei Vakarai savo tarpe taip pat neranda vienyb s ir yra nuolatinio skilimo-klijavimo procese; jei Vakar nariai vieni prieš kitus intriguoja ir vieni kit darbus sabotuoja, b t nemalonus eksperimentas patikrinti konkreiai, kaip lietuviškos visuomen s tose paiose organizacijose varoma kampanija prieš savus kolegas, prieš j organizuojamus darbus.

Rezultatai irgi analogiški — daug kalb , daug rašt , daug sukaliuojimosi, bet pažangos tempas vargiai did ja... Gal daugiausia yra b gimo "neutralum " arba kaip vokieiai ginklavimosi reikalu kalb jo: "apsieis be man s".

Ryt - Vakar tragika reiškiasi mumyse kaip mažoje miniati roje. Iš tolo ji atrodys tragikomiška, iš arti dabar ji yra labai skausminga ir tragiška. 1957 metai j itin akivaizdžiai išryškino ir perdav 1958 metam.

Amerikos Balsas — kod l jis pakito

"Amerikos Balso" lietuviškas skyrius Alto pastangom prad jo veikti 1951 m. vasario 16 d., pa iam atidaryme dalyvaujant aukštam valstyb s departamento pareig nui ir Lietuvos galiotam ministeriui Povilui Žadeikiui. Pradžioje, kol buvo sukomplektuotas pilnas skyriaus štabas, programos ruoš tik du žmon s — pulk. K. Grinius ir kap. P. Labanuskas. V liau atsirado daugiau talkinink , ir J. Lau ka jo skyriaus viršininko pareigas, kol po pusmeio at jo pastovus skyriaus ved jas dr. K. Jurg la.

1952 m. geguž s m n. prad jo veikti AB lietuviškasis skyrius iš Miuncheno, kuriam vadovavo J. Lau ka, padedamas K. Griniaus. V liau Griniui per jus kit skyri , iš Amerikos Miunchenan nusik l dr. V. Dambra ir dr. Pr. Padalis. Kiti tarnautojai yra vietiniai (europieiai). Abiejuose skyriuose dirba po 8 nuolatinis tarnautojus, talkininkaujant kartais vienam kitam ir nenuolatiniam. Praeit pavasar J. Lau kai d l s naus ligos persik lus Vašington ir Pr. Padaliui žadant gr žti Amerikon, Europon išvyko P. Labanuskas, ir esama žini , kad vasar išvyksta ir K. Jurg la, kuris ten eis ved jo pareigas, o J. Lau ka vadovaus skyriui Vašingtone.

"Amerikos Balsas", kuris yra "J. V. Informacijos Agent ros" dalis, yra valdin staiga. Jos tikslas informuoti pasaul apie J. V. politik , ekonomin bei kult rin gyvenim . Kadangi amerikinio gyvenimo dal sudaro ir Amerikos lietuvi gyvenimas, tai leidžiama informuoti ir apie

lietuvi veikl, o kartu ir apie veikl lietuvi visame laisvame pasauly. AB informacija, kaip ir kiekviena informacija, vargu gali bti atsietu nuo propagandos. Ta iau AB pareig nait es patyr, kad angl BBC radijas mieliau klausomas užsieny nei AB kaip tik d l to, kad BBC pateiki s tik grynus faktus be jokios propagandos bei polemikos. Tod l ir "Amerikos Balsas" jau kuris laikas pakeit savo stili ir stengiasi tik "informuoti" apie save, nesikišdamas kit "vidaus reikalus". Tokia gryna informacija taip pat gali bti domi ir ne domi. AB "išgryninta" informacija pasidar labai sausa. Išskyrus tarptautin s politikos žinias, visa kita (apie 50 nuošim i) yra gryna nuobodyb — tokios vidaus gyvenimo smulkmenos, kurios užsienio žmon ms, ypa už geležin s uždangos, n ra ir negali bti domios, pvz., ilgos smulkios istorijos apie tai, kas, kaip ir kod l vyko Little Rock mieste, nuolatinis smulkmenišk as pasakojimas apie tai, kas k si lo ekonominei krizei pašalinti, kas k pasak apie raketierius ir pan. Apie tai jau buvo rašoma ir m s spaudoj.

Anks iau, kai AB programos nebuvo taip "išgrynintos", ir lietuviškiosios gal jo bti vairesn s. Turimomis žiniomis, daugiausia buvo klausomos Miuncheno transliacijos, nes jos duodavo komentar, susijusi su Lietuvos gyvenimu. Klausytojai jas labai m go. abiej skyri prašymus atsiliepti Miunchenas gautu daugyb laišk iš Lietuvos, o Vašingtonas, rodos, nieko. Miunchenas ir dabar vien kart savait per radij atsakin ja korespondent iš Lietuvos laiškus. Iš j matyti, kad AB klausytoj Lietuvoje yra daug ir vairose jos vietose, nes laiškai

gaunami iš vis kamp . AB girdimas ir Sibire. Kai prof. Pakštas kart per Miuncheno radij pakalb jo Lietuvos studentus, du klausytojai atsiliep iš Sibiro. Aplamai Miuncheno skyrius iki pastar j laik buvo glaudesniame kontakte su Lietuva tiek savo programomis, tiek ir per korespondencij .

Lietuvos komunistin spauda, o kartais ir radijas, neretai nervingai reaguoja AB. domu pažym ti, kad Lietuvos spaudoj neteko pasteb ti reakcijos kit Europos krašt (Romas, Madrido) lietuvišk as transliacijos. Lyg ir tekt daryti išvad, kad jos mažai girdimos. Priešingu atveju b t nesuprantamas komunistini veiksnį reagavimas tik AB ir abejingumas kitoms stotims.

Suprantama, kad dabartin mis, "išgrynintomis", AB programomis klausytojai iš anapus vargu gali bti patenkinti. Kai pernai Balfo pirminkas kan. Kon ius lank Lenkijoje m s tautie ius Lietuvos pasieny, jie prašyte praš geresni program . Balfo pirminkas j prašym, berods, išpild ir kalb josi su Informacijos staigos viršininku G. V. Allenu. ia verta pasteb ti, kaip dom kurioz, kad tuo reikalu turi r pintis labdaros organizacijos atstovas, kai turime daugyb politini veiksnį . Galb t kaip tik d l to, kad j daug, šalpos organizacijai tenka r pintis ir "politika"... Ir iš tikr j neteko gird ti, kad m s veiksniai b t kada rimtai k dar d l AB program, lyg tai b t visai nesvarbu, kokios tos programos duodamos. (Paskutiniu laiku Altas paskelb kalb j s d l Am. Balso su informacijos biuro direktorium Allenu. Red.) Ta proga tenka pažym ti, kad ir Europos sto i program galutini

Laisv s Komitetas prieš geltonas šviesas

Praeit met pabaigoje, kai Chrušiovas Soviet S jungos užsieni politikos ofenzyv buvo ypatingai išpl t s ir vieš j tarptautin opini j pus tinai palenk s vadinamai Ryt -Vakar koegzistencijai; kai ir JV didžioji spauda su NYT priešakyje mažiau — daugiau jung si Chrušiovo propagandin mašin už JV politikos revizij , soviet pavergt j krašt reikalai ir jiems atstovaujantios egzilins organizacijos ne tik Britanijoje, Pranc zijoje, bet ir Jungtin se Valstyb se atsid r prieš gelton švies . Konkret s to padariniai: mažiau vyriausybin sluo gsn i politinio d mesio pavergtiesiems, mažiau visuomenin s paramos pavergt j krašt laisv s kovai.

D l l š sumaž jimo nuo š.m. pradžios ir LLK teko persitvarkyti. Buvo paleisti du techniniai bendradarbiai.

sprend jai yra tie patys tarnautojai. Jie, tiesa, gauna speciali komentari iš "centro", bet m s turimomis žiniomis tik dal t komentar tepanaudoja; kita dalis arba visai nenaudojama, arba perdirbama. O tai, kas naudotina, sprendžia kiekvieno krašto programos tvarkytojai savarankiškai. Gerai, jei tvarkytojai suman s. Vis d lto tai partizaniškas darbas. B t geriau, jei jis b t koordinuotas. Bet neatrodo, kad kas tuo r pint si. Bent m s spaudoj apie tai nebuvo n žodžio.

A. B.

Pa iam komitetui tedav l š tik šešiem žmon m. Teko traukti burtus, kas nebus oficialiai apmokamas. Burtas teko P. Vainauskui, o K. Bielinis iš jo pensij . Ta iau faktiškai komitetas taip susitvark savo viduje, kad iš komiteto nepasitrauk n vienas; tik šeši žmon i atlyginim dalina aštuonias dalis. Komiteto žmon s nelygiai gali darbui atsid ti. Vietoj K. Bielinio išdininku išrinktas M. Brakas, o taip pat komiteto sekretorius dr. A. Trimakas turi dar tarnybas šalia komiteto, tad pastoviai komiteto darbui beliko J. Aud nas, B. Nemickas, V. Sidzikauskas (pirmininkas) ir V. Vaitiek nas. Privatus m ginimas gauti komitetui l š iš Alto susilauk neigiamo atsakymo.

Pats LLK veikimas taip pat juntamai susiaur j s. Seniai žad ta knyga angl kalba apie Lietuv nepajud jusi. Net "Lietuvos" žurnalas, jau ir bendradarbius angažav s, taip pat nebesiurod . Lietuviškajai visuomenei nežinomas ir joks kitas d mesio vertas LLK tiesioginis pasirodymas Lietuvos laisv s kovos fronte.

Faktiškai LLK tik netiesioginiu ke liu per Pavergt j Europos Taut Seim turi galimyb aktyviai laisvinimo fronte dalyvauti. Beveik visa Lietuvos delegacijos tame seime našta tenka kelti LLK nariams. Ir ši met PET Seimo darbuose yra pažym tinas J. Aud no paruoštas raportas apie soviet pavergt j krašt žem s kio pad t, V. Sidzikausko apie sovietin kolonializm , Vaitiek no apie pavergt j krašt kult ros sovietinim , neskaitant LLK nari smulkesni darb PET Seimo plotm je, kaip dalyvavimas viariose seimo komisijose, redagavimas memorandum , dalyvavimas delegacijose ir

t.t. Per PET Seim LLK atlieka Lietuvai nauding ir didel darb . Šiuo atžvilgiu LLK ind lis tenka juo labiau vertinti d l to, kad ir pa iame PET Seime vadinam satelitini valstybi kai kurie atstovai Baltijos valstybes nelink traktuoti sau lygiomis.

Pvz. kai "virš ni konferencijos" mintis tarptautin je opinijoje buvo labai aktualinama, PET Seimas m - si žygi tai opinijai bent kiek atitiesti ir paruoš dokumentuot memorandum NATO valstyb ms ir laisvojo pasaulio vyriausyb ms. Tame memorandumume buvo nor ta priminti ir tai, kad "Soviet S jungos vyriausyb oficialiai ir viešai niekad neatsiribojo nuo savo slapt susitarim 1939.8.23. ir 9.28. su Hitlerio Vokietija ir neatsisak nuo tais susitarimais laim t užgrobim ", ir kad ta neteis turi b ti pašalinta. Vis tik vadinam satelit kai kuriems atstovams PET Seimo generaliniame komitete tatai pasirod pašalinis, pasen s (sic!) dalykas ir tod l memorandumume nereikalingas... Vadinas, ir bendrame soviet pavergt j valstybi forume turime bud ti.

Nors LLK b stin yra po tuo pa iu stogu ir tame pat aukšte kaip ir Latvijos bei Estijos atitinkam komiteta , ta iau kokio organiško glaudumo tarp trij Baltijos komitet bent viešumoje nejusti. O gi neviešai tenka nugirsti apie kartais pasitaikan ius nevieningumus toj pa ioj PET Seimo plotm j. Vienintelis regimas vis trij komitet vieningo darbo vaisius yra "Baltic Review", "Revista Baltica". Bet net ir šis bendras žurnalas, redaguojamas vis trij komitet skirt redaktori , išeina daugiau kaip mechanin s vienyb s produktas, bet ne kaip organin s vienyb s ugdomasis veiksnys. Esamomis s lygomis

tai n ra džiugus reiškiny s. Tas nemažina LLK nario dr. A. Trimako kaip vieno iš redaktori našo Lietuvos bylai. "Baltic Review", juo labiau "Revista Baltica" savo bendr j informacin vaidmen atlieka visai patenkinamai.

B dingas LLK kai kuri nusistatym d l Lietuvos bylos išsiskyrimas nuo m s diplomat nusistatym . Diplomat ligšiolinis nusistatymas — laukti, tenkinantis status quo ir nesitikint, kad esamomis s lygomis reikalavimai pašalinti sovietin s agresijos padarinius gal t duoti kuri pozityvi rezultat . LLK, kaip ir kit soviet pavergt j krašt laisvimo organizacij , dalyvaujan i PET Seime, nusistatymas yra kiekviena tinkama proga ne tik primint laisvajam pasauliui II-ojo pasaulinio karo eigoje soviet agresijos sukeltas ir neišspr stas problemas, gresianias tarptautinei taikai, bet ir reikalauti pašalinti sovietin s agresijos padarinius. Geguž s 20-21 d.d. Londone vyk s Baltijos valstybi delegacij Pavergt Taut Seime pirmink pasitarimas su Baltijos valstybi diplomatiniais atstovais t nusistatym skirtum s kmingai išlygino ir pabaltie i bendradarbiavim atnaujino.

KOVA UŽ B V

Kovas už b v Viešpats nesuk r , nes jis nesuk r mirties..

Kovas už b v d snis yra velnio atsakymas visuotin k rini sador , kuri Dievas pradžioje buvo suk r s ir kuriuje visi sutv rimai tur jo b ti broliai ir sesers. (Saul s Giesm 257 p.)

TREMTYJE

Lietuvišk virš ni konferencija ir komunikatai

Ryt ir Vakar "virš ni" konferencijos atmosfer primin pasitarimai tarp Vliko komisijos ir LF-LDF bei LNT delegacij ... Pasitarimai tarp liaudinink ir tautinink prasid jo 1957 kovo 16. Formal s pasitarimai tarp Vliko komisijos ir LF-LDF bei LNT delegacij — geguž s 5. Su pirmu susitikimu prasi d jo ir susirašin jimas, kurio paskutinis raštas buvo 1957 gruodžio 30. Paskui buvo ilga tykla, ir 1958 geguž s 10 Vliko grupi pasitarimas paskelb komunikat .

Komunikate sakoma, kad "Vliko grupi gera valia padarytas pasi lymas Lietuvos Nepriklausomyb s Talkos grup ms ir Lietuvi Fronto Bi iuliams eiti Vyriausi j Lietuvos Išlaisvinimo Komitet vieningam Lietuvos išlaisvinimo darbui nesurado kalbam grupi vadovybi pritarimo". Komisija esanti darb baigusi.

Komunikatas yra tik vienos šalies. Nat ralu, kad jis t ra "vienašališkas" — išreišk tik tos vienos vilkin s šalies paži ras.

(1) Vienašališkai komunikatas pristat pasitarim partnerius: kalba apie "Lietuvi Fronto Bi iulius", nors žinia, kad pasitarimuose dalyvavo Lietuvi Fronto - L. Darbo Federacijos delegacija. Antroji pus gal t pasakyti: partnerio ignoravimas nereiškia nuoširdaus noro tartis.

(2) Komunikatas skelbia, kad Vliko grup s pritaria j komisijos

"...padarytiems žygiams siekiant susitarimo pašalinti ikišiolinius nesusipratimus tarp LNT grupi ir LFB, iš vienos pus s, ir Vlik sudaran i j grupi , iš kitos..." Teisingai komunikatas iškl , jog susitarim kliud "ikišioliniai nesusipratimai" ir kad komisija tur jo uždavin juos pašalinti.

Antroji pus betgi gal t prid ti, kad Vliko komisija to uždavinio neatliko, o kiek lie ia LF ir DF komisija net nem gino t nesusipratim šalinti, o tik ultimatyviai kl klausim : ar einat Vlik be joki s lyg .

(3) Komunikato tvirtinimas, kad Vlikas "vadovauja" jau 14 met bendrai kovai, pakartoja t vilkini grupi sitikinim , dl kurio kiti pasitarim partneriai buvo kitokios nuomon s. Jie, labiausiai LNT delegacija, nurodin jo, kad, j sitikinimu, tokis tvirtinimas prasilenkia su gyvenimo faktais, nes. jau seniai Vlikas yra nustoj s "vadovauti" ir kiti veiksniai j toli savo darbais ir "vadovavimu" yra pralenk . Kad laisvinimo organizacija tikrai vadovaut ", ji turi atsitiesti ir moraliniu atžvilgiu ir atsiremti realius gyvenimo duomenis... Vliko komisija to nenor jo.

(4) Komunikatas vienašališkas ir tuo, ko jame... n ra. O jis nutyl jo LF-DF ir LNT delegacij si lym gruodžio 30 rašte:

"Kadangi, ta iau, veikloje dl Lietuvos nepriklausomyb s yra toki uždaviniai , dl kuri svarbos reikalingumo ir net gal dl vykdyimo metod n ra esminio nuomon i skirtumo tarp vis trij pasitarimuose atstovaut susigrupavim , mes manome, kad tie trys veiklos židiniai, tai yra, LF-LDF, LNT ir Vlikas, gal t sutarti paskirus konkre ius darbus vykdyti

b e n d r a i . Tokiais reikalais kiekvienam konkrečiu atveju galėtų tapti ne kalbamuose židiniuose susitelkusių grupių, o tiesiog t židini vadovybės. Šia proga mes prašome Vliko grupės komisijai painformuoti apie šią mintį Vliko Prezidiumui ir nurodyti, kad LNT ir LF bei LDF vadovybės domisi, ar toks bendradarbiavimo būdas jam atrodyt priimtinas.

Šitas siūlymas liko visai be atgarsio ir be atsakymo; jis nutyltas ir komunikate. Tai duoda sugestiją kiekvienam pačiam pagalvoti: kiek pasitarimo iniciatoriams reikėjo, kaip komunikate sakoma, "vieningas Lietuvos išlaisvinimo darbas", kiek tik propaganda. Ir visai kaip akcija dėl Rytų Vakarų viršni konferencijos...

(5) Komunikatas žada informuoti visuomenę apie pasitarimą. Kokią tai informacija, rodo Clevelando "Lietuvių demokratini grupės prezidiumo" papildomas "komunikatas", paskelbtas Naujienose. Užtenka tik dmes atkreipti to "komunikato" vien informaciją, kodėl pasitarimai nedav teigiam vaisių. Es "vos tik pradėjus pasitarimą LNT ir LF atstovai... spaudoje pradėjo nesuderinam su rimties ir taikos dvasia akciją prieš Vliką..." Tokiom bendrom frazomis sudarinėjamas spdis, kad LNT ir LF-LDF pirmieji išėjo spaud ir viską sugadino. Kaip buvo iš tikrųjų, t konkret fakt tenka pakartoti iš Laisv Nr. 13: "...nors buvo sutartas komunikatas apie pasitarimą spaudai ir jis buvo paskelbtas, bet tuo nesitenkinta, ir komisijos (Vliko) pirmininko pranešimas apie pasitarimą eig, padarytas Vliko sesijoje, buvo perduotas

spaudai. Naujienom ji ištiesai ir paskelbta. Tai buvo priimta kaip ženklas, kad Vliko delegacija įieškojo pirmoje eilėje publicitę, o tik paskui vienybės. Tuo ji atidarė duris ir kitoms delegacijoms išeiti spaudą.

Tokios pat faktinės vertės yra ir kita "demokratinė" grupės informacija. Ji skaitant susidaro spdis, kad auga tempas, kuriuo veikėjai grįžta pasakos ir žaidimo žmogaus amžiai — nebeskirdami pasakos vyki nuo tikrovės ir nuoširdžiai vaidindami riterius bei kovotojus, o savo tariamus priešininkus tevadindami tik "nuliū" (Naujienos). Tokiu atveju geriau nesikišti t žaidimui jo taip pat nekludyti — tegul žaidžia toliau, tik dami, kad tai stiprina jį jį gas ir pozicijas visuomenėje ir kad tai naikina Lietuvos prieš ir prisideda prie Lietuvos laisvinimo.

KELIAS VIENYB

...norint suvesti vienybę n vairi nuomoni žmones, reikia bent kiek juos suprasti, eiti į širdį, o ne šaukti biurokatiškai: Ei, į s šiokie tokie. Vienykit s, o jei ne, tai... Prie tikros gyvos vienybės eina(ma)si per teisybę, šviesą, meilę, o ne per prievart ir šmeižimus". (Jakštas Dambrauskas, "Draugija" 1908, 108 p.)

Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas, prelatas, tautinio atgimimo veikėjas, katalik visuomenės ideologas, gyvenęs 1860.9.8 — 1938.2.9.

Bendruomen s rinkimai Amerikoje

Balandžio 27 JV lietuviai rinko savo "valdži" — bendruomen s taryb . Tuo pat metu lygiagrečiai buvo renkami ir JV lietuviai atstovai Pasaulio Lietuvi Bendruomen s Seim . Jau antr kart JV lietuviai renka savo bendruomen s vyriausį organ .

1955 ir 1958 skaičiai

Pirmoji bendruomen s taryba buvo trejiems metams išrinkta 1955. Tada rinkimuose balsavo 6,916 lietuviai, šiame tarybos rinkimuose balsavo 4,137, o PLB Seimo — 4,142. Atskiromis valstybomis balsavusieji lietuviai taip pasiskirstė (skliausteliuose 1955 duomenys): Connecticut 345 (593), Illinois 1,300 (2,149), Massachusetts 272 (429), Michigan 303 (453), New Jersey 355 (524), New York 554 (1,137), Ohio 294 (470) ir California, Maryland, Missouri, Nebraska, Pennsylvania, (Rhode Island), Wisconsin drauge 510 (719), o paštu iš vairi valstybi 204 (442).

Rinkimini apylinki buvo (skliausteliuose 1955 duomenys): Connecticut 6 (6), California 2 (2), Illinois 18 ((15), Maryland 1 (1), Massachusetts 4 (4), Michigan 2 (2), Missouri 1 (1), Nebraska 1 (1), New Jersey 6 (6), New York 11 (14), Ohio 2 (3), Pennsylvania 2 (2), Rhode Island 0(1), Wisconsin 2 (1). Viso 58 (59).

Kandidat JV LB taryb buvo 76 (95). Reikėjo išrinkti 20 (27). Daugiausia balsų surinkęs kandidatas gavo 2,058 (3,673) balsus.

Priešrinkiminis lietuvių susijimas šiame buvo didesnis kaip 1955. Tiesiog gal daugiau priešrinkiminis akcijų organizavimas ir vykdymas paties rinkimų komisija. Šiame vyr. rinkimų komisija tenkinosi tik savo formaliu pareigų atlikimu, nesirūpindama lietuvius prieš patraukti. Rinkimus išjudinti daugiausia rūpinosi LB Valdyba, ypač jos pirmininkas S. Barzdukas, be to, laikraščiai, gaila, nevisi, ir atskiri samburiai, kviesdami balsuoti už savo parinktus kandidatus.

Aktivumas prieš bendruomen

Naujas šiuose rinkimuose reiškiny, palyginti su 1955 rinkimais buvo — vadinam antibendruomeninink iš pasyvaus LB organizacijos boikoto per jį aktyv LB organizacijos neigimą, rinkimų eigoje taigojant JV lietuviams LB organizacijos netinkamumą, nepajūm, partiškim ir vairi kitas negeroves. Norint šun mušt, lazda nesunku rasti. Bet iš kur tas noras?

Kai 1946-49 Vokietijoje Vlika buvo svarstoma ir persvarstoma, redaguojama ir perredaguojama LIETUVI CHARTA, taip pat organizaciniai pasaulio lietuvių bendruomen s pagrindai, niekam n mintis neatjo, kad betkuris s moningas lietuvis galit neigti LB organizacijos btinumą. Tiesa, socialdemokrat žmon s jau tada pabr ž LB centriniam organam rinkti proporciniai rinkimai reikal, kuriam niekas ir neprieštaravo. Visi buvome vieningi, kad, nordami savosios išeivijos tautinę egzistenciją išlaikyti, turime išeivijos tautinei bendruomenei duoti organizacinius rmus. Buvo aišku, kad į jios priemoni tokiai LB organizaci-

jai negalime suteikti, bet didžiai tik jome tautiniu solidarumu ir LB organizacijos moraliniu svoriu. Kas t - syk Lietuvi Chartos ir LB organizacini pagrind autoriams neat jo galvon, tai tas faktas, kad LB organizacijos id ja nesutaps su daugumos JV lietuvi vadovaujan i žmoni interesais, žinoma, su j pa i suprastais. Jei kai kuris lietuvis klebonas pavydžiai saugo savo parapijie ius, kad j aukomis neb t paremti kito lietuviu klebono arba kurio lietuvi vienuolyno katalikiška ir lietuviška veikla, tai kaipgi jis nepagalvos ir apie tai, kad LB organizacijos ugdomas tautinis solidarumas ir jo našai lietuviyb s reikalams gali taip pat žalingai atsiliepti parapijos kasai. Štai kod l, išskyrus pirštais skaitomus lietuvius klebonus idealistus, kaip prelatai Albi vi ius, Balk nas, Juras ir dar vienas kitas, 90% lietuvi klebon bei kunig oficialiai LB organizacijai abejingi, o faktiškai jai priešiški. Esm - je tais paiais motyvais prieš LB organizacij rikiuojasi ir kaikuri JV lietuvi spauda, kurios redaktoriai savo kovoje d l b vio LB organizacijoje regi ne savo nat rali atram , bet konkurent ... Iš ia kyła LB organizacij nepasitik jimas, tarimai, priekab s, boikotas, niekinimas, kiršinimas. Kai prieš akis turi visas antibendruomeninink pastangas ir skleidžiamas lietuviuose nuotaikas, negali graužtis n d l tokio kuklaus balsuotoj skai iaus, ypa kai balsavimo teis surišta su tautinio solidarumo naš duokle.

Mokes i veiksnys

Prieš balsavimo teis s rišim su mokestin mis prievol mis esu jau 1955 rinkim proga pasisak s. Kai

tuometin vyr. rinkim komisija atsiklaus kolonijas, kiek maždaug jos numato balsuotoj , kad bent apytikriai b t galima orientuotis, kiek spausdinti balsavimo lapeli , tai vienos kolonijos LB vadovyb , be kita ko, raš : "Šiuo metu užsimok jusi nario mokest nari t ra nedaug, per šimt ... Jeigu gi vyr. b-n s organai nutart ... leisti balsuoti ir neužsimok jusiems nario mokes io lietuviams, tai tada prašau atsi sti vok ir balsavimo lapeli 600 — 700..." Kaip atsimename, nors ir mažas, balsavimo mokestis buvo paliktas, ir anoj kolonijoj vietoj 600 — 700 balsavo tik 133, o šiemet tik 116. Aš nepateisinu nei gydytojo, nei inžinieriaus, kurie rinkim komisijos paprašyti balsavimo metu atiduoti priklausan ius tautinio solidarumo našus, nebalsav apleido rinkim patalp . J medžiagin pad tis joki sunkum jiems atlikti savo prievoles bendruomenei nesudaro. Ta iau turint galvoje bendr šio krašto dabartin kin pad t, kuri yra jau palietusi daugel ir m s tautie i , tautinio solidarumo naš s lyga balsavimui labai daug k sulaik nuo urnos.

Sistemos reikalas

Pats gird jau iš vieno LB organizacijos pradinink pareiškim , kad neisi s balsuoti d l to, kad netaikoma proporcin rinkim tvarka. Jis tos tvarkos reikalauja nuo pat LB id jos iš limo. Ir aš neturiu rimt argument prieš jo nusistatym . Proporcini rinkim priešinink argumentai, kad tai politiniai rinkimai, kad tai partiniai rinkimai yra tuš - iažodžiavimas. Visoki rinkimai yra lygiai politiniai ir lygiai partiniai. Anglosaksai išvis proporcini rinki-

m nežino, bet ar Britanijos parlamento rinkimai n ra partiniai, n ra politiniai? Ar JV prezidento ir kongreso rinkimai n ra politiniai ir partiniai? Proporcins balsavimo tvarkos priešininkai labai pabr žia asmens reikšm balsuotojui, lyg proporcins tvarka b tinai asmen tur t išjungti. Proporcins tvarka leidžia balsuoti už *vīs s raš*, bet lygiai leidžia balsuoti už *pasirinktus asmenis* iš vis s raš, iš vis kandidat, kaip ir lig šiol vykdoma mažoritarin balsavimo tvarka. Joks mažoritarinink “principas” nenukenia d l proporcins rinkim tvarkos, o ligšiolinis tos tvarkos atsisakymas neabejotinai yra LB organizacijai nuostolingas. (Ar pri mus proporcins sistem, jai priešingi taip pat nesakys: neisi balsuoti, kadangi taikoma proporcins sistema? Red.).

Visuomenin s diferencijos ženklai

Ši met LB rinkim duomenys kiek skirtingi nuo 1955 duomen ir savo visuomenin s diferenciacijos atspalviu. Iš LFB rink j samb rio si lyt 20 kandidat taryb pra jo 8, 1955 iš 27 buvo pra j 13. Iš KD si lyt 7 pra jo 1, 1955 iš 14 buvo pra j 9. Iš tautinink si lyt 20 pra jo 8, 1955 iš 27 buvo pra j 9. Iš jaun j liberal si lyt 17 pra jo 8, ir iš ikagiški grup s si lyt 17 pra jo 6. LFB rink j samb rio si lytieji kandidatai surinko 23,067 balsus t.y. 34.5% vis bals (66,903). 1955 buvo surinkta 39.2% vis bals. Vienam LFB rink j samb rio kandidatai tenka 1153 balsai. KD si lytieji kandidatai surinko 6,747 balsus t.y. 10% vis bals. 1955 KD si lytieji buvo surink 20.3% vis bals. Vienam KD si lytam kandi-

datui tenka vidutiniškai 965 balsai. Tautinink si lytieji kandidatai surinko 31,290 balsus, t.y. 31.8% vis bals. 1955 j si lytieji kandidatai buvo surink 32.2% vis bals. Vienam tautinink si lytam kandidatui vidutiniškai išeina 1,064 balsai. Jaun j liberal si lytieji kandidatai surinko 17,741 bals, t.y. 26.5% vis bals. J vienam kandidatui vidutiniškai išeina 1,043 balsai, ikagiški grup s si lytieji kandidatai surinko 18,614 balsu, t.y. 27.8% vis bals. J vienam kandidatai vidutiniškai išeina 1,095 balsai.

Šie duomenys apie praveštus atstovus ir surinktus balsus yra relatyv s ta prasme, kad nemaža kandidat fig ravo keliuose si lymuose. Pvz., tuos pa ius kai kuriuos kandidatus si l ikagiški grup, LFB rink j samb ris ir KD, arba LFB rink j samb ris, ikagiški grup ir tautininkai, arba LFB rink j samb ris ir tautininkai bei jaunesni liberalai. Toki *bendr* kandidat balsai figuruoja ir vien ir kit si lytoj duomenyse. Tod l ir duomen suma nesudaro 100%. Iš viso toki bendr kandidat pra jo 10, o kit 10 pateko 4 iš jaun j liberal s rašo, 3 iš tautinink, 1 iš LFB rink j samb rio s rašo, 1 iš ikagiški s rašo ir 1 individualiai. Pagal pasaul ži rines nuotaikas 13 išrinkt j yra liberalai ar jiems artimi ir 7 katalikiškai apsisprend.

Pagal visuomenines nuotaikas 8 yra ariausiai tautinink, 5 — LFB/LDF, 4 — liaudinink, 1 — KD ir 2 (??).

Seni ir nauji veidai

Kuklus rinkimuose dalyvavusi skai ius tam tikru priekaištu duria buvusiajai LB tarybai, kad ji ben-

druomen s organizacijos id jai ne tik nesuk l senosios išeivijos palankumo, bet atv sino ir naujosios d mes . Antrosios JV LB tarybos laukia sunk s uždaviniai ir didel atsakomyb . Tarybos nario titulas reiškia ne tik bendruomen s organizacijos id j savinti, bet ir j ryžtingai vykdyti. LB tarybos narys bendruomen s organizacijoje n ra tik statistas, laikas nuo laiko pakvie iamas pasirodyti tarybos pos dyje. Tarybos narys yra LB organizacijos spiritus movens — gyvoji dvasia, jos entuziastas ir apaštalas, jos sumanym pradininkas ir j vykdymo organizatorius vietin je ir amerik in je plotm je.

Džiugu, kad pus naujosios tarybos nari — 10 iš 20 — yra nauji veidai. Greta buv. tarybos nari prel. I. Albavi iaus, S. Barzduko, dr. M. Gimbutien s, kn. dr. A. Juškos, kn. prof. S. Ylos, J. Kapo iaus, A. Mikulskio, K. Musteikio, A. Nasvy io, J. Šlepe io, at jo naujokai V. Adamkavi ius, J. Ba i nas, A. Devenien , G. Galva, J. Ginkus, J. Jankus, M. Katiliškis, P. Kisielius, A. Landsbergis, dr. P. Skardžius. Vieni j atsi-neša turting visuomenin s veiklos krait , kiti jaunyst s ar k rybin veržlum . Tai pozityvu. Ir nors, skaitant jaun j liberal rinkiminiame atsišaukime apie g. g. Ba i no, Devenien s ir eil s kit si lom kandidat “partin neutralum”, “už kuri nugar nestovi partin s ar asmenin s ambicijos”, tegalima buvo at-laidžiai šypotis, tai, antra vertus, nor t s naujajai LB tarybai link ti, kad ji nenukrypt ir nenuolt nuo lig šiol taip s kmingai puosel tos LB organizacijos visuotinum bei ant-partiškumo plotm s. Patirtis liudija, kad ir pasaul ži riškai ar partiškai aiškiai apspr stas asmuo šiuos savo

specifiškumus nor damas gali subor-dinuoti bendr j uždavinį visuoti-nei plotmei.

Seimo rinkim daviniai

Kas pasakyta apie JV LB tarybos rinkimus, tinka ir JV lietuvi atsto-v rinkimams Pasaulio Lietuvi Bendruomen s Seim . Iš 20 naujo-sios JV LB tarybos nari PLB Sei-m kandidatavo 16 ir visi išrinkti. Iš viso kandidat buvo 119. Reik jo išrinkti 41. Daugiausia bals surin-k s kandidatas S. Barzdukas gavo 2,632 balsus, sekantis prof. kn. Yla gavo 2,451 ir dar trys kandidatai ga-vo daugiau kaip 2,000 bals . Ma-žiausias atstovo bals skai ius yra 1,103. Kiti 78 kandidatai gavo po ma-žiau bals . Iš LFB rink j samb rio si lyt 41 kandidato pra jo 22. Iš KD si lyt 27 pra jo 9. Tarp KD si lyt j nebuvo kunig Juškos, Ylos, Rimšelio. Iš ikagiški grup s si lyt 15 pra jo 10. Iš jaun j liberal si lyt 19 pra jo 11. Iš tautinink si lyt 41, pra jo 20. Bendr kandidat , buvusi keliuose si ly-muose, pra jo 25: 8 bendri jaunie-siems liberalams ir tautininkams, 5 bendri LFB rink j samb riui ir i-kagiški grupei, 3 bendri LFB samb riui, ikagiškiams ir tautininkams, 3 bendri LFB samb riui ir KD, 2 bendri LFB samb riui ir tautininkams, 2 bendri LFB samb riui, tautininkams ir jaunesiems liberalams, 1 bendras LFB samb riui, tautininkams ir KD ir 1 bendras LFB samb riui, ikagiški grupei ir KD. Kiti 16 išrinkt j kandidat pra jo 1 iš jaun j liberal si lyt , 4 tautinink si lyti, 5 LFB rink j samb rio si lyti, 1 ikagiški grup s si lytas, 4 KD si lyti ir gerb. Aud nas indi-vidualiai.

Tre ioji j ga reiškiasi

Akademinis jaunimas vis labiau išsiveržia iš savo organizacij vidaus vieš j gyvenim . Sekame jo pasireiškim krypt konkre ioje veikloje ir darome savus apibendrinimus. Prieš tuos apibendrinimus pateikiame ia savo bendradarbio A. Geiausko r pestingai suregistruot vieneri met organizacij veiklos apžvalg .

LIETUVI STUDENT S JUNGA

(1957.1.1 d. — 1958.1.1 d.)

Atvelykio metu Philadelphijoje buvo studij dienos, kuri metu dr. V. Maci nas, dr. A. Klimas ir A. Lukas

Iš to fakto, kad iš 41 renkamojo PLB Seim 40 išrinkt j atstov pra jo iš specialiai si lyt balsuoti kandidat , negalima daryti išvados, kad balsuotojai tuos si lymus nekreip d mesio. Tas rodo, kad balsuotojai kreip d mesio rinkimini si - lym kandidatus daugiau, nei kitus. T kit buvo 20. Jie tesurinko vidutiniškai po 571 bals , taigi tik apie pus mažiausio renkamojo bals skai - iaus (1103). Antra vertus, balsuotojai kreip savo d mes ir balsuojamiems asmenims. Nepaž stamas balsuotojams kandidatas, nors j net du si lytojai piršo, vis tiek nepra jo.

Pagal pasaul ži rines nuotai kas 20 išrinkt j atstov yra liberalai arba jiems artimi, 21 katalikiškai apsi - sprend s. Pagal visuomenines nuotai - kas 13 išrinkt j ar iausiai tautinin - k , 11 — LFB/LDF, 8 — liaudi - nink , 7 — KD ir 2 (??).

skait paskaitas. Temos liet lietu - viškosios kult ros problemas.

Sudaromas pirmasis LITUANUS žurnalui remti komitetas. Komitetas veda vaj , nor damas sudaryti stip - ri finansin baz šiam žurnalui. Pertvarkomas LITUANUS redakci - nis kolektyvas ir padidinamas žurna - lo tiražas.

Jaunimo Kongresas, rengiamas kartu su Lietuvi Bendruomen s Chi - cagos apygarda, vyksta birželio 29 - 30. Kongreso tikslas yra lietuvyb s išlaikymas jaunimo tarpe. Paskaitas skaito A. Krikš i nait , A. Vaškelis ir V. Adamkavi ius.

Išleidžiamas studentijos jubil inis leidinys-metraštis "Dienos tarp dan - goraiži ".

Pad kos Dienos savaitgaly, lapkri - io 29 — gruodžio 1, New Yorke,

Tikslingas PLB Seimo sud tyje bu - vimas diplomatin s patirties žmoni , kaip V. Sidzikauskas. Jo penktoji vie - ta gaut j bals skai iaus eil je sy - kiu yra ir lietuvi visuomeninis res - pektas jam kaip Lietuvos Laisv s Kom - iteto pirmininkui.

Labai sveikas ir sveikintinas visu - omeninis reiškinys, kad PLB Seimo atstov sud t JV lietuviai parinko b r jaunesniosios kartos atstov . Adamkavi ius, Ambrozaitis, Jasaitis, Kavolis, Kleiza, Landsbergis, Mieže - lis, Vardys gali ir turi tapti genera - cij ryšiu. Tai labai reikšmingas tautin s bendruomen s egzistencijai vaidmuo. Jau vien šiuo atžvilgiu, jei taip galima pasakyti, apsimok jo vietoj JV LB tarybos gremiumo JV lietuvi atstovams PLB Seim pasi - rinkti visuotiniai balsavimai.

V. Vaitiek nas

Statler'io viešbutyje, vyksta septintasis Liet. Stud. S-gos suvažiavimas. Dalyvauja suvažiavime 250 studentų, su galiojimais atstovauja arti 500 studentų. Rašyt. K. Ostrauskas savo paskaitoje nagrinėja profesinio ir bendrojo išsilavinimo reikalą. Dr. A. Vasys savo paskaitoje skatina gyventi susidomėjimą liuanistika.

S jungos suvažiavimą pirmą kartą S jungos istorijoje sveikina JAV prezidentas ir senatoriai — W. F. Knowland ir J. F. Kennedy.

Suvažiavimo metu Statlerio viešbutyje vyksta "Lituanus" žurnalo ir jo darbuotojų pagerbimo banketas. Jame dalyvauja per 450 svečių, kuri tarpe yra Lietuvos atstovas Washingtone J. Rajeckas ir JAV delegacijos prie UNESCO pirmininkas dr. G. N. Schuster. Vaišių proga teikiama Kanados studentų surinkta \$1000 suma LITUANUS žurnalui, ir taip pat pranešama, jog dr. J. Kazickas ir dr. K. Valinas suteikia stipendijas visiems lietuviams studentams, studijuojantiems Fordhamo universitete liuanistikos programom.

Svarbesnieji suvažiavimo nutarimai: — (1). Visi studentai individualiai skatinami jungtis JAV Lietuvių Bendruomenės darban. (2). Pasisakoma už LITUANUS žurnalo leidimą Liet. Stud. S-gos žinioje. (Buvo siūlymų žurnalo leidimą perduoti vyresniesiems. Iš neoficialių šaltinių teko patirti, jog Lietuvių Nepriklausomybės Talka siūlo žurnalą paimti).

Sudaromas jubiliejinės akcijos komitetas Chicagoje, kuris 40 metų Lietuvos nepriklausomybės sukakties proga teikt memorandumus lietuvių jaunimo vardu JT ir JAV vyriausybei pareigoms.

Bendra Liet. Stud. S-gos veikla charakteringa tuo, kad bandoma išieiti iš parapajin s aplinkos ir stengiamasi Lietuvos bylą kelti smarkiau kitatauri tarpe. 1957-58 m. CV suorganizuoja stiprų užsienio skyrių, kuris savo galiotinius turi kiekviename S jungai priklausančiame skyriuje. Užsienio skyriaus valdyba užmezgia artimus santykius su United States National Students Association ir National Federation of Catholic College Students centro valdybomis. Užsienio skyriaus valdyba ima leisti aplinkrašius, nurodantius, kaip organizuoti radijo programas kitatauriams apie Lietuvą, kaip rašyti straipsnius kitatauri spaudai, kaip sijungti laiško akcijos darbą etc. Pasiekiami graži rezultatai: — met b gyje kolegijose steigiama keletas Lithuanian Clubs, suorganizuojama keletas parod li, pravedama trejetas radijo pusvalandži angl kalba, ruošiami meno — literatros vakarai LITUANUS paremti, sulaukiama ypatingai graži atsiliepimų apie LITUANUS žurnal iš kitatauri.

STUDENT ATEITININK S JUNG

(1957. I. 1 d. — 1958. I. 1 d.)

Pirmą pusmetį SAS priklausantieji nariai nagrinėjo su visuomeniškumo principu susijusius klausimus, o antrą — katalikybės prasmę dvidešimtąjam šimtmėčiui.

Met b gyje Putname suruošiami antrieji ideologinio pasiruošimo kursai, kuriuose stengiamasi subrandinti vis eil naujų ateitininkijos darbuotojų. Met pabaigoje prie Philadelphia ir prie Chicago vyksta

t ideologinio pasiruošimo kurs t -
sinys — studijin s stovyklas.

S jungos suvažiavimas vyksta
pirm kart Manchesteryje, Mich.,
esan ioje LRKF stovyklaviet je. Sto-
vykla truko 11 d. Svarbesnieji suva-
žiavimo nutarimai: — (1). Pakarto-
jama 1956 m. rezoliucija, išreiškusi
student ateitinink nusistatym
lietuvi politini grupi atžvilgiu.
Pareiškiamas nepasitenkinimas krikš-
ioniškojo bloko politini grupi tar-
pusavio santykiais ir jieškomi b dai
bendradarbiavimui tarp j pagerinti.

(2). Studentai at-kai sujungia Lie-
tuvi Bendruomen s organizacin
sistem draugov mis — seni nijomis.

Organizacin je plotm je sušaukia-
mas draugovi valdyb suvažiavi-
mas New Yorke, platinamas "Lithu-
ania" albumas, ple iamas šalpos dar-
bas, užmezgami artimi santykiai su
Lietuvos Vyiais, prisidedama prie
Jaunimo Kongreso surengimo, talki-
ninkaujama jubil jin s akcijos jau-
nimo komitetui, rengiamos rekolekci-
jos, Kristaus Karaliaus švent s ir
Šv. Tomo Akvinie io min jimai (Pax
Romana diena), meno-literat ros va-
karai, informaciniai vakarai gimna-
zijas bebaigiantiesiems abiturien-
tams, palaikomi santykiai su latvi
"Dzintars" ir ukrainie i "Obnova".

Tarptautin je plotm je aktyviai
reikštasi Pax Romanoje. SAS dele-
gatai dalyvavo dviejuose regionali-
niuose suvažiavimuose Ottawoje, Pax
Romanos studij dienose prie Bosto-
no ir San Salvadore vykusiame In-
terfederal Assembly suvažiavime. Pa-
starajame lietuviams teko garb —
kaip vienetui SAS leista išstatyti sa-
vo kandidat Directing Committee
1958 m. suvažiavime.

1957 m. gruodžio 28-29 d.d. SAS
iniciatyva New Yorke sušaukiamas

egzil katalik student federacij ,
priklausan i Pax Romanai, suvažiavi-
mas. Nusprendžiama steigti Pax
Romana egzil komisij . Komisijai
dabartiniu metu priklausio 12 taut ,
ir jai pirmininkauja lietuvis dr. V.
Vygantas.

1957 m. b gyje sisteigia nauji
SAS skyriai Waterburyje ir Los An-
geles.

LIETUVI STUDENT SANTARA

Nari saviaukla, mano nuomone,
Santara mažiau domisi. Veikiama
tikslu pasiekti pla i j lietuvišk j
visuomen . Tai atliekama rengiant
lietuvišk j seminar ciklus, pava-
dintus "Gyvuoju lietuvyb s m ne-
siu", suruošiant jaun j dailinink
parod , r pinantis jaun j rašytoj
k rybos leidimu (pav., K. Ostrausko
drama "Kanar l").

Organizacin je srityje suruošta
met b gyje keletas studij dien ,
leistas savo nariams biuletenis, su-
šauktas suvažiavimas Sodus, Mich.,
ir kelet dien prieš suvažiavim
vadov paruošiamieji kursai toj pa-
ioj vietov je. Išleistas Santaros
metraštis, vesti santarie i skyriai
keliuose laikraščiuose. Paskait
temos dažniausiai liet liberalizmo
problemas.

Politin je srityje jieškota vidurio
lietuvi politini grupi vienyb s.
Tam tikslui santarie iai m si ini-
ciatyvos organizuoti t liberalini
grupi pasitarim .

Tarptautin je plotm je santarie-
i organizacija nepasireiškia. Ban-
dyta surinkti visa bibliografin me-
džiaga apie Lietuv JAV biblioteko-
se ir, j sutvarkius, išleisti leidin

— savotišk katalog . Šis darbas dar nepabaigtas.

(Apie skautus akademikus, kurie keleri met b gy padar gražios pažangos, apžvalg pateiksim kitame nr. Red.)

IDEOLOGINI ORGANIZACIJ SUGYVENIMAS

Nuolatinis ryšys tarp ideologini organizacij vadovybi n ra palai komas. Kiekvienos organizacijos nariai veikia individualiai Liet. Stud. S-gos r muose ir ia bando retkariais praveisti savo grup s “politinius” tikslus. Ypa tai ryšku prieš rinkimus ir keliolik savai i po j . Po to viskas apimsta, ir atsidedama Liet. Stud. S-gos darbui.

Pereitais metais, rodos, tik du kartu buvo susirink pasitarti trij studentiš k ideologini organizacij CV pirmininkai. Viename buvo aptartas jaunimo organizacij komiteto (nuolatinio!) sudarymas. Tuo tarpu ši id ja buvo nuslopinta, nors organizacij pirmininkai jai ir buvo pritar .

Antrasis pirminink pasitarimas jau vyko met gale, ir jame buvo sutarta suruošti jaunimo vasario 16 d. min jim Chicagoje ir steigtas jubil jin s akcijos jaunimo komitetas.

Pamin tina SAS iniciatyva vasaros stovykloje suruoštos Jaunimo Susiartinimo Dienos. Dalyvavo ateitininkai, skautai, santarie iai. Organizacij atstovai supažindino su savo organizacijomis, painformavo apie organizacijos paži r Kristaus moksl , pakritikavo kitas ideologines organizacijas. Viskas pra jo tikrai draugiška nuotaika.

Trumpai b t galima išsireikšti,

kad ideologin s organizacijos tarp sav s mažai bendradarbiauja. Bendradarbiaujama tada, kada reikalas lie ia Lietuvos reikalus.

STUDENTIJA GENERACIJ EIL JE

Dabartin akademin jaunim galima jau vadinti “tre i ja j ga” m s gyvosios visuomen s eil se. Ir tai jau ne potencialia, bet aktyvia, at jusia vieš j gyvenim ir j veikian ia.

“Pirmosios j gos” branduolys yra generacija, kuri paj giausiai reišk si demokratini laik Lietuvoje; antroji, kuri išaugo ir virto j ga autoritetinio režimo laikais; tre ioji, apie kuri kalbame, jau tremties padaras.

Skirtingais laikais augusios, tos j gos turi skirting psichologini nusiteikim , skirtingose darbo srityse su ypatingu pam gimu reiškiasi, yra skirting metod bei taktikos santykiuose su kitais. Ta iau n vienai negalima paneigti patriotizmo, su kuriuo j žmon s imasi atlikti savo uždavinius tautos gyvenime.

Pirmoji j ga dav savanorius nepriklausomyb s kovoms; antroji dav dešimtimis t kstan i laisv s kovotoj prieš okupantus; tre iai j gai tokis kovos reikalas dar prieš akis.

Pirmoji j ga organizaciniu atžvilgiu susiklost politiniais susigrupavimais; antroji j ga rezistencin mis organizacijomis; tre ioji — dar ateitis parodys, ar ji m gins prisiimti pirmosios ar antrosios formas ar dar naujesni jieskoti.

Pirmoji j ga dabarties veikime jau pailso; antroji tebekovoja; tre ioji kaip tik dabar ima veržtis gyvenim .

Pirmosios mentalitetui, jos gyvenam id j ratui, gr s pavojus sustingti gyvenimo ir galvojimo kategorijose, kurios buvo susidariusios ligi 1926; antrajai gresia pavojus ribotis kategorijomis tos kovos, kuri jie savo krašte paliko 1944; tre ia jai gresia pavojus pakibti be atramos tarp dviej plotmi , tarp idealin s Lietuvos ir realin s Amerikos ir prarasti interes , r pest ir pareigos pajautim visuomeniniam, tautiniam interesui.

Norint išvengti klaidžiojimo šalia gyvenimo realybės, taip pat norint išvengti trinties tarp t trejop lietuviškojo gyvenimo j g , praveria galimai ar iau sijausti kiekvienos j dvasi . Student suvažiavimai paryškino tos tre iosios j gos veid . Tvirtinama, kad suvažiavimuose dažnai dar reiški organizatori ne gūdimas valdyti organizacin aparat , kurio d ka suvažiavimas turi veikti kaip laikrodžio mechanizmas. Reišk si tam tikr netakt , manifestuojant savo santykius su kitomis lietuviško gyvenimo j gomis. Iš kitos pus s studentija demonstravo didesnius pol kius, kuriais sugeb jo sudominti visuomen ; demonstravo, kad tebeturi gyv lietuviško bendruomen s reikalingumo pajautim — lietuviškos, ne kitokios, studentijos susitikimo ir bendravimo reikalas tebera gyvas ir dinamiškas. Savo galvoje ji teberod r pest ir sentiment pavergtam kraštui, ištremtam lietuviui ir jaut reikal kovoti už j laisv . Kalbose reiški idealistinis pol kis išlaikyti savyje lietuvyb , o idealistiniai pol kiai yra iš viso pagrindiniai prielaida tautos gyvybei ir pažangai. Kalbose kartojamos "aukos" reikalas tur jo reikšti nor priešintis gyvenimo rutinai, traukian iai pato-

Liberalin kair

Liberal žodžiu nepasidalina dvi jaunimo organizacijos — Santara ir Studentai Varpininkai. Pirmi yra gimiški tautinink srovei, antri valstieiams liaudininkams. Pirmi yra betgi atokiau nuo tautinink , pastarieji yra su liaudininkais sutap .

Varpininkai leidžia "Student varp ". Jo 1958 nr. palanki žodži pasak apie "Šviesos" samb r, kuris buvo susik r s Vokietijoje Tuebingene ir kuris Jungt. Valstyb se, gird ti, prieauglio menkai tesusilauki s. Labai r s i žodži ir daug prisak apie "Santar ". Labiausiai kritikuoja jos ideolog pareikštas mintis. B tent, smerkia j negatyvin vertinim vyresn s kartos politin ms organizacijoms, hipekriticizm lietuvi

gumus ir žudan iai netgi didžias tautas. Kol aukos reikalo pajautimas bus gyvas ir reikšis bent mažais darbais, pareigos savanorišku prisi mimu, jaunimas bus avangarde ne tik savo tautini reikal , bet ir dabar gyvenamo krašto, nes šio krašto likimas priklausys taip pat nuo to, kiek jis tur s asmen , kurie nor s aukotis ir pavojaus moment .

Tokis sp dis paliko iš to jaunimo, kur teko steb ti darbuose, šiuo metu. Tie, kurie ia reiški, retai kuris judino savyje klausim : kam jam reikia išlikti lietuviu. Jiems tai aksioma. Bieikia jiems jieškoti tik priemoni , kaip lietuviu geriau išlikti. Bet ateina "ketvirtoji j ga", kuriai tas klausimas kils su visu aštrumu. Pad ti tai "ketvirtajai kartai" š kankinant klausim išspr sti jau bus vienas iš pagrindini dabartin s "tre iosios j gos" uždaviniai (J. B.).

pasiektiems kult riniams laim jiams. O "Santaros" konstruktyvines id jas laiko neoriginaliomis, nes

"naujos politikos er liberalai Santarie iai pradeda nuo švieži 'A. Maceinos paskelbt id j apie 'kult rin demokratij' ir bepasaul ži rin (Maceina kalb jo apie nepasaul ži rin. Red.) politik . Kaip gaila, kad viso pasaulio stab garbinimo istorijos žinovas, nežino, kad tos šviežios' ir išganingos teorijos buvo jau žinomos ir si lomos t pa i 'liberal' N. Lietuvoje 'Romuvos' žurnale ir krikš ioni demokrat (katalik Red.) dienrašty 'XX Amžius'. Santarie i ideologui tos id jos yra šviežios, nes jis tik dabar apie jas sužinojo. Žinoma, atleistina, nes vaikas kiekvien dien mokosi ir sužino k nors naujo".

Suniekin s savo koleg liberal iš dešin s, kaip "subankrutavusio totalizmo" produkt , kair s liberal laikraštis pristato varpininkus priešingos krypties: kaip Kudirkos, Višinskio, Sleževiaus, Šliupo, Vileišio, Griniaus, Bortkevi en s sek jus. Dabartinio akademinio jaunimo uždavin mato tok :

"B t daug naudos, jei jis (jaunimas) ateit politines partijas.. studentija turi prisid ti prie politini grupi veiklos ir galimai sifungti j vadovavim ..."

Ta iau varpinink laikraštis pripažsta, kad politin s partijos neatraukia jaunimo.

"Nemaža dalis jaunimo nenori pripažinti sen politini partij , nes skaito (laiko. Red.) jas atgyvenusiam ir neturin iom prasm s dabartiniame tremties gyvenime. Sudarymui nauj pritaikint daugiau dabartin ms nuotaikoms partij v l neranda reikalinga vien d l to, kad n -

ra akstino, kuris pateisint politini vienet organizavim ..." Pripažsta, kad "vadovaujantieji partij žmon s tuo tarpu nepaj گیا ateiti jaunimo tarp ir j užimponuoti savo siekima s tik tod l, kad ten dažnai vyrauja ar tik ne panaši apatija kaip ir studentijoje".

Skaitant "Student Varpo" pasisakymus, nejausti, kad tai kalb t jaunimas. O jeigu jaunimas, tai jis jau pasen s, pasisavindamas iš sen j tai, kas sen j kartoje buvo neigiamiausia ir priešinga varpinink šiame laikrašty skelbiamiems principams... Principuose kalba apie tolerancij , žmoniškum , — tai gražu, bet pagrindiniuose straipsniuose: (išskyrus Dailidk ir Cic n) dvelkia neapykanta kitaip manantiems (antai terminologija: "politini ir ideologini renegat santarv s")...

Principuose pasisako už "dorus ir kritiškus žmones", — tai v l gražu, bet pareiškimuose pateikia tendencingas informacijas ir spekuliuoja skaitytojo nekritiškumu. Antai, skelbia, kad "totalizmas... kritišk valand prieš klasting j soviet imperializm neparod jokio konkretesnio pasipriešinimo... Atsakingieji oficial s vadai pab go... Daugelis varpinink pasiliko su ken ian ia tauta". Jei autorius b t kritiškas, tai nekalb t taip kategoriškai, atsimindamas, kad toje vyriausyb je, kuri nepasipriešino, buvo ir liaudinink atstovai (A. Tamošaitis, J. Aud nas); kad tarp atsid rusi už t vyn s rib ir jieškojusi išsigelb jimo svetimoje pilietyb je buvo kai kas ir iš t pa i liaudinink , vyriausyb s žmoni . Kritiškas skaitytojas tai pajus ir nepriiskirs to teigiamybės laikrašty iui.

Š kiuose ragina laikraštis keltis iš "siauro profesionalizmo", — tai

gera ir aktualu, bet varpinink organizacijos praeit aiškindamas, nevengia "siauro partiškumo", tautos žmones paversdamas vienos partijos ar vieno s j džio nuosavybe. Taip nutiko su Kudirka. Kudirka lig šiol buvo iškeltas visuomen s akyse kaip tautos žmogus, stov s aukš iau vienos kurios grup s, Tokis jis buvo norima parodyti ir šiais jo sukaktuviniais metais. Bet jeigu dabar bus sudarytas įsp dis, Kad tai tik varpinink , liaudinink žmogus, tai kitokio nusistatymo tautietis tada ir pasakys: j s j ir pagerbkite... Ar tai nebus skriauda Kudirkai ir paiai tautai?

Arba ir tos pa ios r šies kitos monopolistinės tendencijos: "Liberalai - varpininkai pirmieji met pirštin lietuvi tautos lenkinimui, rusinimui, alinimui. Jie buvo pirmieji, kurie pašauk politin ir socialin kov lietuviškas mases prieš dvarinink , lenkoman ir rusofil feodalizmo liku-ius..." Gal mažiau svarbu, kad tokis monopolizmas iškrepia istorijos vaizd ; svarbiau, kad tokia tendencija nuteikia priešingai kitaip manan ius žmones ir pas ja niekam nereikaling priešiškom , antagonizm . Ar reikia steb tis, kad tokius " pirmumus" skaitydami, iš kitaip galvojan i tuojau kas nors atsišauks, prat sdami tuos "pirmumus" toliau: "...varpininkai pirmieji, kurie puol si koliaboruoti su bolševikais..."

Kam visa tokia monopolizavimo tendencija reikalinga? Ypaiai jaunimui. Ja skambindami, "Student varpai" art ja prie tono vyresn s kartos savo bendramin i , ta iau tai buvo praeities tonai ir jie kažin ar gali žav ti dabarties jaun žmog , kuris nori ir kult ringesnio žodžio ir platesnio žvilgio.

VISUOMEN S SANTYKIS SU KULT RININKAIS

Priešais žmogaus išnaudojim žmogumi krikš ionyb stato žmogaus *patarnavim* žmogui. Bendruomeninis gyvenimas — tautinis, socialinis, politinis, kult rinis — yra galimas tik šiokio abipusio pasitarnavimo pagrindu. Jis n ra atremtas prekybinius santykius, kur žmogaus veikla arba iš jos kilusios vertyb s b t tiesiog parduodamos, nes nei dvasin is veikimas, nei dvasin s vertyb s n ra ir negali b ti tikra prasme kainojamos bei apmokamos. Visas bendruomeninis veikimas yra *auka*: tiek iš t , kurie š veikim vykdo, tiek iš t , kurie šio veikimo yra reikalingi ir jo vertyb mis naudojasi.

Vis d lto ne tik ekonomin je, bet ir dvasin je srityje gali siveisti *išnaudojimo principas*. Gali pasitaikyti, kad bendruomeninio gyvenimo veik -jai — politikai, organizacij vadai, mokslininkai, rašytojai, menininkai, spaudos darbininkai ir k. — aukoja savo j g ir savo kuriamas vertybes, negaudami tinkamos aukos iš t , kurie šiomis vertyb mis naudojasi. Tokiu atveju visuomen reikalauja kult rini vertybi ir jomis minta, pati ta iau neduoda arba duoda per maža. Tada, vietoj abipus s aukos, atsiranda vienašal auka, ir išnaudojimo principas pradeda reikštis vis su stiprumu. Tai yra pati niekin-giausia bendruomeninio gyvenimo apraiška.

Turime, deja, pripažinti, kad ir lietuviškajame gyvenime kult rini veik j išnaudojimas yra virt s beveik pro iu. Jis buvo gyvas jau nepriklausomoje Lietuvoje, o ypa sustipr jo tremtyje. Tremties pradžioje abipusis pasitarnavimas buvo savai-

me suprantamas dalykas. Kas k tu r jo, dalinosi su savo broliu: mokslininkas savo id jomis, poetas bei menininkas savo jausmais, politikas bei veik jas savo patyrimu, verslininkas medžiagin mis g ryb mis. Ilgainiui, tremties gyvenimui normal jant, medžiagin s bei profesin s srities as mens pamažu gr žo savus vandenis ir prad jo prast gyvenim . Kiti susirado vienokio ar kitokio darbo, kuriu apr pina save ir savo šeim . Bet kult rininkai — mokslininkai, rašytojai, menininkai, laikraštininkai, bendruomeni bei organizacij vadai — pasiliko ir toliau elgetauj . Kaip pradžioje, taip dabar jie negali iš savo veiklos pragyventi, tod l yra priversti arba jieškotis svetimos paramos (stipendijos, pašalpos, premijos), arba dirbti dvigub darb : dien skirti duonai, o nakt — kult rai. Nereikia n aiškinti, kad tiek viena, tiek kita apsir pinimo forma yra netikus: pirmoji yra nepastovi ir kult rininkus žeminanti, antroji alinanti kult rininko j gas ir stumianti j perankstyv išsekim . Kod l kult rininkas turi elgetauti ir misti sveti ma malone? Kod l jis turi dirbti dvigub darb , palyginus su kitais?

Tod l, kad visuomen , kuri nau dojasi kult rinink sukurtomis vertyb mis, pamiršo savo pareig — patarnauti kult rininkams, kaip kad šie patarnauja visuomenei. Kult rininkai kuria ne sau patiems. Rašytojas, per dien dirb s fabrike, visados mieliau išsities vakare ant kanapos ir pats sau pasvajos, negu s d s ligi išnakt ir rašys. O jeigu jis tai vis d lto daro, tai tik vedamas visuomeninio-tautinio ir gal net religinio pareigos jausmo. Kokios ta iau turi teis s visuomen tokio dvigubo darbo reikalauti? Koki teis ji turi

versti kult rininkus jieškotis svetimos paramos? Jei kult rininkams yra pareigos patarnauti savais k rininiais visuomenei, tai visuomenei yra lygiai tokios pat pareigos sava parama patarnauti kult rininkams. Jei profesinio darbo atstovai (gydytojai, inžinieriai, advokatai, kunigai) turi teis už savo patarnavimus b ti atlyginami, tai tokios pat teis s turi ir kult rininkai. Kitaip visuomen virs išnaudotoja, ir bendruomeninis gyvenimas išsigims.

Šitokio išsigimimo met mes dabar kaip tik ir gyvename. Lietuvi kult rinink santykis su lietuvišk ja visuomene yra atremtas išnaudojimo princip iš visuomen s pus s. Visuomen reikalauja iš m s kult rinink k k rybin s veiklos, pati neduodama tiek, kiek reikalinga kult rininkams apsir pinti. Nuostabu, kad m soji visuomen šitaip nesielgia nei su medžiagin s srities darbininkais (inžinieriais, technikai, darbininkais), nei su profesin s srities darbininkais (gydytojais, advokatais, kunigais). Už visas ši žmoni teikiamas vertybes visuomen moka nustatyt ar sutart kain . Tik kult rininkai kažkod l yra ver iami *aukoti* be jokio aiškaus visuomen s sipareigojimo. Visuomenei yra visiškai suprantama, kad reikia mok ti raidži rink jui už straipsnio *surinkim* , bet jai darosi nebeaišku, kad juk reikia mok ti ir autoriui už straipsnio *parašym* .

Prieš šitok kult rinink išnaudojim reikia šiandien kelti balsas, kaip kad seniau buvo keltas balsas prieš pramon s ar žem s kio darbinink išnaudojim . Jei visuomen negali gyventi be kult rini vertybi , ji turi skirti j k r jams reikaling auk , kaip ji nemurm dama skiria

ID JOS SPAUDOJE

*Atkritimas bergždži polemik
k * Literat ros švent s pa-
rašt je * Pasipriešinimas kul-
t riniam nuosmukiui*

Lietuvos valstybės 40 metų sukaktyje, atrodo, mūsų spauda susilaikys nuo aitrios partinės polemikos. Toki vilni daugiausia buvo dav s Draugas. Beveik pusmet buvo galima pasidžiaugti dingus jame partin demagogij , kurios negal davo anks iau išvengti, kai tik imdavo kalbt i apie "vienyb " arba apie frontininkus. Š pusmet buvo susidars sp dis, kad dienraštis pakilo iki nepriklausomo katalikiško dienrašio, laisvo nuo tarnavimo tik vienai politinei partijai. Buvo sp dis, kad dienrašio vadovyb suprato, jog koliojimas ir neapykanta niekad neved ir neveda vienyb ir kad šauksmas: ei, j s, šiokie tokie anokie, junkit s prie m s , nieku nesiskiria nuo daug syki si lytos ir atmestos A. Smetonos vienyb s...

Tai truko iki Vliko komisijos paskelbto komunikato apie pasitarimus

profesinio bei medžiaginio darbo atstovams. O jei visuomen nori kult rininkus išnaudoti, tai ji nusideda ne tik krikš ioniškai moralei, bet ir tautinei pareigai, kuri tremties atveju reikalauja ypatingo solidarumo bei pasitarnavimo vienas kitam.

Ma.

(Europos LFB Vidaus Žinios,
1957. IX. 23 Nr. 2/18)

tarp vilkini grupi komisijos ir LNT bei LF-LDP delegacij ir krikš . demokrat konferencijos. Nuo tada Draugas dav si išprovokuojamas ir v l "atkrito" (plg. birželio 3 nr.). Duok, Dieve, kad tai b t atkritimas tik "flu", ne v žio prigimties lig .

Naujienos išlaik s žiningai savo tradicij imtis agresijos. Frontininkus sykiaus skelb , kad jie es "nulis", kitais sykais, kad jie kovoja prieš Alt , nors frontininkai Daunys ir But nas išsijuos spaudoje reklamuoja Alto kongres . Labiausiai š pusmet specializavosi Naujienos polemikoje prieš bendruomen . Negalima bloguoju laikyti, jei Naujienos turi savo neigiam nusistatym prieš bendruomen ir j karingai skleidžia. Tai j dalykas, lygiai kaip ir polemikos lygis, su kuriuo gal t gretintis nebent tik Jaunimo žygiai. Blogiau yra tai, kad Naujien redaktoriūs sutampa su Alto sekretorium, ir išvados apie Naujien redaktori perkeliamos ir Alto sekretoriui. Nuo to Alto prestižas nedaug laimi.

*

Naujienos rungtyniavo su Vienybe. Pirmosios prad jo niokoti A. Smetonos ir tautinink nuod mes Lietuvoje. Antroji tos pa ios lazdos antrgal atsuko prieš valstie ius liaudininkus Lietuvoje, kolioruojant su bolševikais. Pasirodo, kad nepriklausomos Lietuvos praeitis dar negalib ti ramiai ir objektyviai svarstoma. Praeitis tebeapjungiam šios dienos partinio intereso tarnybai. Ir veltui nor tum iš spaudos gauti nuosaik ir rimt t 40 met laikotarpio vaizd . Noras praeit vaizduoti pagal dabartinio intereso kuralp yra toks stiprus, kad jam neatsispiria net ir tei-

sininkai, kuri galvojimas paprastai yra preciziškesnis. Antai, "Teisininke" adv. R. Skipitis dav atsiminimus apie 1926 gruodžio 17 perversm. Daugelis laiškuose redakcijai juos laik pavyzdiniais atsiminimais. Bet jau kitame nr pats autorius paskelb patikslinimus savo atsiminimam. Ir tuose patikslinimuose pajunti, kad kažkas patar autoriui pasukti praeities vaizd taip, kad jis atrodyt priimtinesnis dabartiniams partiniams santykiams. B tent, autorius stengdamasis atriboti kinink Partij nuo Smetonos režimo, kuriame dalyvavo tos partijos nariai Jonas Aleksa ir Juozas Jankevičius kaip ministariai, pasakoja: "Ta iau kai 1927 balandžio m n. A. Voldemaras paleido seim ir, laužydamas konstitucij, neskyr nauj rinkim, kinink Partija atšauk savo narius iš vyriausyb s, o tuos, kurie nepakluso, išbrauk iš partijos. Nuo to laiko kinink Partija buvo Smetonos-Voldemaro valdžiai opozicijoje".

Kiek gi tame patikslinime yra tikslumo? Buvo du ministariai. Partija juos atšauk; vieni pakluso, o kitus išbrauk iš partijos. Iš dviej žmoni kiek daugiskait pridirbta... Buvimas opozicijoje praktiškai reišk tiek: kinink Partijos narys V. Mašalaitis buvo Smetonos vyriausyb s "amžinas" reikal ved jas, kuris dalyvaudavo vyriausyb s pos džiuose ir jos nutarimus formuluodavo; profesoriai Krivickas ir Petkevičius buvo užsieni reikal ministerio juriskon-sultai. Panašiai ir kiti tos partijos žmon s buvo labai aukštose vadovaujaniose pareigose. Naudotis režimo vaisiais, bet nesiimti už j atsakomyb s — tatai reišk buvim opozicijoje. Tik dabar norima dalyk parodyti kitok .

Tai skurdus 40 met valstybinio gyvenimo sukakties min jimas.

Labiau d mesio verta kilusi spaudoje polemika literat riniais klausimais ryšium su Rašytoj Draugijos premija. Polemika d l premijos primin atmosfer, kuri buvo kitados atvaizduota ir vertinta straipsniu "Literat ros švent s parašt je". Jame buvo taip rašoma:

*

"Nesileidžiant ... reportažin iškilmi aprašym, pravartu sustoti ties kai kuriais faktais, kurie iškilo j metu ir kurie neš tam tikro kartumo pa i rašytoj tarp ir šešliu pra jo bent tai visuomen s daliai, kuri m s literat rar pinasi...

"B t visai suprantamas dalykas, kad viena m s rašytoj grup reiškia tam tikr rezerv ne josios ideologijos k riniams. Bet jau yra visai nebeaišku, kada peržengiamos ne tik objektyvumo, bet ir paprastos teisyb s ribos...

"Tod l ir tenka pasisakyti prieš vienos rašytoj grup s daugiau ar mažiau nepagr st savosios grup s k rini k lim, o priešingosios grup s beatodairin smerkim, kuris neperseniai ir kai kurioje spaudoje gavo perdaug jau vienašališk tendencij. Taip pat tenka pasisakyti ir prieš pretenzijas t, kurie mano es s reikalias organizuoti kontrablok ir varyti panaši akcij. M s manymu, grožin s literat ros k riniams vertinti t ra vienas matas — j menin vert, kurios negalima apspr sti vien meno k rinio id jiniu momentu, nes jis t ra tik viena sudedam j, tiesa, esmini meno k rinio dali .

"Perdaug vienašališkas ir tendencingas k rini vertinimas nieku b - du neprisideda prie literat ros pak - limo, bet tik kai kuriuos autorius nepagr stai paikina ir pa i literat r smukdo. Tod l nenuostabu, kad m - s literat riniame gyvenime reiškiantis tokioms tendencijoms yra gera dirva reikštis ir vairiems asmeniškumams bei nieku nepagr stoms ambicijoms. Iskilmni metu t asmeniškum demonstravimas, panaudojant net platesnius m s meninink sluoksnius, faktinosios pad ties gerai nežinan ius, visuomen s akyse gana klaikiai nusk mb jo.

"Visuomen yra jautri toms formoms ir tiems b dams, kuriais rašytojai su ja santykiauja. Gi atsime - nant, kad šiemetin Sakalo premija niekam nebuvo paskirta tod l, kad jury komisija nesusitar , taip pat kad daugumas paj gesni autori jau yra gav po vien ir daugiau premij , visai pagr stai gali b ti ne tik rašytoj visuomene, bet ir visuomen s rašytojais nusiskundimas: Pona rašytojai, palikite savo asmeni - nius reikalus už dur , o geriau r - pinkit s parašyti bent tiek manom k rini , kiek mes skiriame premij !

"Tod l teneb nie tuš ias Bern. Brazdžionio kreipimasis (žodyje, pasakytame vis laureat vardu): 'Bro - liai rašytojai... Ar ne ant m s gal - v kris g dos d m , kad nusivyl s istorikas šios dienos literat rai tur s skirti keliasdešimt tuš i pusla - pi ?...' "

Tas išrašas yra paimtas iš "Židi - nio" 1940 Nr. 3. Tai buvo reagavi - mas tais metais premij skirstym už 1939 metus ir d l to skirstymo kai kuri rašytoj , daugiausia vadina - ma kairi j , sukelt triukšm . Val -

stybin premija tada buvo paskirta Brazdžionio "Kunigaikš i miestui". An met vykiai yra analogija šie - metinei Rašytoj Draugijos litera - t rinei premijai su neliterat rin m demonstracijom. Anie žodžiai tinka ir šiemetiniam vykiam vertinti.

"Židinio" žodžiuose yra trejopi klausimai, kuriuos suk l premijos skyrimas: *ar yra to meto literat ro - je pakankamas meninis lygis? ar li - terat riniai k riniai matuojami lite - rat riniu matu? ar rašytoj santy - kiavimas išsilaiko padorumo ribose?* Visais trim atžvilgiais "Židiny" ra - do neigiamus atsakymus.

Tuos pa ius klausimus iš k l ir ši met vykiai premijos progą. Ir atsakymai peršasi toki pat. Ta iau rašytoj santykiavimas šios premijos progą pasirod toli pralenk s rašyto - j santykiavim nepriklausomoje Lietuvoje. Tada rašytoj draugijos mažuma neskelb , kad tos draugijos nari dauguma es analfabetai ir rašytoj draugijos vadovyb nei kiti rašytojai kolegos nebuvo insinuoti kriminaliniais nusikaltimais — bal - savimo klastojimu. Tai dideli kaltini - mai. Visuomen s akyse jie suniekino ne tik tuos, kuriem jie buvo skirti, bet ir j autorius. Pa iai rašytoj šeimai jie prid jo nauj sm g — reikia b ti ypatingos s žin s, kad susitik gal t vienas kitam rank paduoti nuoširdžiai kolegiskai, lyg nieko neb t buv . Buvo skelbiama, kad dalis pasitrauks iš draugijos. Gal tai tik kaitusios nuotaikos grasini - mas! Ta iau ir be formalaus išsto - jimo dvasinis, moralinis skilimas jau yra vyk s. Jis apgail tinas nema - žiau, kaip politinis skilimas. Ar jis nueis dailinink pavyzdžiu ir išsi - kristalizuos dvi draugijas, parodys ateitis.

*

Naujas balsas — tai kolektyvinis pareiškimas “Pasipriešinkime kult riniam nuosmukiui”, pasirašytas 60 asmen . Tarp j apie — 17 rašytoj -poet , 13 dailinink , 12 pedagog -mokslinink , 5 muzikai, trij laikraši redakcini kolektyvi nariai, 1 dainininkas, 1 kunigas... Pasirašiusieji vairaus amžiaus, vairi profesij ir pom gi , bet juos visus jungia susir pinimas lietuvi kult ros lygiu.

Jie aliarmavo, kad “kult rinis gyvenimas yra atsid r s pavojuje”. J užgoži s diletantizmas, m g jiškumas, kuris savo k rybin negali stengiasi dangstyti patriotika.

To susekl jimo didžiausia priežastis — kritikos nebuvimas m s spaudoje. Spauda labiausiai kaltinama, kad ji tos kritikos neduodanti — ji vertinanti k rybinius pasireiškimus arba ultra girdama, arba tik peikdama; girdama “savuosius” ir peikdama “svetimuosius”; spauda leidžia kritikuoti diletantam ir nepajieško kritikai specialist .

To k rybinio “nuosmukio” rezultatas — “m s spaudos nuosmukis izoliuoja m s k r jus nuo lietuviškosios bendruomen s”; atstumia jaunim , kuris turi didesnio k rybinio reiklumo.

Galima b ti skirting paži r d l nuosmukio priežas i , bet vargiai kas gali gin yti pat susekl jimo fakt , kuris keliamas pareiškime.

N ra ko r stauti taip pat, kad pareiškimas yra kolektyvinis ir pretenduoj s b ti autoritetu. Kolektyviniai pasisakymai nenauijiena ir tremtyje. Beveik kasmet skaitome kolektyvinius protestus ar pareiškimus po

litiniais klausimais. Kod l tuo pa iu metodu negali pasinaudoti žmon s kult riniam klausimui?

Kolektyvinis pasipurtymas prieš kult rin nuosmuk yra sveikas ir sveikintinas. Gerai, kad yra žmon i , kurie gali ir nori pasipurtyti.

Skyrium tekt ži r ti pareiškimo galimus rezultatus: ar pareiškimas bus pavasarin perk nija, kuri sudrebina žem ir po kurios ima kaltis daigai — kitaip tariant, ar pareiškimas pažadins k r jus r pestingiau ži r ti savo uždavinius, ar pažadins laikraši us pagerinti kritikos lyg ? O gal tai bus tik bomba, kuri pataikys pelk ir sprogdama tik aptaškys sprogdinamus ir sprogdintojus?

Visus galimumus, taigi ir pastar j , tenka įkalkuliuoti, atsižvelgiant vis didel jautrum (sau!) dabartiniiais laikais. Sakysim, rašytojas, dailininkas, mokslininkas, muzikas, dainininkas, kurio pavard s n ra po pareiškimu, gali savo susijaudinime tarti: ‘J s smerkiat diletantus ir jais laikot, žinoma, tik kitus, kuri pavardži ia n ra; j s patys sav s diletantais, žinoma, nelaikot...’ Ir tokios minties pagautas, ims vedžioti pirštu per pavardži eil , durdamas pirštu ia vien ir kit ir garsiai savo mint d stydamas: “O kokios yra šio pono, o taip pat dar ir šio kvalifikacijos šiose srityse; ar to ir kito k ryba yra laisva nuo kitiems prikišamo diletantizmo?” Redaktorius, perb g s paskubom pareiškimo pavardes, su kart liu pramurm s: “Va, tie kolegos redaktoriai, kaltindami kitus laikraši us, tariasi, kad j laikraš iai be priekaišt ; o tie kolegos kritikai — domu, ar tamsta ponas X. ir tamsta ponas Z. esate daug

kritikos, teisingos, rimtos, objektyvios kritikos, paraš; nepasteb jau, nebent jas pridengiate slapyvardžiais...”

Šitokiui keliu pareiškimo autori lazda, kuri vanoja diletantus, m g - jus ir redaktorius, gali b ti paimta ir atsukta prieš pareiškimo autorius, prieš kiekvien asmeniškai. Jei taip nutikt, pareiškimas likt be pozityvi rezultat, kaip ir daugelis politinio turinio pareiškim bei protest. Tai b t grei iau tik abipusis pasitaškymas — kult rinio nuosm kio naujas aktas.

Visa širdimi nor tum, kad to neb t; kad pareiškimas pasiekt pirm j tiksl — skatint visiems ger vali pasitempti. Prabilti ger vali šiandien yra vienintelis kelias žm on m patraukti ir pakelti. Šiam tikslui nor tum pareiškim prat sti. Prat sti taip, kad neb t duota lazda rankas tam, kuris pasijus pareiškimo paliestas ir gal skaudinamas. O jei ir bus paliestas, kad nesužadint jame pyk io ir avansu pasipriešinimo ne nuosmukiui, bet piam pasipriešinimui prieš nuosmuk. Pareiškim prat siant, nor tum nukreipti bent pabaigai piršt nuo kit ir atgr žti j save, kurie yra pareiškim pasiraš, maždaug tokiom mintim:

*

...mes pasižadame stengtis savo k - ryboje siekti aukštesnio lygio, kuris ir skaitytoj kelt, ne jo skon degra duot;

...mes pasižadame talkinti laikraš - iam raštais pagal s žin, kada tie laikraš iai šauksis m s tos r šies pagalbos;

...mes pasižadame atvirai, tiesiai, bet atsargiai ir džentelmeniškai ver-

Vardai vykiuose

SUVAŽIAVIMUOSE

• LFB rytini valstybi konferencija vyko vasario 22 Philadelphijoje; kit dien buvo literat ros ir dainos koncertas, skirtas Lietuvos 40 met literat ros ir dainos k rybiniam laim jimui pagerbti. Dalyvavo Lietuvoje ir tremtyje brendusi j g atstovai: solistas *St. Baranauskas*, akt. *H. Ka inskas*; pianist *J ra Šla pelyt*, rašytojai-poetai *J. Aistis*, *K. Brad nas*, *P. Jurkus*, *K. Ostrauskas*,

tinti kit k rinius ir k rybinius žygius;

...mes pasižadame nereikšti laikraš iam pretenzij, kad apie mus pa - ius rašyt tik teigiamai: kad mes paraš me geriausiai, padainavome geriausiai, patep me geriausiai, pas - skambinome geriausiai, pašokome geriausiai, suvaidinome geriausiai ir kad mes patys esam žymiausi menininkai, filosofai, kritikai, apie kuriuos laikraš iai turi nuolat kalb ti;

...mes kvie iame ir kitus žodžio, balso, spalvos, linijos... k r jus bei kritikus papildyti m s eiles bendrame siekime — už aukštesn k rybos ir visuomen s skonio lyg ...

*

Taip prat siant pasipriešinim prieš kult rin nuosmuk, mes t pasipriešinim ne tik sveikiname, bet ir pirmieji mielai dedam s, nors Laisv ir n ra tiesiogiai kult rin s k rybos laikraštis. Siekdamas betgi kult ros aukštesnio lygio politiniame ir visuomeniniame gyvenime, Laisv yra nat ralus s jungininkas tiem, kurie aukšto kult ros lygio siekia literat ros ir meno pasaulyje.

A. Vai iulaitis. Koncertas buvo aukšto meninio lygio.

- Krikštoniški demokratų konferencija vyko Čikagoje gegužės 30 — 31. Naujų pirmininkų išrinktas dr. *K. Šidlauskas*; kiti Čikagoje *P. Maldeikis*, *V. Literskis* (buvęs Vienybės S-džio atstovas Vlike), *K. Pa-bedinskas*, *Z. Danilevičius*, kan. *V. Zakarauskas*; iš New Yorko *P. Vainauskas* (vicepirmininkas), *St. Dziakas* ir *A. Gražis*. Centras perkeltas Čikagą norint pagyvinti veikimą. Konferencijos višesnis buvo pakviestas ir LFB Čikagos atstovas, tarštas ten ir pasveikinimo žodis.

- Amerikos Lietuvių Tautinis kongresas vyko gegužės 30 — birželio 1 New Yorke. Jis organizavo tautininkų grupes: Tautinis Sąjūdis, Tautinis Sąjūgis, Rezistencijos Santarvė ir Laisvės Kovotojų Sąjūgis. Atgimimo Sąjūdis formaliai nedalyvavo rengimų tarpe. Kongrese buvo keliamas reikalas tautininkų srovės organizacijoms susijungti bendroje vadovybėje, bet klausimas rasti nepribrendęs ir atidėtas, atskirai organizacijoms saugojant savo „nepriklausomybę“. Rezoliucijoje labiausiai išryškintas siekimas, kad Alto vykdomajame komitete pareigotieji einamos rotacinė eilė (tuomet sulaužytas ligšiolinis P. Grigaičio vadovavimo „monopolizavimas“, prieš kurį dažnai pasisakoma Dirvoje), o taip pat, kad Alto surenkamosios šios būtų skiriamos ne tik Vlikui, bet ir LNT. Kongresas buvo pakviestas Laisvės, LFB atstovai, o taip pat LDF atstovas. Kongresui jie pasiuntė sveikinimus. Kongreso višesnis su entuziazmu buvo priimta kun. *J. Vaišnio*, *S. J.* kalba, kurioje jis išryškino, kad

ne visi kunigai smerkia tautininkus. Buvo pakeltas tostas už „naują Vaižgant“. Bendru juoku buvo priimtas Clevelando „demokratinė grupė“ pirmininko *P. Stravinskio* sveikinimas (po išsikolijimo spaudoje!).

- Valstieji liaudininkai jungos vadovybė sudaryta jau anksčiau. Centras nukeltas taip pat Čikagą — pirmininkas *L. Šmulskštys*; kiti iš Čikagos — *M. Mackevičius*, *J. Gudauskas*, *J. Bertasius*, *J. Lazauskas*, iš Clevelando *J. Daugla*, iš Vašingtono *J. Pajaujė*, iš New Yorko *J. Audnas*, iš Montrealio *J. Kardeelis*. Pastarajam pasitraukus, jo A. Devenienė, kuri buvo išrinkta vicepirmininke.

Komitetas ne jo *H. Blazas*. Jo istorija buvo speciali. Prieš jį kitas valstieji liaudininkai veteranai ir centro komiteto narys *J. Makauskis* buvo iškilęs centro komitete bylų, aiškindamas, kad B. nevertas liaudininkam atstovauti Vlike. Komitetas nieko nedarė; tada B. padavė M-ką garbės teismui, reikalaujamas satisfakcijos. Teismas bylą prieš M. nutraukė. Pastarasis tada painformavo valstieji liaudininkai jungos narius apie B., nurodydamas konkrečius davinčius apie jo koliaboravimą tiek su vienu, tiek ir su kitu okupantu. M. ragino partijos narius susitvarkyti ir apsaugoti organizacijos garbę ne tik savosios visuomenės, bet ir svetimųjų akyse. Konferencija B. neišrinko komiteto, bet Vilko prezidiumą paliko.

- Čikagos LFB birželio 8 tradicinio „jauio kepimo“ proga surengė 1941 tautos sukilimo minėjimą. Paskaitė skaitė *M. Mackevičius*, buvusis Laikinosios Vyriausybės narys.

DARBUOSE

- Amerikos LFB studij savait vyksta rugpi io 10—17 jaunimo stovykloje prie Detroito.

- LFB valdyba Lietuvos valstyb s 40 met sukakties proga kreip si specialiu leidiniu savo narius, paryškindama LF praeit ir dabartinius LFB siekimus bei uždavinius. J paskelb 1958 m. birželio 23, tautos sukilimo prieš bolševikus metin se. Valstybin s sukakties proga Laisv duoda laikotarpio apžvalg atskiromis jo sritimis. Šiame nr. dr. A. Maceinas, kitame nr. bus dr. Ivinskio.

- Lietuvos atstovas Paryžiuje dr. S. A. Bakis išleido 40 met proga nauj "Bulletin Lithuanien". Tuo tarpu tai vienintel jubil jini met informacija svetimiesiems.

- Tarptautin je Briuselio parodoje Amerikos paviljone spaudos skyriuje yra latvi leidini , bet n ra lietuvi . Vatikano paviljone yra davinii apie tylin i j bažny i ir jos kankinius. Yra apie Latvijos bažny i , nieko n ra apie Lietuv . Kuris iš daugelio veiksni tur jo tuo pasir pinti? šis "vykis" paliko be "vard ".

- Vokietijoje Herderio instituto suruoštoje studij savait je pad iai už geležin s uždangos vertinti paskaitas skait dr. A. Maceina ir dr. J. Grinius.

- Prel. M. Krupavi ius išvyko Vokietij liudyti byloje prieš naci pareig nus, kaltinamus Lietuvos pilie i žudymu.

- Pr. Vainauskas vyksta Vokietij CDU konferencij .

- Ohio lietuvi gydytoj draugija paskyr 1000 dol. premij už reikšmingiausi kult rin pasireiškim . Premija turi b ti teikta pasaulio lietuvi seimo metu.

- Pr. Bi kien laim jo dainavimo konkurs American Audition Ass. ir išsi sta su kitais 7 Italij iki rudens.

- Lietuvii dailinink paroda buvo surengta Chicagos un-te. Dalyva vo Augius, Bakis, Dargis, Galdikas, Ignas, Jonynas, Kasiulis, Petravi ius, Pivori nas, Valeška, Viesulas, Vizgirda, Žoromskis.

Jonyno paroda buvo dar skyrium ten pat Chicagoje surengta. Bostone buvo Žoromskio paroda. Dailininkas Viesulas šiemet gavo Guggenheimo premij .

- Lietuvii Seser Institutas ši vasar sureng lituanistikos kursus Putname. Kursai skiriami daugiausia seserims, kurios dirba mokyklose.

Nukryžiutojo J zaus Seserys Brocktone leidžia "Švytur ", kuriam sumaniai duoda praktin s lituanistin s medžiagos lituanistin ms pamokoms.

- Fordhamo lituanistikos programoje šiemet užsiraš dalyvauti apie 30 asmen . Pus iš j seserys, kurios dirba mokyklose, mažesn pus yra student bei aukštesni sias mokyklas baigusi . Pernai buvo tik 16 klausytoj , iš j 13 buvo seserys. Programai vadovauja kun. V. Jaskevi ius ir dr. A. Vasys.

Dr. J. Kazickas ir dr. K. Vali nas dav visiem studijuojantiem stipendijas.

- Dailininkai A. Galdikas, V. Jonynas, C. Janusas, P. Lap , B. Muri nas, J. Pautienius, P. Puzinas, R. Viesulas, K. Žoromskis dovanuoja savo paveikslus jaunimo stovyklai, kad pad t stovyklai skolas išsimok ti.

Tos stovyklos istorija yra b dinga santykiams tarp naujosios ir senosios ateivijos. Jai m si iniciatyvos

RKFederacija, kai dr. Damušis buvo jos pirmininkas. Prieš stojo kai kurie senosios ateivijos veikėjai. Prasidejo tyli atkakli propaganda prieš stovyklą. Juo toliau, juo atkakliau, imant juodinti eil stovykla besirpinanį asmenį. Juodinimus su šmeižtais nuvežė veikėjai net Europoje. Bet iniciatoriai nenuleido rankų. Tik jiems atėjo kiti sunkumai. Stovyklos savininkei federacijai reikėjo gauti pinigų skoloms mokėti. Paprašė ALRK Susivienijimą. Jos specialus vertintojas vertino stovyklos turtą arti 100,000 dol., ir taryba nutarė duoti prašomus 25,000 dol. paskolos. Gavė tokį žinią federacijos atstovai atsisakė nuo paskolos, pažadėtos amerikiečių staigoje. Bet nutiko taip, kad tarybos nutarimo valdyba nevykdė ir pinigų nedavė. Kai federacijos atstovai kreipėsi į amerikiečių staigą, rado ją jau rezervuotą. Iniciatoriai buvo nustebinti, kad tie rezervai buvo kažkur kitur iš lietuviškų lėšų. Tiriami dar "informacijos" šaltiniai, bet iki bus išsiaiškinta, paaiškins stovyklos reikalui gerokai sukludytą.

• Kitas susivienijimas — *Susivienijimas Lietuvių Amerikoje* paskyrė paramos skautams; paskyrė, nors ir simbolinį dovaną socialistų leidžiamam "Darbui".

• Veikimas kartais išsėina iš vėži... *Laisvosios Europos* parpintoje brošiuroje "Baltische Voelker. Ihr Buch im Exil", užuot dės ir tenkinis tremties knygos vaizdu, latvi E. Melngailis ima reklamuoti dabartinį sovietinį *knygos padėtį Latvijoje tokiu būdu: "Dafuer hat Sowietlettland einen wirklichen Rekord mit ihren enormen Auflagen gestellt. Derartige Risenzahlen hat die Geschichte des lettischen Schrifttums bis-*

her nicht zu verzeichnen gehabt... Diese Zahl uebersteigt vierfach den Durchschnitt im ehemaligen freien Lettland"(pusl. 23).

• Panašaus veikimo randama ir šiaip reikalingoje bei naudingoje knygoje "Pasaulio lietuvių žinyne". Jame straipsnyje apie lietuvių literatūrą prieš sovietų okupaciją ir okupacijoje apie Aistą, Brazdžionį, Miškinį randama 8 eilutės, apie to paties laiko Cvirką, Girą, Nerą, Venclovą 70 eilučių. Atrodo, kad mums svarbiau informuoti kitataurius apie sovietinius rašytojus, ne apie lietuvius ir juo labiau ne apie tremtinį karybą

MOKSLĖ

Vytautas Vardys gavo politinį mokslų daktaro laipsnį už disertaciją "Specialieji Kongreso komitetai užsienio reikalams" Wisconsin-un-te. Nuo 1955 to universiteto Milwaukee skyriuje dėsto politinius mokslus.

Tomas Žižaitis, OP., gavo daktaro laipsnį už disertaciją "Asmenybės esmės integralinis kultūros perspektyvoje" Salzburgo akademijoje, Austrijoje. Dabar kapelionauja ir dėsto Oxford, Mich., dominikonų mokykloje.

Aldona Šlepetytė gavo daktaro laipsnį Pordhamo-un-te už disertaciją "Lietuva Mėlašiaus karyboje".

Kostas Ostrauskas gavo daktaro laipsnį Philadelphia-un-te už disertaciją apie Joną Biliūną.

SUKAKTIS, ŠEIMA, MIRTIS

Tarp daugelio sukaktis žymime keturis, kurie susilaukė po 50 metų ir visi keturi yra jau davę po labai svarbią indelę kiekvienas savo srityje. Tai — kun. prof. *Stasys Yla* (gimęs 1908.1.5), dr. *Antanas Maceina* (g.

LAIŠKAI

LFB New Yorke ir j sve iai, min dami Vasario 16, svarst , kurie as mens daugiausia per metus buvo par m Lietuvos ir kit pavergt taut laisvinimo reikal , o taip pat, kurie j neigiamai veik . Eilei vien ir antr buvo pasi sti laiškai, kuri ištraukas ia skelbiame.

1. VALSTYB S SEKRETORIUI JOHN FOSTER DULLES

... *apžvelg 1957 politinius vykius, konstatavome, kad J s, Pone Sekretorau, labiausiai r m te Lietuvos ir*

1908.1.27), dr. *Zenonas Ivinskis* (g. 1908.5.25), dr. *Adolfas Damušis* (g. 1908.6.16). J sukaktis sutapo su Lietuvos 40 met sukaktimi; tad pakviet me juos pasisakyti vairiais atžvilgiais apie t nepriklausomos Lietuvos laikotarp , Šiame nr. eina Maceinos pasisakymas.

Prof. *Balys Vitkus* sulauk 60 met (g. 1898.3.1).

• Dr. *Juozas Kizys* ir *Agn Jesaityt* susituok Chicagoje. Dr. *Vinco Šmulks io* (Waterbury) ir *Aldonos Kriks i nait s* sutuoktuv s taip pat Chicagoje. Jie išvyksta Šveicarij toliau studijuoti.

• *Antanas Olis*, vienas iš pa i rim iausi veik j , j s jau ameri kie i administracin aparat , mir birželio 3.

Iš Lietuvos pranešta, kad prof. *Leonas Karsavinas* mir Sibire 1952. 7.12; prof. *Petras Šal ius* mir Kau ne 1958.4.22.

kit pavergt krašt išsivadavimo viltis.

Mes, kurie kovojome vardan lais laužiam nor taikos atstatym jung ti su laisve ir teisingumu.

Audringoje 1957 propagandoj, prie šingoje tiems principams, J s stov jote tvirtas ir nepalenkiamas.

Mes, kurie kovojame vardan lais v s ir teisingumo prieš naci ir so viet okupacij ir kurie radom prie glaud dabar Amerikos žem je, esa me giliai Jums d kingi ir visokerio pai J s laikysen remiame...

Atsakymas

Valstyb s departamento vieš j rei kal skyriaus ved jo pavaduotojas Maurice S. Rice atraš :

... *J s laiškas išreišk d kingum p. Dulles už jo param laisv s idealams. Mes branginame j s organizacijos pareikštas paži ras ir ga lime užtikrinti, kad vyriausyb ir to liame remis ryt Europos taut lais v s ir tautin s nepriklausomyb s as piracijas...*

2. KANADOS MINISTERIUI PIR MININKUI JOHN DIEFENBAKER

... *min jome tuos žymiuosius Va kar asmenis, kurie 1957 parod pavergtom s tautoms, tarp j ir lietuvi tautai, palankumo ir paramos.*

Su dideliu d kingumu min jome Ju sti, Pone Pirmininke, tok palankum , parodyt Nato konferencijos metu Paryžiuje.

Kovoj savo t vyn je prieš sovieti nes ir nacines okupacijas ir dabar li ku iai atsid r laisvame pasaulyje bei susib r Lietuvi Fronto Bi iuli or ganizacijoje, J s parodyt moralin param mes sutinkame kaip pa dr sinim tolimesnei kovai už savo t vyn s laisv ...

Atsakymas

Ministerio pirmininko asmeninis sekretorius atraš :

... *Ministeriui Pirmininkui išvykus, turiu malonumo pranešti apie gavimą J s laiško, kuriame J s palankiai aiškinate Pirmininko nusistatym Soviet dominuojamą taut atžvilgiu.*

J s laiškas bus pateiktas p. Dieffenbakerio d mesiui artimiausia proga per šį rinkimin kampanij ...

3. ŽURNALISTUI DAVID LAWRENCE (NYHT)

... *apžvelg me žymiuosius Jungtini Valstybi spaudos koliumnistus, kurie 1957 pareišk savo nuomones d Lietuvos likimo.*

Mes konstatavome, kad tarptautini problem svarstyje J s, Pone Laivrence, palankiausiai prisimindavote pavergtas tautas, tarp j ir Baltijos tautas.

Vertindami kiekvien param už pavergtas Lietuvos laisv ir labai brangindami Amerikos spaudos opinij, mes nuoširdžiai Jums d kojame.

Leiskite mums neabėjoti, kad J s asmenyje susilauksim ir šiais metais paramos, kada taip išpl tota propaganda už už status quo pripažinim ryt Europoje ir už Jungtini Valsstybi, principin s politikos atsiskyman ...

4. ŽURNALISTUI C. L. SULZBERGER (NYT)

... *svarstyje buvo konstatuota, kad J s, Pone, aštriau už kitus pasmerk te Jungtini Valstybi politik, kuri 18 met nepripaž sta Baltijos valstybi nelegalios aneksijos ir inkorporacijos.*

Nors J s nuomon mums yra skaudė, ta iau mes tikime j bus dik-

tav s Jums noras grei iau priartinti pasauliui taik ir Jungtini Valstybi gyventojams gerov. To paties link dami pasauliui ir Jungtin ms Valstyb ms ir mes, nor tume betgi atkreipti J s d mes kai kuriuos klausimus:

Ar si lymas legalizuoti agresijos veiksmus nereiškia pa ios taikos pagrind griovimo, nes kokia begali b - ti taika, kada si loma amžinti tautoms vergij ?

Ar sugestija Jungtin ms Valstyb ms pripažinti Baltijos valstybi aneksij nereiškia sugestijos nebepasitik ti Jungtini Valstybi tarptautiniais sipareigojimais? — Pvz.:

"No territorial acquisitions or special advantages obtained either by force or by other means of coercion shall be recognized" (Bogota Charter of 1948).

"We will not be party to any agreement or treaty which would confirm or prolong the subordination of the formerly sovereign states of Central and Eastern Europe now held in bondage by the U.S.S.R." (June 29, 1954).

Ar aneksijos pripažinimo sugestija neprieštarauja moderniajai tarptautinei teisei, kuri

"provides the occupants of illegally annexed territory no means for legalizing his presence"

ir kad

"occupant will remain forever merely an occupant" (Prof. W. Schaetzel).

Ar sugestija Jungtini Valstybi vyriausybei pripažinti Baltijos valstybi aneksij negresia pastatyti Jungtines Valstybes toki pad t, apie kuri net ir Soviet S jungos užsieni reikal komisaras Litvinovas yra pasak s:

"The recognition of the results of

acts of violent aggression, or the abandonment of the policy of non-recognition, would be equivalent to abetting the aggressor directly and to stabbing his victim in the back by discouraging and demoralizing it" (League of Nations Official Journal, 1938, p. 340).

Nor tume priminti, kad Amerika min tais ir kitais sipareigojimais yra laim jusi pavergt taut pasitik jim . Nors vykiai nusit s , ta iau ir šiandien pasitik jimas yra nukreiptas Jungtines Valstybes. T pasitik jim griauti ir parodyti, kad Amerika savo pažadus gali taip pat lauzyti kaip ir Soviet S junga, n ra nei pavergt j , nei Jungtini Valstybi , nei taikos interesas.

T žodži nerašytume Jums, Pone, jeigu negerbtume Jungtini Valstybi toki , kokios jos rod si iki šiol, ir jei negerbtume J s didelio žurnalistinio talento ir patyrimo ...

Atsakymas

Iš C. L. Sulzbergerio, kuris yra Paryžiuje, gauta:

... labai a i už j s dom laišk . Žinoma, aš turiu didžiausias simpatijas Lietuvai...

*

RAŠO VIENAS IŠ GYDYTOJ — DR. ANTANAS RAZMA

... Paskutinis Laisv numeris labai puikus. Jaunesni j straipsniai labai realistiški, atviri, dr s s ir daug d mesio verti planuojant lietuviškos kult ros veiklos gaires ateiviai ...

Nor damas ir aš prisid ti prie Laisv leidimo, siun iu jos išlaidoms 100 dol. Linkiu Jums ir j s kolektyvui geriausios s km s.

J s

Razma

Wilmington, Ill.

RAŠO NEŽINOMA MAMA

Gerb. redaktoriau. Susidom jus visuomet skaitau Laisv . Dar labiau susidom jus skaitau straipsnius, lieian ius jaunim . Tai nepabaigiama tema, vis diskutuojama. B kit malonus išklausti ir trumpo žodžio paprastos mamos.

Kal iausias d l nutaut jimo yra jaunimo "inferiority kompleksas". Amerika graži, turtinga, galinga, protinga, o Lietuva vargš , prispausta, apleista, pasigail jimo verta ...

Kas išugd tok menkavertiškumo pajautim ? Daugiausia mes patys, m s laikraš iai, m s visuomen s veik jai. Kiek kart bet kas užlipo ant scenos kalb t bet kuria proga—niekad neapsi jo be Amerikos pagarbinimo. N vienas kalb tojas neapsi - jo be ši ar panaši žodži . .. mes ia gyvename laisvam, turtingam, demokratiškam krašte... Ir n vienas nepamiršo paverkšlent, koks skurdas ir vargas Lietuvoje. Kod l n vieno neatsirado, kurs b t bet kada tar s jaunimui, kad stabas, kur jie garbina, yra apged s? Kod l pa i amerikon rimti žmon s mato bankrot Amerikos moksle, kult roj, jaunimo aukl jime, o m siškiai vis kartoja, kad m s vaikai ia turi "geriausias" s lygas pasauly? Kod l n vienas visuomenininkas, laikraštis neprisimena, kaip Lietuvoj jaunimas garsina Lietuvos vard kaip gal dami — kad ir tame pa iame festivalyje Maskvoje; kad sportu, dainomis ir šokiais žavi svetimuosius, nors šiuo tarpu tik komunistus?

Savo vaik komunistais nepadarysim, rodydami šviesi , graži Lietuv , bet išmokysim juos Lietuva didžiutis.

Aš su savo vaikais joki problem d l lietuviyb s netur jau ir, užtikrinu, netur siu, nes mano vaikamato Lietuv šviesi, graži, kulturing, o ne kažkoki pasigail jimo vert ubag krašt .

Man niekad nereik jo "aukotis", kad savo vaikus lietuviais užauginau, kaip kai kurie kalb tojai ragina. Kaip man nereikia "aukotis", kad juos myl iau, taip man nereikia "aukotis", kad jie t vyn myl t . Aš j myliu savaimė, ir ta meil persiduoda nat raliai be "auk " ir pastang . Tik tas, kas yra savo d ši svetimiams pardav s, turi "aukotis", kad savo vaikams lietuviškumo dvasis kv pt .

Jau laikas b t konkre iai skelbt garbing motin s rašus, kuri vaikamamuose tarp sav s kalb t si lietuviškai. Negarbing paskelbt negalim, nes popierio pritrūktum m. Bet jei tokiam Toronte yra tik pora šeim , kuri mokyklinio amžiaus vaikam tarp sav s kalba lietuviškai, tada tokios motinos tikrai nusipelnokio nors išskirtinio pagerbimo.

Dabar, kol Laisv mintys labai gražios ir kilnios, bet frontinink nari (bent ia Toronte) vaikai angliškai kalbasi t v dideliame pasitenkinimui — tušti žodžiai apie jaunimo aukl jim .

Su pagarba

Laisv skaitytoja

Torontas.

Red. pastaba. Mieliau dedam laiškus, pasirašytus pavarde, bet šis laiškas parašytas taip nuoširdžiu tonu ir palie ia tok svarb klausim , kad dedam ir anonimin pasisakym . Jis griežtas savo teigimais, ta iau tokis pasakymo griežtumas gali tarnauti kartais kaip priemon d me-

siui dalyk atkreipti. O dalykas svarbus mažiau faktine pad tim, daugiau pedagogine. Jeigu "mama" sakos, kad jai n ra jokia problema vaikams perteikti susidom jim ir meil lietuviškais dalykais, b tume dkingi, jei visai konkre iai parašyt , kokiais b dais ji to pasiekia.

RAŠO BUV S PARTIZANAS LIETUVOJE

Laiškas iš Chicagos P. Narutis redakcijai praneša apie belg K. Rampelbergh, kuris buvo partizanas Lietuvoje. Jis buvo vokie i "Wehrmachte" karininkas. Vokie iams traukiantis nuo bolševik , R. pasiliko Lietuvoje su "Vanagais". Taurag s apylink je jis partizanavo iki 1953. Partizanuose jis išsitarnavo iki leitenanto laipsnio. Jis pakliuvo ant soviet šnip s vienos lietuvi merginos, kuri nor jusi savo gyvenime b tinai "pamatyti partizan ". Kai jis nuvyk s ir skut sis, mergina bešluodama asl , neju iomis su drabužiais pašalino ir jo ginkl ; tada buvo pašaukti rusai. Buvo išvežtas Maskv . Po poros met pagal vokie i soviet sutart jau iš Sibiro j paleido. Po eil s nuotyki jis dabartiniu metu yra atsid r s Vokietijoje Wetzlaro sanatorijoje.

P. Narutis persiunt redakcijai ir K. Rampelbergh jam rašyt laišk , kuris, mums rodos, gali b ti domus, kaip dokumentas, k jau ia nelietuvis, praleid s keleris metus su Lietuvos partizanais. J skelbiame netaisydami kalbos, kad b t aišku, kiek jis yra lietuviškai pramok s.

*

Brangus p. Naruti,

Labai džiaugiuos, kad gavau J s link jimus Nauj j Met progai iš

Laisv žurnalo, atgaivinto Amerikoje 1953, jau iš jo 15 numeri. Bendras puslapi skaičius — 1006. Bendradarbi bendras skaičius — 50, ne skaitant t, kurie laiškais redakcijai k l vien ar kit klausim bei reišk savo nuomones apie laikrašt. Jie yra vaires amžiaus, vairi nusistatym, vairi profesij, bet juos visus jungia pažangos siekimas ir noras tarnauti visuomeniam reikalui.

KAS RAŠ

Praleisdami titulus, nes ir be j lietuviškajai visuomenei tie asmens pažstami, primename tik j pavardes ab c l s eile:

V. V. Adamkavius, K. Ambrozaitis, M. Anysas, R. Bakis, K. Balys, A. Baltinis, St. Barzdukas, J. Brazaitis, K. Brazauskas, Z. Brinkis, K. Bružas, A. Damušis, A. V. Dundzila,

*A. Geiauskas, J. Grinius, A. Grinien, Z. Ivinskis, P. Jurkus, V. Jurkuvien, St. Yla, J. Kazickas, D. Kenstavius, F. Kopryva, A. Krikšinitait, A. Kuas, K. Kudžma, A. Maceina, A. Mažiulis, A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, A. Pocius, L. Prapuolenis, A. Ramnas-Paplauskas, A. Sabalis, V. Sidzikauskas, K. Skrupskellis, S. Suziedlis, A. Šalčius, R. Šomkait, E. Turauskas, V. Vaitieknas, V. Vardys, Br. Vaške-
lis, J. Vidzgiris, V. Vygtantas.*

APIE K RAŠ

Skaitytojo, kuris nori susivokti *Laisv* turinyje ir susirasti reikiamos medžiagos, patogumui — nurodome grupes klausim, kuriais galima rasti *Laisv* stambesnius pasisakymus.

(a) Politiniais teoriniais klausimais apie valstyb s santvark, visuo-

tolimos šalies. Žinoma, kad draug link jimai turi brangi ypalyb, b - bent: jie tikri ir nuoširdi(s). Bet už tai, kad jie iš lietuviškos širdies, je man už vis brangiausi!

Tikiuosi, kad ir J s, brangus brolis, radote tenais Amerikoje lietuvi tarpe nors kiek tos geriausi j Lietuvos s n dvasios, kurie krito laisv s kovoje miškuose tarp Nemuno ir Nev žio.

Kiek duotiau, jei galiau nors kart v l s sti kartu su jais Kal d naktije prie šieneliu apdengto stalo ir K io(i) sulaukti... Kaip tik Kal d dien gul jau gana vienišas ligonin je ir skaičiau "Partizanai", vienintel knygy lietuvi kalboje, kuri() aš turiu. Sergu, brolau. Plauiai sužaloti kovoje su raudonais pa-

razitais ir lageriuose Sibir je, j, žinoma, neišgydyti. Dabar, turb t, per v lu ... Bet nieko. Nieko negaila, nes pažinojau vyr ir moter, kurie leidosi išsidraskyti be jokio skausmo ženklo! K man d joti (dejuoti)! Man taip džiugu, kad rašote, kad Lietuvis nepamiršo bevard kar(io), kuris kartu su Lietuvos Laisv s Kovotojais neleido apteršti tos šalel s švent žem .

Linkiu Jums ir visiems Lietuviams viso viso geriausio ir sau, kad galiau kartu su Jumis sulaukti Lietuvos Laisv s Dien .

J s

K. Rampelbergh

P. S. Jei neperdaug beg diškai, prašyčiau sau dovan nors koki lietuvišk knygy arba gramatik . A i !

men s susigrupavimus, apie Lietuvos ateities vizij :

LFB Studij Biuro pareiškimai " pilnutin demokratij " Nr. 2, 3, 4, 5, 6, 7. Taip pat: *J. B t nas*: Pakelti politik iki moral s aukštum , Nr. 1, *J. Brazaitis*: Politin s diferenciacijos kelias, Nr. 1, *J. Grinius*: Lietuva federalin j Europoj, Nr. 5, *J. Vidzgiris*: valdži atsina technikas, Nr. 6, *A. Sabalis*: Kaip organizuoti išlaisvintoje Lietuvoje elektrifikacij , Nr. 5, *J. Nem ra*: Lietuvos pilietyb s prasm , Nr. 10, *Z. Brinkis*: Sveikatos reikal tvarkymas ateities Lietuvoje, Nr. 9, 10, *A. Maceina*: Trys pavojingos Vakar iliuzijos, Nr. 12.

(b) *Praktin s politikos klausimais* apie lietuvišk veiksmi ir visuomeni santykius:

Dokument šviesoje: Vliko santykiai su diplomatais, Nr. 2, 3, 4, 5, Pasitarimai d l egzilin s politin s vadovyb s, Nr. 13. Taip pat: *L. Prapuolenis*: Laisvinimo organizacija tremtyje, Nr. 1, *V. Vardys*: Lietuviškosios politikos perspektyvos, Nr. 13, *J. Brazaitis*: Vienyb , iliuzija, utopija, Nr. 13.

(r) *Rezistencija — jos praeitis*, dabartin pad tis Lietuvoje ir kt.:

V. Vaitiek nas: Pasipriešinimo s j dis, Nr. 2, *A. Damušis*: 1941 sukilimas, Nr. 3, Sve iuose pas Kurm , Nr. 7, *Z. Ivinskis*: Laikinosios vyriausyb s šešios savait s, Nr. 6, *K. Bal ys*: Rezistencijos vaizdai antroje okupacijoje, Nr. 7, *A. Pocius*: Kapitonas Gužaitis ir pogrindis, Nr. 8, *P. Narutis*: Kovotojas Stasiukaitis, Nr. 7, *A. Mažiulis*: Laisv pirmas lapas, *K. Ambrozaitis*: Laisv iš pogrindžio, Nr. 9, Nuo sukilimo 15 met , Nr. 10, *A. V. Dundzila*: Skauto na-

šas, Nr. 10, *J. Brazaitis*: Rezistencija 15 met fone, Nr. 11, *F. K.*: Atsiminimai iš Kauno 1955-57, *Z. Ivinskis*: Lietuvos ir kit balt praeitis Soviet aiškinyje, Nr. 12, *J. Grinius*: Komunistinis menas Lietuvoje, Nr. 12.

(d) *Rezistencija tremtyje*, arba lietuviyb s išlaikymo klausimai:

A. Musteikis: Lietuvi vieta "tirpinimo katile", Nr. 2, *V. Vaitiek nas*: Be pasiaukojimo n ra rezistencijos, Nr. 2, Bendruomen s keliu, Nr. 6, Nr. 15, *M. Musteikis*: Nuopuolis ir pasipriešinimas tremtyje, Nr. 12, *M. Maceina*: Rezistencija prieš treties dvasi , Nr. 2, 40 met sukakties temomis, Nr. 15, *J. Grinius*: Išėivi veikla, Nr. 15.

(e) *Jaunimo klausimais*:

R. Šonkait : Kaip jaunimui išlaikyti rezistencin dvasi , Nr. 1, Kaip savo profesijoje galiu prisid ti prie Lietuvos atstatymo, Nr. 8, *K. Kudžma*: Jaunimas Lietuvos laisv s kovoje, Nr. 4, *V. Jonikas*: Tautin s verityb s ir jauni žmon s, Nr. 9, *A. Musteikis*: Ar tur sime intelektual tarp jaunimo, Nr. 13, *V. Vygantas*: Kart bendravimas, Nr. 11, *A. Baltinis*: Jaunimas dviej kult r kryžkel je, Nr. 14, *K. Skrupskelis*: Mano generacijos problemos, Nr. 14, *B. Vaškėlis*: M s jaunimo perspektyvos m s pa i rankose, Nr. 14, *A. Krišk i nait* : Jaunimas ir šeima, Nr. 14, *V. V. Adamkavi ius*: Jaunimas buvo pirmose eil se, Nr. 14.

(f) *Lietuvos praeitis*:

S. Sužied lis: Steigiamasis seimas, Nr. 6, Rusijos bolševizmas..., Nr. 15, *A. Ku as*: Vilniaus didysis seimas, Nr. 9, *Z. Ivinskis*: Dešin n ir kair n demokratin je Lietuvoje, Nr. 10, *V. Vaitiek nas*: Petrapilio seimas, Nr. 13.

LAISV R M JAI

Laisv reikalams aukojo:

Dr. A. Razma \$107.00, XY \$100.00, kun. K. Balys \$42.00, S: Kungys \$17.00, A. Pladys ir K. Raianas po \$14.00; dr. J. Kižys, kun. S. Laurinaitis ir New Yorko samboris po \$10.00, J. Jasaitis \$9.00, dr. A. Kyras, dr. p. Kisielius, A. Pargauskas, V. Sinkus, A. Šležas po \$7.00, J. Baužys \$5.00, K. Gasparnas, V. Rygertas, B. Vitkus po \$4.00, B. Barisas, P. Bagdonas, D. Bielskus, K. Dabulevius, K. Gimžauskas, V. Girys, A. Gulbinskas, prel. P. Juras. M. Jurgaitis, B. Ivanauskas, K. Kazlauskas, A. Karalius, V. Kulbokas, St. Raštikis, B. Raugas, V. Skladaitis, dr. V. Šaulys, A. Venclova, I. Vosyli nas po \$2.00, dr. K. Alminas, M. Dauglien, J. Brazauskas, J. Stelmokas po \$1.00.

Nuoširdžiai dkoja

LAISV leidjai

" LAISV " ATSTOVYB S:

Australijoje: A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic. N. Butknas, 9 Cowper St., St. Hilda, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds / Bush, London W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtin se Valstyb se: S. Daunys, 2234 So. Sawyer Av., Chicago 23, Ill., tel.: CLifside 4-6690; K. Gaizutis, 953 Maud Ave., Cleveland 3, Ohio;

B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Cal.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa., tel.: HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn., A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y.

Kanadoje: VI. Girys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont., tel.: OL-2156; J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Hamilton, Ont., tel.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissier St., Windsor, Ont., tel.: CL-63049.

Vokietijoje: J. Medušauskas, Skellstr. 12/3 r. Muenchen.

Švedijoje: P. Dda, Markvardsg. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bem.

" LAISV " METIN PRENUMERATA: Amerikoje (Šiaur s ir Piet) — \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Pranczijoje — Fr.750.-; Švedijoje — Kr.8.-; Šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — S.0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.6; Italijoje — L.250-; Pranczijoje — Fr.200.-; Švedijoje — Kr.2.-; Šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

LAISV leidžia — Lietuvii Fronto Bi iuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjet — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 219 Montauk Ave., Brooklyn 8, N. Y. Tel.: Taylor 7-5041.

LAISV — TOWARD FREEDOM. Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 219 Montauk St., Brooklyn 8, N. Y.

Su šiuo nr. siunčiamas Laisv. leidinys "Lietuvių Frontas ir
Lietuvių Fronto biulienai".



ATITAIŠYMAS

Šio nr. 99 pusl. laiškuose sakiny, kuris prasideda trečia eilute iš viršaus dešinią pusę, turi būti toks:

Mes didžiai vertiname Jūsų nepalaužiamą norą taikos atstatymą jungti su laisve ir teisingumu.